

WIKTORS EGLITS

„Lapsenes“ Isdewums
Rigā.

8
944

Wiktors Eglits

Andreems Needra

latvā dīhivē un darbos

Obes, 1938. g. 2. marta

O. Saka.

„Paspens” izdevums
Rīgā.

L-2
B-1

Vija Lāča Latv. PSR
Valsts bibliotēka

~~CS-2-198~~

0309096203

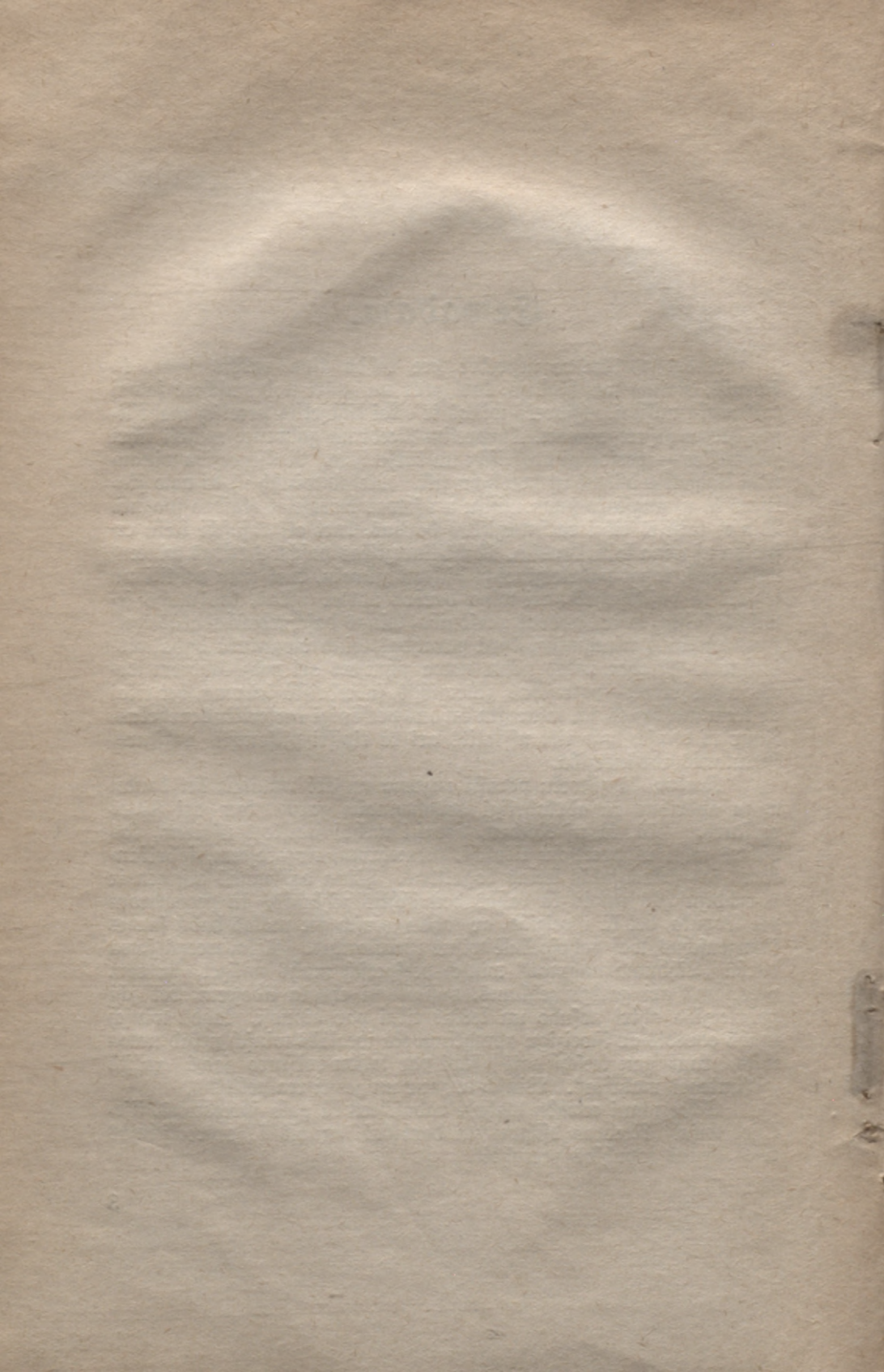
Gošta un Jūrijana grahmatu spēestuwe, Rīgā, Marštafu ceļā 5.

Gewadam.

Andreew's Needra nepeeder pee tahda tipa rakstneekem, kà Boruks, Rainis waj Fallijs, kuri zaur un zauri nobewuschees fawai rakstneeka misijai. Zilweks winos ir tikai lihdsjellis preeksch mahkslineeziskeem fasneggumeem. Turpretim Needram galweene mehrki tihri zilweziskee — personigi prattiskee un karjeriskee. Rakstneeziba winam tikai lihdsjellis dsihwè us preekschu tift. Nefad winisch us to naw iskatijees kà us augstako fawu misiju un fawas diwehjeles fklaidro spoguli. Winisch taifijis tikai rakstneeziskus darbus, kuri atstahjuschi leelu eespaidu us wina laika laudim. Mahkslineeziskas paschwehrtibas wineem wisai mas, tapat pahrllezinoschi dsihwu zilweku, kuri tiftu pehtiti un tehloti kà paschmehrki, ari wina darbos nawa. Tas, kas muhs fewischi fajsta, ta ir Needras personiba, winas daschnebaschadafas teefsmes un leelà usnehmiba, kura parahbas wina awantura daba wisfipilgtaki. Needra nefad nekur nawa zihnijees ari pehz kahdeem idealeem mehrkeem — pateefibas, zilwezibas, fabeedriffa labuma, bet tikai ar teem masfojees, lai fasneggim kahdus personigi karjeriskus mehrkus. Zaur to winisch war tift usstatits ari kà tipiski pilsonisks raksturs, spekulants rakstneeziba.

Needru kà zilweku parasti nezeena un ari nemihle, bet daudsi winu apbrihuo kà ahrfahrtigi apdahwinatu garu, kam ari stiprs raksturs. Kà, kà us Needru, parasti mehds statitees us teem, kas dsihwè tahli us preekschu tikusch, peemehram, tirgotajeem, fabrifanteem, kas fahrahjuschi leelas bagatibas. Wina dahwanas aifween ir parahbijuschas newis kà kahds deewischkis zehlums, kà peemehram pee Boruka, bet kà isweiziba, ar fahdu winisch pee malas dabu fawus fahnzenschus, waj pahrspekulè wisus spekulantus. Tikai weenà fawà darbà „Lihduma duhmos“ winisch peespeesch muhs notizet, kà tam peecetams ari garigs zehlums, pasihstami ehrgla lidojeeni, bet schi pahrlleziba ahtri nosuhd un leefas tikai par hipnosi, kahdà winisch muhs eewedis ar isweizigu aprehfinu. Kà idealists winisch nefad nawa ihfts, kaut gan teefchi pats jewi par fahdu raksturo fawà raksta „Dsintenes mahksla“. Winisch ir zaur un zauri realpolitiks.

Schee mani eewada wahrdi raduschees kà gala spreedums, issefojot wisai Needras dsihwei un darbibai, newis kà eepreekschejas teses, kuras japuhlas peerahdit.

Andreja Needras dsimtene ir maleene — Tirsas pagasts. Wina wezafo mahjas Daufschani — pahri par 100 puhrweetam — atrodas us Disuma robeſcham lihdsenâ neſſaiſtâ weetâ — bej upes, ar neleelu dahrsu, gandrihſ bej meſcha. Wina wezaſi tîkai ar leelâm puhleim paſchi warejuſchi ekſiſtet, ne nu wehl palihdſet behrneem Rîgas ſkolâs eet.

Needras tehws pagaſtâ ir tîzis eewehrots: pirms paſchwaldisbas eewefchanas ir bijis daſchus gadus pagaſta wezaſais. Winſch peederejis pee jaunlaiku zilweeem — iſraſtîjîs awiſes, laſîjîs grahmatas, neſajîs krahdsinas kaſlauta weetâ. Buhdams garſch no auguma, ar kuplu dſeltenu bahrdu, winſch pahrſteidſis ar ſawâm atjautibam un ſkaſo ſmeefchanoſ. Pagaſta wezaſâ weetu paſaudejis dehſ kahrſchu ſpehles un ziteem ekſzeſeem. Atminas pagaſtâ par winu naw labas ſaglabajuſchâs: bijis wiltîgs patmihlis, kaſ apſtahklus mahzejis eegroſit ſawâ labâ. Peemehram, jîtus ſaimneekus peerunajîs iſzelot us Kreewîju, lai tad patſ eepîrkſchanoſ laîkos ſa-grahbtu winu mahjas. Nomîris puſmuſſchâ ar plauſchu karſoni.

Needras mahte bijuſi paivehſas, bet energîſtas un ſtingras dabas. Behz wihra nahwes winai us roſam palîkuſchi diwi maſi dehli un meita, kuruſ ta iſaudſe, iſſuhta pagaſta ſkolâs, pate mahju wadidama. Kad Andrejs Rîgâ eet ſkolâ, wina nahſ kaſjam us dehlu, lai welti ſîrgs nebuhtu jajuhdſ, kâ wina pati atjokojaſ. Ka ari wina ſpehjîga us neparaſteem ekſzeſeem, redſams no kaſdas atreebigas panahſkneeku apdſîrbiſchanoſ ar drîgenem. Wina bijuſi ſtîpras dabas un peedſihwojuſi leelu wezumu.

Needras wezaſâ mahſa lihdsîga ſaweem wezaſeem — gudra un energîſka. Behz tam, kad ſaſlimît ar ſaula diloni un Terbatâ winai amputê kaſju, iſmahzijuſees par ſchuweju, wina ilgus gadus uſturas Rîgâ diaſonîſu mahjâ. Wehlat Kaſſnawâ wina palihdſ brahlim wadit ſaimneezîbu. Needras wezaſais brahlis lihdsîgi tehwm leela auguma, uſnehmîgs weîſalneeks, ap 1898—900 gadeem Rîgâ fabrizê angluhdeni, us laîku eebſihwojaſ, bet pahraſ plaſchi dſihwo, dſer un beigâs iſputina kâ weîſalu, tâ ari tehwa Daufſchenus, kuruſ patur kreditori. Winſch ir apprezejis weetejâ krodſineeka meitu, kura naw wiſai ſatîzîga bijuſi.

Andrejs, jaunatais brālis, peedsimst, tā trešcāis behrns, 8 febr. 1871. gadā, ir wahjīch un neškaitis, bet ar labu atmini un atjautīgs. Wina raksturu stipri īsmaina grūts smadseņu karjonis, kas tam usbruhs ap 10 gadu. Pehz šlimības Andrejs sahzis šamad-neezišti īsturetees, šawadi domat un runat. Ari daudš ko atkahwees šew, nerehkinadamees ne ar kahdu morali, waj parastās šaunības juhtam. Paščās šlimības deenās pee wina parahdijusčas pat wahj-prahtibas šihmes.

Školas gaita norišinas parastā kahrtā: papreešču winau šuhša pagastškolā pahris gabus, tad pahris gabus draudšes školā, lihds pats us šawu roku winšč aiseet us Beebalgas šagatawosšanas klasi pee Millera-Sarinu Kahrla, kas par winu tahlas gahdā.

Školā Andrejs labi mahzas, winam weegla galwa: ko reis lašijis, to šin. Šewišķi Xiršas draudšes školā pee Dšelsškalna abus gabus winšč bijis pirmais školneeks. Bet škola us Andreju neastahj tīk leela eespaids, tā Nisšrahzes Miššinšč ar šawu biblioteku, no kuras Needra dabū lašit wezus awišgabu gahjumus, latweešču un daschabus zitu tautu pašakrahjumus, ari Stenderi, Allunanu, Ausekli un t. t. Te winšč peešatwinas ari jo plašču Baltijas wešstures pašiššanas un daschadas retas šinas wišpahri par šenajeem laikeem, reliģijam un šareem, tā to war redšet no wina pirmajeem drukateem raksteem, kuri šahť parahditees jau 15 gabus wezajam sehnam. Šau lauku školās Needra wada, šarakšta un pats ari īlustre školās ščurnalu, par šuru daudš teef špreests un runats. Protams, ša wafaros pa gulamām īstabam eet leelīša pašatu šahštīščana, miščlu mineščana, ween otru beedeščana ar špošeem un wellem, bet beešči ari šauščanās ar diweeleem un t. t. Andrejs wišur wadona un wišleelafā draiščula lomā. Školotajs Dšelsškalns mišč eemest un šawu pirmo školneeku šuhša pehz deghwina. Winšč ari nes, bet Xiršas upes malā puši nobšešris ušpilda ar ušdeni, un ša mehr školotajs peereibees atdušas, Andrejs ar dascheem ziteem beedreem 12—13 gadu wezumā jau ušmeklē školās meitenes, waj muiščas šeerneeka un šulaina škules, no tureenes atgreeschotees tīšai agri no rišteem. Pirmajos Needras šahštos („Šur laime miht?“ 1887. g. „B. W.“ Nr. 18) un šewišķi pahris „Weštulēs no Indijas“ (tani pat gadā „B. W.“) ir daudš tumščā, juhtešliga erotīšma, kahdam winšč atdevees jau no draudšes školās laikeem. No šcheem pahrdišwojumem rodas Needras agrā gatawiba un wišriščkā nopeetnība, tā ari šahť ritet pirmee liriškee panti.

Šik bešbailīgi štuhrgalwigs 14 gabus wezs Needra warejis buht, leezina kahda wina deriba ar beedreem, ša winšč pušnafti no šapšehtas atnejis šinamo krusa ščhehrškotu. Kad beedri pahrghebrušchees par špošeem, lai winu šabeedetū, droščineeks teem usbruzis ar nasi un tīko nešaduhris.

Wezpeebalgas draudšes školās šagatawosšanas klafē winšč eestahjees pats us šawas inīziatiwas. Šcho klasi lihds 1875. gadam

ivabijis Kronvalds, pehž tam vehlafais Behfu realskolas direktors, lbealiits un juhsmotajs Millers- Karlis Sarinsch. Kopā ar Maldoni Needra te nomahžas pusotra gada. Seviščkas jefmes parahda ivežajās īvalodās. Te jau Needra loti patstahvigs, beechji lafa nopētnās grahamatas, aismiršdams žitu viņu ap sevi. Millers redi viņā reti apbahvinatu sehnu un ūstur žaveem lihdsfekleem.

Bet turpinās arī dažādašs Neebras ekzezi un palaidnības, kuras pateizoties Millera īslaidīgai juhtu jilvēka dabai un korporācijā eeaudjetām fundīstām pahrģalmībām, pahrēt uš mīseem jaga taiwofchanās klases skolneekēm, kuru istureschanās stipri kontrastē ar pahrējo klawu waditaja, ahrfahrtīgi noteiktā un stingrā žimseneescha Gleedes garu. Starp Millera un Gleedes skolneekēm attīstās frājs antagonisms. Neebras pulzīnš tāša arī naktis gahjeenus uš Lāstetās meitemu skolū. Bet kahdreis Neebra pahršchauj par meħru un minš teeš īslehģts. Rahdā ļautajumu īffahdrošchanas wafarā Millers, filologijas kandidāts laša par zuhkfopību, par to wina opo-nents Gleede padara Milleri smeellīgu. Tad Neebra usmetas par ļawa labvēhļa aīstahwi un Gleedem pēesħta rupju wehstuli, kuras šaturs īr tahds, ka wēenbalkīgi skolotāji wīnu īslehģdi.

Reedra tagad taifas uš Rigu, bet lihdseku tam naiva. Raħd-
reis wińsch usmeklè grahmattirgotaju Miššinu, Aisťrahzes Miššino
vrahli, ar pirmo řatvu dsejoku řrahjumu „Pirmās Seedona Behi-
mas“ no A. A., un tas wińus iřbod. Šhajā řrahjumā ir tika pahrš
defmiti dsejoku ar parasťeem temateem par agro patvafari, ilgofša-
nos, bahrińu, pee Trimpus galda, latvieřřa domas V.XIII gadu řini-
tenī, daudj mihleřtibas dsejoku, Tauris eeļejas burve — dafa no
leelafa dsejojuma „Disĥeno Seħronis“, řam temats liħřřigs pafafai
par „Semńeeķu deħlu“. Krahjums dahwinats řahđai „liħgawinai“. Reetpediřřu řĥo dahwinajumu „Tew“.

Es domâs nogrînis pa pîavu gahju,
Kur daschas pufes lehni lihgojâs,
Ar smarschaineem jeedeem rotajâs,
Uj fureen? Kapelhz? pats to nesinaju.
Un domam isflichstot es spehru lahju
Uj dascham pufitem, kas gluschi weentulas
Starp leelam smilgam bija slehpufchâs,
Lâs pamanijis negribot tur stahju.
Un lehnâm pinu masu wainadsiau,
Ar kuru gribu pufchot lihgawinu;
Kaut tîfai wina tapehz nedusmotu.
Ja, tewim neezigu es rotu dodu,
Bet peenem to, ta nahf no mihlibas,
Kas gaischâm leefmami mani iszehlâs.

Sentimentalee dsejolischi, sem stipreem Heines eespaideem, ne-
leezina par spilgtam dsejneeka dahwanam, bet eewehrojot, ka tee fa-

rakstīti 14—15 gabos, jo Mišinsch tos isdevis 1887. gadā, viņi tomēr leezina par agrām autora rakstnēzīfām teeksmem.

Ar eeguhtu zela naudu par šcheem dsejokeem, Needra dodas uz Rīgu un eestahjas Rīgas pilsehtas gimnāsijas apakškwartā. Winšch zer eksistēt no štundu pašneegšchanas un literaturas. Raut gan Millers viņu eeteiz Dihrikim, kā „Baltijas Wehstnešha“ redaktoram, bet Needra pirmās korespondenzes nodrukā Bergmana „Deenas Papā“ — oposizijas awiše. Deemschehl Bergmanis viņu arī norahj par wehlešchanas janemt arī honoraru, un Needra pahreet pee „B. W-šha“, tur 1887., 8. un 9.. gabos parahdas wešela rinda Needras, Andreja, dr. dr., Dautschkena un a ribesparaksta korespondenzes, dsejoli, lihbj 10, reisam deesgan garu stahstu un pa retam apzerejumam, kas wiši peeder Needras Andreja gimnāsista spalwai, weetam ufrahdot jau spilgtas stahstītāja, tehlotāja un brihscham arī domātāja ipehjas. Šishešs wišos šhajos stahstos ir labi zaurdomats, pa leelakai daikai erotifkas dabas.

No šcheem stahsteem dwešch pretim deesgan simpatifka personiba; Needra tad wehl dsejo un tehlo, wadidamees tikai no firds patifšchanas, beš tendenzes un blakus noluhkeem. Redsama tikai wehlešchanas stahstu garaku pasteept, lai wairak nopelnitu, kamdehl weetam tee pahraf šchidri.

Latweeschu widusškolneeku šadsihwē šchee gabi ir ahrfahrtīgi interefanti. Rīgā pastahw widusškolneeku pulzinsch ar daschadām šezijam: literaristo, dseedaschanas, wingrošchanas un t. t. Pee viņa peeder triju Rīgas gimnāsiju školneeki un politehnikas preekščskolas audšekai. Gerodas arī Zelgawas un Deepajas widusškolneeki uz pulzina wakareem, jewišchki literaristakeem, turus wada Peters Sahlits, tagadejais profefors un philof. doktors. Gerodas arī filisteri no augstškolam, kā Dr. Balodis, Samuels un z. Gubernas gimnāsijā ap šcho laifu mahzas: Dr. Sahlits, Schmits terzā, Woits, Perlbachs, Malazis — sekundā, Weidenbaums, Matwejs — primā. Pilsehtas gimnāsijā Needra, Wankins, Leikmans un arī Endselinsch, tagadejais profefors. Politehnikas preekščskolā Mengels, wehlakais inscheneers. Needra ir weens no wišjaunaakeem pehz klases (apakškwartā), bet šawu interefanto stahstu dehl weens no wišeewehrojamaakeem pulzina preekščlasitakeem. Pulzinā eenem tikai šahlot ar ferzi, bet preekšč Needras, uz Sahlitšha preekščlitumu, teek šahšis isachmums. Needra tad wehl draudsejšs ar wišeeem kreisakeem elementeem un šahdbreis ir issteizees, ka tikai pateizotees Bergmana nelainibai winšch nawa palizis par tikpat kreisu, kā, peemehram, Peters Stutščha.

Ap šcho laifu winšch ir eepasinees un tuwu šadraudsejees ar Rudolfu Blaumani, kas nodarbojās „Rīgasche Rundschau“ā, un bija 9 gabus wezaks par Needru, — kaut arī tikai nesen wehl šahzis farafstīt stahstus. Otrs mahšlineezifšs draugs Needram bijis Melngailis.

Dšihwofli Needra wispirms ir pee Šanzbergeem, wehlat Bahrdaugavā pee Deidereem (ft. stahstu „Bahbu waina“). Winš apmeklē ari mahfu Meera eelā diakonisu namā. Wispahri ahrpusškolas dšihwe winam ir dšihwa un intensīva, ar gimenēs watareem, wahrda deenam (peem. pee Šanzbergeem, kur ari Sahlits dšihwojis un pee Šanzberg Lujijas eeraduščās Baloš jtdje un zitas), eedserščanām un t. t. Erotiskās teefsmes pee wina aishween ir bijuščas ahrfahrtīgi aishraujoščas un wina beedri pastahsta daudš dāščadu Needras peedšihwojumu, ar fureem tas labpraht mehdsis lepotees.

Kas atteezas uš teefcho gimnastijas dšihwi un mahziščanos, tad wislabakās sekmes winam bijuščas wezajās walodās. Bet tā kā Needra bijis pahraudsis šawus beedrus, nododamees nopeetnu grahmatu lasiščanai, tad fewiščkās wehribas klases darbeem tas nawa peegreesis. Gimnastijā winam bijušči pastahwigi konfliktī ar beedreem — wahzeem, fewiščki ja tee peestahruschees wina latwiščajam pelekajam mehstelim. Needra bijis patstahwigs, stuhrgalwigs un lepns pret teem. Stuhrgalwibas behl winš atstahjis ari gimnastiju, tamdehl ka weens kreetns wahzu školotajs dufmās winu nošauzis par aitas galwu.

Gimnastijas gala ešamenu winš istur Jelgavā 1890 gadā. Un šajā pat gadā „Baltijas Wehstneši“ nodrukā wešelu ziklu šawu labako „Bekineeka dšeešmu“, kuras wehlat paleef popularas un teef daudš komponetas winu romantiskā šatura un pluhstosčās, glešnainās walodās behl.

2.

Robeidšis gimnastiju, pehz brihwas pašča iswehles, Needra dodas uš Terbatu student teologiju, kaut gan tas nebuht nawa reliģiošs. Azim redšot, winu ir wilinajis nodroščinatais mahzitaja stahwoflis, kā ari Terbatas letonu jautrā isdšihwe. Šhis šolis nepatihk dāščam labam wina agrafajam draugam, kā peemehram Sahlitim, Weidenbaumam, Šmitam. Winu atšihst par karjeristu un šahst no tā atturetees.

Tizis par studentu, gaduš 6—7 Needra gandrihš neta wairs neraksta ne dšejā ne prošā, warbuht, ari nemeerā buhdams ar šaweem stahsteem, kuri wina draugam Blaumanim isbewās daudš mahšfli-neeziskati un no kritikas jau tika iszilus nostahditi. Zadomā, ka wispirms winš gribeja eeguht jo plasčas sinasčanas, daudš peedšihwot, nowebrot un nogatawotees leelafā stilā, kā zilweks un peršoniba, jo Blaumanis tatšču bija tikai lauku dšihwes tehlotajs beš plasčakas isglihtibas un šawa iskopta pašaules ušfata.

Terbatā Needra wispirms taiša zauri letonu školu, pehz wahzu whriščkibas audšinataju parauga: nomaitat šawas maigakās kawnibas juhtas, karšet ašinis un prahtus ar alkoholi, aištahwet šawu

godu ar ajeem wahrdeem un rapeeri, bet weestbās labi apgehrbtees, buht isweizigam un usmanigam kawaleeram. Protams, nodibinat ari zeeschus satarus ar studeto pilsonibu un tautistakeem filistereem kas war noderet dshiwes praktika. Teologijas fakultate tajos laikos studeja Seibots, Pahrstrauchs, Olavs, Weismanis, Ludis Behrsinsch — wisi leele nazionalisti un pretineefi demokratisakeem pihpkolo-neem ar Weidenbaumu un Daugi preetschgalā, un wehl diwi fewischki intelligenti individualisti Arturs un Ludwigs Behrsini, kuri studeja Nitzsch, sinaja wairakas sweschas walodas un saprata neween literaturu, bet ari musiku un zitas mahkflas. Us Neebru fewischki leelu eespaidu atstahja schee diwi pehdejee, tant gan stuhrgalwigaais un pat-mihligais Neebra ar wineem ussahka zihnu.

Bet galwenā teologijas studentibas fronte bija pret pihpkolo-neem. Tā kā pihpkoloni isbera „Buhru“ ar demokratistām un sinat-nistā ewoluzionisma tendenzem, tad teologi sahka laist klajā „Latwju tautas“ burtuizās: Olavs farasttija „Latwju wehsturi“, Weisma-nis „Latwju literaturas wehsturi“, Neebra „Latwju fisischo geogra-fiju“, kura isnahza 1893. gadā. Neebra kluwa noteikti pilsonists nazionalists, sem Behrsinu eespaida gan masleet individualista gaumē. Domehr schajā pirmajā studiju periodā Neebra mas ko at-schlihrās no ta tipa, kahdu to mehs pasihstam no lauku skolam un gimnasijas — winsch aishveen wehl bija draischkigs etjentrists un leelā mehrā puizists, kas tant gan daudš bija lasijis, bet no dšilakas, smaltakas kulturas un paschawalbischanās zehluma nelo wehl nesa-prata. Gerasdamees Tirsā ar šawu studentisko augstprahhibu un rupjibam winsch atbaidija pat šawus jaunibas draugus, kas winu pasina tā sentimentalu dsejneeku un fantasijas bagatu grahamta-sitaju.

Kas atteezas us lihdsjekleem preesch studijam, tad tos Neebram nahzās deesgan gruhti sadabut. Ar pahris fimteem winam ispalih-dseja Tirsas baroni Zeimerni, pee kureem tā audschu meita isaug wehlakā Neebras lihgawa. Zeimernu dšimta pamasam ismirst tapat tā loti daudzas Baltijas baronu dšimtas: Baden-Badenē wezais Zeimerns ahrstē šawu wahjprahhtigo dehlu, lihds ari pats šajuh. Neebra schās dšimtas tragediju ir attehlojis fantastiskā stahstā „Tschiganeetes lahsts“ (B. W. 1888. g. nowembra numuros). 1892. gadā preesch Neebras Tirsā teef isrihtots basars, no kura winam paleef leelaks atlikums. Pats Neebra pa wafaru pelnas ari tā mahjsto-lotajs, peemehram Belawā pee muischas rentneekem Dufineem, bet 1894. gadā pee weena no isglihtotakeem Baltijas baroneem, wahzu rakstneka barona Grothusa Buse, Kursēmē. Parasti Terbatā tad winsch neeerodas, studijas pahrtraudams. Raksturigatais pee Nee-bras ir tas, ka par sunu deenam winsch reti apgruhtina šawus tuwi-neekus Dauschlenos. Pa leelakai dalaj winsch nodshwo pee šaween beedreem — pee Blaumana Brakos, pee Baufuleem Raunā, pee Ro-nahzeem Ogres Naudizenos, kur bija labaki apstahkli, interesantas

jaunkundies un jaunraka sabiedrība. Ari tapat viņš jau no gimnāzijas laikiem mīļleis kļūst no meenas malas uz otru pusi Vidzemes, Kurzemes un pat Inflantiju. Kad īsgājusi pēdējā nauda, tad daudzie arī pēteizē par meenkāršu strādnieku. Bet viņam jau jo labprāt īpalīdzējis daudzie pašas un draugi. Tikai raksturīgi, ka Needra, nākdams labākos apstākļos, tos jo labprāt aizmirsis. Tā tagadējā prof. Paukula, pēc kura jo bieži uzturējies, kad viņa tehnikas rentejis Raunu, vēlāk, kad Paukuleem apbruģis rožības, studenta Paukula Terbatā Needra vairs nepazīnis, kas, protams, norādīja uz pārāk pastrīpoto Needras egoismu; Melngailis ļoti nojodoschi īstas par Needras atkulto lepšanos ar to, ka viņš ar daudzu savu labvēlu un draugu sešiem esot stāvējis intimās attiecībās. Neskaisti zīvēti, šā Melngailis, tapat kā nešķērs, allasch mīl savu fugu īplatīt. Tas no meenas puses skatoties, bet no otras — viņš, kur meen Needra eeradees, cenāschi leela dīhvība, atjautības, daščadi notikumi, eskjezi un garlaizīgi nefad nebijis. To apgalvo arī prof. Maldonis un prof. Paukuls.

Seela pašmaina ir notikusi ar Needru pēc tam, kad viņš eerodas Terbatā pa otram laigam studēt no baroneem Grothuseem, pēc kureem tas pavadijis vairāk kā gadu. Agrākie beedri tikko vairs var pasīht savu koleģi: viņš ir apģērbies kā īhts dšgentlemenis, metruhtst ne vaļaras mantela, ne platmales, ne šamšča zindu vaļarā, ne spēka ar daļrgu rokturi. Needra noīhrē smalku īstabu, ar mīkstām mebeleem un dšer tikai viņu. Setonijā viņš gan eerodas kahdreis, bet redsedams, ka viņš wegātee koleģi šavas studijas nobeigusch, viņu weetā jauni fuschī šaraduschēes, viņš šakīldošas ar teem deht viņu rupjām buršču eerāščām un aīssuhta savu defeli atpafat, īstahdamees no korporācijas ar skandalu.

Needra vairs nepeekriht ne pīhpfoloneem, ne letoneem, bet dibinā īhpāšču nazonālistīšču pulzīnu no nedščrajeem, kas zeena kreetnus tikumus, nopēetni studēt un nodarbojas ar sportu. Šajā pulzinā eestahjas, bes pašā Needras, Dr. Alksnis, Maldonis, Dr. Osolīnš, Dr. Kalnīnš un wehl dašchi. Pulzinā teek lasīti referāti par Herberta Spenšera filosofiju, par Rītzšes pahrzīvēka, blondās-bestijas īdeju, par Rītzšla deewības jehdseenu, par katolīzīsmu un-pareīstīzību un t. t. Šchi nodarboščanās pulzinā Needram gan dīhši apnīht un viņš atvēlks pilnīgā weentulībā, eedšīlnadamees šavās filosofīkajās un teologīkajās studijās. Zaur prof. Oši un Leīchmīllera personālīsmu Needra nonāht un apstahjas pēc Lotzes teleolģīkā īdealīšma, kuršč īšaug no Spīnošas un Leībīnīza mahzībām par wīša reālā (arī materiālā) garīgumu un meenību absolūtajā personīgajā deewībā, kas ir wīša labā, dailā un pateesā pīrmarvots. Lotze publas šameerinat šinatnes rezultatus ar šīrds prasībām, kura intuitīvi noīausch īhtos, teesčām wehrtīgos un tīhšamos dšīhves mehrtus. Šās īdejas Needra wehlak slūdina arī zaur šameem romaneem un amīščraksteem. Terbatas „Teologu beedribā“ Needra uīstahjas kā

dfilfch, moderns teologs, usnembams zihau ar faweem wezajeem professoreem Sebergu un Vulmeringu par Rittschla neokantistko Deewibas ideju (Seimurteil un Wehrturteil).

Lif kreetna un labwehliga skola Needram ir bijusi Buse, fa-teeftotees ar inteligento Grothusu gimeni un eebrauzofcheem weeseem, fur winsch pirmo reis jo dsili ir eestatijeess Baltijas muischneeziskaja kulturâ. Is schejeenes winsch smeheles neween fawu peeeklahjigo ahr-pusi un zeenibu pret labam tradazijam, bet ari dsilafu mihlestibu us nopeatneem folosofiskeem problemeem, fawus aristokratu, ka tee-fscha Saarena, fon Sandena un barona Westphala tipus, un latwju schauras semneezibas psichologisko tipu ispratni no augfcheenes, kas pamatota us ilgeem muischneezibas nowehrojumeem un tradizijam. Bats barons Grothus preefch Needras flusht par tahdu pat augstu autoritati, ka Wiktors fon Andrejanows preefch Needras. Needra pehz dascheem gadeem pahrtulko un „Austrumâ“ nodrukâ, gan faifsi-autoritati, ka Wiktors fon Andrejanows preefch Blaumana. Needra smeheles daschu labu fawu tipiski needrisko ideju, peemehram par eedfimtibu pee aristokrateem un semneefcheem, jehdfeenus par wihriich-fibas idealu un feeweetes lomiu, apdahwinato individualistu nizina-fchanu wehrstu pret fikho itdeenibu un t. t. Grothus ka tehlotajs un mahfkslineeks wahjffch, bet ka domatajs intresants. Winsch ir fako-pojis labako balteefchu antologiju un no 1898. gada fahzis Wahzija isdot mahfkslas un finatnes schurnalu „Der Türmer“. Dfihwodams Buse Needra pahrzeeffch ari dsilakas garigas mihlestibas tragediju pret baronesi Luziju Grothus, kura atfauzas ar pretmihlestibu, bet nawa fpehjiga faraut ar dfimtas tradizijam. Schis motiws wina romanos beeffchi atfahrtojis.

Bet neween no fakareem ar dfihweem kultureleem zilwekeem Needra smehlis fawus konkretos nowehrojumus; bagatigaja barona biblioteka winsch schos eespaidus un nowehrojumus ir warejis ari apfinigi nopamatot. Wispahz mahzibas gads pee Grothuseem Andreju Needru ir pazehlis tahdos angstumos, tahdos winsch lido „Vihduma duhmus“ farakstidams, fawu wehrtigako darbu, kura weela smelta taifni no Buses peeredfjumeem un pahrdfihwojumeem. Deem-fchehl fchee labwehligee eespaidi pamasam ween issuhd, lihds gala Needra atgreeschas pee wifcheem faweem pilsoniskajeem un bestialajeem panehmeeneem.

Likai tihri estetiskas muischneeziskas kulturâs gan Needra Buse nawe eewehrojis, ka, peemehram, pilu architekturas, dfihwoffku eefahrtas stila; jeb laiks bijis par ihfu? Bet zaur to stipri zeeffch Needras muischneeziskas dfihwes tehlojumi un ari paschi muischnee-ziskee tipi. Wineem truhkst smalkas muischneeziskas estetikas un stila.

Atgreesees Terbatâ, Needra teefcham juhtas isfritis ka no pa-debescheem un ilgi newareja atraft tahfata fawa zela, jo ari ar Tirfas semneezibu winsch bija pasaudejis wifas faites. Winsch paschreiif wairs nebija ne muischneeks, brihwais paschappfinigais fungs, ne in-

stinkteem un aflai tradizijai padotais semneeks, bet tā kaut kas ne-
noteikts, no dšihves atrauts students-nihkulis, kahdu winšch tehlo
Indriķi Kāleju „Nespehzigā dvehfelē”.

Winšch teešcham juta feli flimu ar divām rehtam:

Ta weena man no kalna flintim,
Kad augšchup trauzās straujais gars;
To otru klusā mešcha ehņā
Man plehša šlepenš ehrtšchku jars.

(Ēf. „Zelineeka dseefmas” 16 l. p.)

Mahwigi noguruscham no šchām divām rehtam, Needram bij
janogreeschās no „dšihves platā leelzela” ... „weentuligā buhdinā”
— tas ir jaapprezas ar šavu jaunības draudseni.

Ta ir jau peeminešā Tirsas baronu Zeimernu audschu meita
Emilija Bankowka, muišchās šulaina un pavarēenes-šaimneežes
meita. Ar wīnu Needra ir kopā pagasta un draudses skolā gahjis.
Tahstas skolas isglihtibas wīnai truhst, bet wīnai ir širds isglihtiba,
kā jau baronu gimene ūsauguschai. Wīna ir lihdszeetiga un ruhpiņa,
ari peeteefochi turiga, lai palihdsētu wihram nobeigt studijas.
1896. gadā Needra šarastā šavu labako dsejoli „Brihnos es”:

Brihnos es, kad rudens deenā

Tur aif preedem taišas aust;

Kā pee zelineeka kruhtim

Wari tu tik drošchi šnaušt? (Ēf. „B. dš.” 18 l. p.)

Un tajā pat rudeni winšch šalaulajees Emiliju atived šew lihdsi ū
Terbatu, lai ta klišdinatu wīna liktenigo weentulibu. Šcho mahzibas
gadu wīni abi pawada Terbatā.

Tiršeeshos walda eefšats, ka Needra naw ihsti mihlejis šavu
lihgwu, naprezejis to aif aprehkina, jo ari skolā ejot wīnam bijuši pa-
wišam zita šimpatija, kahda muišchās šeerneeka meita P., bet Needras
fantasija allašch atgreešchās pee Emilijas tehla, kā tas redšams no
šahstina „Kur laime miht”, kuršch diktets no greiſſirſdibas, un jo
fewiſchki no „Bihrukšneegs” (1889. g.), kur teeſchi tehlots, kā students
Andrejs Stuburs, barona mahſſkolotajs, eemiht wīna audschu meitu
Emiliju. Te barona dehls, eeradees no augstskolas, šader ar šaweem
beedreem, ka Emiliju peedabūs pee ſkūhpsta. Bet taiſni tajā ſkūhpsta
mirkli gadas Andrejam buht tuwu, winšch apwaino barondehlu, tee
kaujas ar piſtolem un barona dehls friht. Andrejam peespreesh 1^{1/2}
gada zeetumā, kur tas ſaſlimſt ar diloni. Iſlaiſts winšch noſuhd
ſweſchumā, bet teef atraſts no Emilijas draudsenes, kuras roſās
mirſt, domadams par Emiliju. Šhis ſahſts, kuršch ſarastšits gadus
6 preeſch wīnu kahſam, leekas, pilnigi apgahſch tiršeeshu aiſdomas.
Warbuht wīna lihgawa paſchu Needru agrat naw mihlejuſi.

Pehdejais studiju gads gimenei bijis ahrtahrtīgi gruhts.
Needra ir ſlimojis ar kataru un neiralģiju. Wīna kundſe to kopuſi

isfamiidama. Drihsti pehz tam wineem peedfimst behrns: jabeidi ahtraf studiijas un jagahda nodarbofchanas, lai ufturetu dšintu. Šhajās ipailēs Needra no jauna atgreefčas pee literaturas, ar kuru nam nodarbojees jau no 1890 gada, ja nekaita pahri dšejolu, nodrukatu „B. W.-i“, Ģiisftās geografijas“ (1893. g.), tšketru wehstulu jem wirsrafsta „Sunu deenas („B. W.“ 1898. g.), un ar dr. dr. parafstītās kriticās par Afpasijas raksteem („Austrumâ“ 1896. un 1897. gadâ).

3.

Nolizis walfts efjamenus, Needra eerodas Rigâ un meflē nodarbofchanos. Nikolaja gimnasiĵâ winsĵ dabâ 12 religijas stundas, bet to nepeeteef. Ar Blaumana eeteifšĵanu Needra griib dabut ar algu nodrofšĵinatu weetu pee Platefa organeem, kuruš lihds šĵim wadijis Dr. B. Sahlits. „Deenas Lapas“ redakziĵâ winsĵ personigi ifrunajās ar Sahliti, kur pahртеizās, Aĵenosontam peerakftidams Aĵenosana isteizeenu par deewu radišĵanu pehz ziłweka ųejas, kas wehlaftēef starp teem par weenu no strihbūs aħbofeem. Tad Needra greefčas pee Platefa ar garu wehstuli, kurâ aplinsus puhlas Dr. Sahliti difkreditē, peefolot ųavus pakalpojumus. Dr. Platefs šĵo wehstuli nodod Sahlitim un apĵautajās, ko darit? Sahlits lau, lai raksta, bet redakziĵās weetas nedod, jo ųin, ka Needra intrigēs, kamehr winu paųĵu dabūs projam. Tâ winsĵ masleet wehlaft darijis atteeziĵâ uš „Austruma“ lihdsredaktoru Aronu Matifu, kuruš winu Welmem ųilti eeteizis, bet wehlaft Needra Welmem lizis preefšĵâ Aronu atlaist. pehz kam Welme ųarahwis wiųus ųatarus ar Needru. Kad noboms winam iųdobas, Needra uųųaħt nebeidųamās polemikas pret Dr. Sahlisĵa filosofisĵo gradu, pret wina pahrtulkoto „Libmana eetiųfto un etiųto idealu“, par Ranta a priori un a posteriori un beisĵma un teisĵma termineem. Needra ar daųųadām aųpraħtigām iųdomām, jo teem un praħtojumeem tomehr neųpeħĵ ųatreekt Sahliti, jo peħdeĵais turas pee ųkaidri pat wiųweentahrsĵafās wahrdnizās formuleteem jehdųeeneem. Veidsot Needra uųųaħt iųnihzinoųĵu ziħau pret wiųu Dr. Sahlisĵa eewesto progresiwo wirseenu, noųodidams wina razio-nālismu un starptautisĵos ųinatnes un mahųųlas idealus.

Redabuijis atalgotas weetas pee Platefa laiųraksteem, Needra ųaħt produzetees „Austrumâ“. Materialees aųstahķi winu no jauna ųpeesĵ atgreestees pee literaturas un ųteigt tiųdauds ųarakųtit, lai waretu efųistē. Jau 1898. gadâ winsĵ ųarakųta triħs darbus: intre-ųanto rakųtura studiju „Beų paųĵa paĵaħtnes“, parupjo humoreisķu „Bahbu waina“ un ųtipri neweenado, gari ųtepto nazionali religisĵās meųleųchanas ųaħųtu „Reųpeħzigâ diweħųe“. Wiųus ųĵos darbus nodrukâ „Austrums“.

Needra ųĵajâ gadâ jo beesĵi redųams kopâ ar Blaumani un abi tee nem dšihwu dalibu Rigas ųabeedrisĳâ dšihwē, ųewisĳķi Lat-weesĳĵu Weedribâ un Waųaras ųapulzēs. Raħųamâ gadâ winsĵ jau

zeeſchafi ſaſaiftijees ar „Auſtrummu“ un wada ſaraſtiſchanoſ ar literariſko darbu autoreem, jodomā, ſtahwedams redakzijās algā. 1899. gadā „Auſtrumā“ parahdas Neebras labafee darbi: garſch ſtahſts „ſtaidra ſirds“ un romana „Vihduma duhmōs“ pirmā puſe — pilni wiſdſifako nazonalo ideju, kulturas problemu, ſoziologiſko nogrupejumu un weſelas ſabeedriſko tipu galerijas. ſchee darbi ſazel leelu ſenſaziju neween pilſoniſtjā inteligenzē, furas problemi te galmenā ſahrtā uſſtahbitti, bet ari wiſā tautā, jo te tehlotā atkhppjoſchās wahzu muiſchneezibas ziņna ar uſbruhkoſcho ſemneezibu, winas ſtudento teologu un inſcheneeru iſzilus perſonibās. Weſ tam eewehrojamu weetu eenem ſchās ſtudejoſchās un meſlejoſchās inteligenzēs attehloſchana winas pahrejas ſtahbijā no ſenajām tautas eeraſcham uſ apſinatās augſtatas kulturas gatawibu.

Needra tā tad ir atſauzees uſ tipiſkajeem 90. gadu ſadſihwees un kulturas problemeem un pehſſchui kluhſt tiſ ſlawens, ka uſ laiku aiſtumſcho neween Blaumana, bet ari tipiſko 90-to gadu dſejneeku: Aſpaſijas, Poruſa un pat Raina ſlawu. Tas, protams, naſa iſſlai drojams tiſai ar to, ka Needra loti daudſ rakſta: beſ romaneem, weſelu wirteni rezensiju, daſchadu rakſtu un eeroſinajumu, laſa reſeratus V. Weedribā, iſbod „Paſaules ſtahſtus bildēs“, pahrtulko „Kapteina meitinu“, tajā pat laiā ſaraſtibams un maja mehneſi eefneegdams Terbatas Uniwerſitātei ari ſawu kandidata rakſtu, — bet, jodomā, ka Needra ir teeſcham dſili nojautis un ſpehzigi iſzehlis ſawa laika problemus.

Var 90. gadu tipiſkajeem rakſtneekem mehs uſſkatam tahduſ, kaſ pateizotees ſaimneezikai kriſei wiſā Eiropā un ſpehjai ruhpnenezibas attihſtibai Kreewijā, eeraudſija ari dſiſas ſozialas ſchēiru plaiſas agrakās weengabaligās latwju ſemneezibas weetā, un paſaudejot ti zibu uſ ſenajām patriarhalaajām tautas eeraſcham, ar winas epiſſi weenado paſaules uſſkatu, kā mantojumu wehl no Baltijā eeſtahwejuſchamees wi dus laiſeem, — pehſſchui atradās pilnigakās ſoſiſtikas apjukumā, katarſes ſtahwolkli. ſcho katarſi iſzeeta weenpaſal otram wiſi 90. gadu rakſtneeki, kā kreiſajā demokratiski-ſabeedriſtjā ſpahrnā: Weidenbaums, Aſpaſija, Rainis, tā indiuidualiſtu zentrā: Poruſs, Tallijs un z., tā ari pilſoniſti ari ſokratiskiſtjā labā ſpahrnā: Andrejs Needra, kaſ ſitadi bija tuws Blaumanim. Wiſi ſchee rakſtneeki, aimesdami ſopejo tautas eeraſchu un paſaules uſſkata weedolkli, pee kura turejās wiſi eepreeſſchejā epiſkā laiſmeta dſejneeki, kā Rumpurs, Muſeklis, Lantenbachs, waj ſtahſtitaji, kā: Reikens, Raudſiſchi, Aſſiſts, waj dramatiſki — Adolfs Allumans, ſenbergiſ, Blaumanis, — wiſi wiņi nogahja tahdā uſſkatu aptumſchojumā, no kura wareja iſnahſt tiſai brihwi no chaosa pehz paſchu ſejas un lihdsibas radijuſchi jaunus iſpatnejus jehdſeenus par paſaules buhtibu, deewibu, tautas un indiuida mehrkeem, protams, eiropējiſtās ſinatnes un prahtneezibas gaiſmā. Weidenbaums pagurwa atraſt ſewi tiſai zehluma impeſratiwu un koſmoſa deewibas nojautu; bet Aſpaſija pehz 15 gadus

ilgas katarjes („Saulainā stuhriti“) nonah! pee wisisturetafā pan-
teiskā, Rainis, zaur šarvas eeprekschejās darbibās sozjalo mešanismu,
pee mellejošā „es“ un aissaules — metafisikas harmonistās šarve-
nošchanās; Borušs pee wispilnigatā teisma un fristianisma; Šallijs
pee dabas un absolutas wihrischtības kulta sengreeku garā; beidjot
Andrejs Needra — pee patwaigās peršonības un gimenēs Pratt-
izisma, tas ir — konwenzjonālā pilšonības weedokļa. Šchis dži
išjustais un apšinigi pastrihpotais pilšonistais weedoklis bija tas, kas
Needru padarija daudj slawenaku, nekā to buhtu warejusi wina darba
formālā, mahtšlineezisšā wehrtiba.

1899. gadā es personīgi Nēedru nolēmu vīna šeno draugu Blaumana un Melngaila mīdā. Wīnš tad īsfatijās pehž šarva "Nēspēhžīgās dīvēhseles" Zndrīka — wāhīšh, ar dīli aīš panfneju šēhdošhām, nēsfaidrām pelekām azīm, nēleelu, šhāutnainu fanatiku peeri, eefritušeem wāigeem, ar paneezīgu, eefaršanu bāhredīnu noaugušu šohdu un plahneem, glūdī pēeglaušteem mateem, kahhs wīnšh nofotografēes kopā ar Blaumani īšdotajā dīejohu krahjumā. Wīnā stahws bīja teevs, ar šhaurām kruhtīm, wīnšh gahja masleet ufsužees, gehrbees garajā swahrkā un wafaras manteli, ar šahšhobījušohs platmali un neīstruhstohju pēefīti rotā. Wīstahšanās wīnam allašh bīja škala un drošhka. Wīnšh mīhleja jofot, bet tuwu šew nēpeelaida nēweena, nē pat wēzā drauga Blaumana, kas zeeta aīš sīrīnības truhkuma, kuru Nēedra bīja pāsaudējis studejot.

Needra atstahja prahtheeka un gribas zilveka eespaidu, bet ne mahflineeka. Teologijas kandidats — luht wispeemehrigatais wiwa isskatam apsilmejums.

Mehs abi bijām studējuši teoloģiskās zinātnes un tas mums tuvināja. No šarūnām sajūtu, ka viņš ir latviski kā Nītzšči, ta arī marķsišs, bet mīļwairak zeena Lotzi, kā jau eepreēfējē nodaļā raksturots. Mīswairak viņš bija sajūhmots par manu „Pētera Roga” gimenēs apoteozi, paregodams, ka tas būtu jauns wahrds wīfai Eiropai pehz viņas individualisima šabrufuma (peem. Šbena pehdejās lūgās) un es waretu kluht šlāwens rakstneefs, ja ween latwju rakstneeka darbs zik neiz labaki atmakšatos. Pats viņš rakšdija rofu, kas no pahrmehrigas rakstijšanas pa naktim ešot uhdēnī jatur, un šahdreis man rakstija, ka pat „Sihduma duhmi” neesot nešahds ihšts mahššlas darbs, bet šarakstīts preēfējē teem 10,000 lašitajeem, kas teef par publi dehwešs.

Zateiz, ka kaut gan es Reedras rakstneezības talentu īstābiju
 ļoti augsti, bet viņa spredumi par manēem rakstēem un „Gruhtas
 nafts“ labojumi man liķās mašwehrtīgi. Zbejās viņam bija aizrā-
 joshas, bet pašči darbi maš mahtilineeziski, nedsihwi, ko atsihmeja
 arī Blaumanis.

"Austruma" literarijsko nodabū vīnīš wadija tīfai weenu gabu:
vīnīš nebij warejis šadsihtot ar Belmi. 1900. g. pavarāri no pahr-

strahdašchanas skolā un ņewišķi pee „Lihduma duhmū“ pahrweido-
 šchanas un paleelinašchanas par $\frac{2}{3}$, Neebra ņaslimst ar platišču
 kataru un ņlimodams pahrzelaš uš ņofneši, lai uš laukeem uštureda-
 mees taja pat laika noetu ņawu kandidata gadu pee mahžitaja Ķil-
 nera. Ķilners winu bija ušnehmis tiš wehši, ka nebij dewis mah-
 žitaja namā winam ne ištabaš. Un Neebram bij jamitinas kopā ar
 ņalpeem ņahdā Bilstinmuishas wežā, drehgnā frogā. Winu ahršteja
 Dr. Beldaš, bet tā ņā widuškola un augštikola ejot winšč bija eedših-
 wojees ari mahgas katarā, tad atwešelošchanas gahja gauši un neno-
 teitti. No Bilstineem winšč man resigneti raksta: „No wašaras
 ņwehtkeem jau guļu uš gultaš, pahrmainus ari ištteeptā tihlā ņoku
 paehnā. Kreiņais plaušču ņpahrs ņabojats un tā tahtaš. Gulu
 patlaban un raugoš ņilāš debetiš un domāš naht paščas no ņewis
 par pagahjuškeem laikeem un par to, waj nahtamee man wehl ir?
 ņewaru teitt, ka buhtu gruhti ap ņirbi, kur nu ir jagreeščas, noš
 no dšihwes leelā zela. Tikai pa reiņei zelaš tahtaš ņā ilgošchanas“.

Ja Neebra meerigs gatawojas ņķirtees no pašanles, tad Nee-
 dras kundse, ar ņtaidri ištēktas Greetinas peemihligo ištatu, ņas
 beš ņalpones, ar mašu behrnu uš rokam, ari wehl ņlimneeku apkopa,
 energiski protestēja wina gatawibai iņnihkt, ka nešķehlibai pret winu,
 un raudaja.

Šķa 1900. gada wašaras ņapulžēs Maibonis ņinoja par rakst-
 neeša Neebras tragiski ņtahwolli; tauta atšauzās un no ņarihtotā
 Neebras wašara, ņā ari pilņonu labprahtigeem ņeidojumeem, ņaradās
 2,000 rub. nahtamo ņeemu nodšihwot Dawoša ņanatorijā Šķweizē,
 ņamehr kundse atgreesās pee wežateem.

Dawoša Neebra eewehrojami atlabojās. Šķe winšč atpuh-
 tās ari no rakstiščhanas un laiķu ņaweja ar laņiščanu un ņahršču
 ņpehli. Dawoša warbuht ir tikai weens darbs radees — Bahrenis
 un Bruhnā” preekšč Der. gr. nod. išdewuma. Ja jau 11. aug.
 1899. gadā Neebra man wareja rakstīt par „Lihduma duhmeem”.
 „Tikai no Deewa pušes neņahtat manas „mahšilas” apšpreest pehž
 „Lihduma duhmeem”. Tee teek kuhpinati ar nodomu preekšč apat-
 ņķejeem 10,000,” tad to lai ņaka par „Bahrenis un Bruhnā”, ņas
 jau pilniga peelahgošchanas puhla garščai un teekšam „ar nodomu”
 ņarakstīta.

1901. gadā wašarā Neebra atgreesčas no Dawoša un kopā ar
 Olawu wed Peterpili ņarunas ar ušnehmigo eerehđni ņahwinu par
 „Peterbugas ņwišču” atjaunošchanu. Beidsot wini ir weenoju-
 ņķees, ņā Olaws wadiš politiski nodalu, Neebra ņeletonu, bet Blau-
 manis „Purwa malu”, buhdams ari par ņaktisko ņeletona waditaju,
 ņambehl pahrzēļees uš Peterpili, bet Neebra wehl brauks uš Dawošu,
 peesuhot tikai ņawus rakstus ņeletonam. ņahwinšč bija mahjisch
 prahtikiš un tam, ņo Neebra eestahstiija, peekrita. Lomehr uš Dawošu
 Neebra wais nebrauza, bet nowetojās uš dšihwi Wež-ņeebalgā,
 Behšu grahmattirgotaja Dšola mahjās.

Šķe viņš rakstīja „Peterburgas Mūziķi” vairākus cēdākus, tā „Ko mēs gribam?”, „Kritikas iedevums”, rezensijas par Blau-
mana lugu „Ko šādenās pudeles”, Stalbes „Zetumneka sapni”,
Benina „Behnu literatūras iedevumu” un 3. Tad nācī eevēroja-
mais publizistiskais raksts „Morituri” trijās daļās, kurā viņš ap-
raida neglahbjamo Baltijas vāžu boja eesānu, „Nacionalisms
mūsū gara dšivē”, „Atkaltības darbineeki mahjas dšivē” un 3.
No stahsteem šķe nodrukati trihs: neeziga humoreska „Kā Zehkabs
prezibās brauz”, tautas pašā „Semneeka dehls”? jau eevēroja-
maks darbs, ševišķi no šahuma, wehsturists romans „Kad mehnefs
dilst”, kurš no šahuma aissneeds loti augstu literarisku wehrtību.
Kas wehla pašeminās, tomehr paleefot par izziļus darbu starp
Nedras raščojumeem, un beidsot humoresku „Vads un mihlestiba”,
kuru šah drukat, bet pahrtrauz 1903. gadā.

Israhdas, ka Olavs ar Neebru nēwar pee weena laifraksta
strahdat. Olavs ir pahrak ašs, progresiivs un noteikts. Starp zitu
viņš usbruht atkaltības darbineeku mahjas dšivē, kas noritot
wahziski; peemehram, Millers-Sarinu Karlis peerakstijees ar šavu
gimeni pee Zehsu vāžu draudses. Neebra aisstahw šavu labwehli,
eepreeš nēšasinajees ar Olavu; abi redaktori šastrihdas un Nee-
dram ir jaaisēet. Tā viņš, warbuht, gan nerisketu, ja viņam nē-
buhtu radušēes ziti, daudj wilinoščaki nodomi.

4.

Ap šķo laiku „Austrums” jau bija pahrgahjis Zehsu Osola
ihpaščumā, viņu redigeja Seiferts. Šurnals wāhji atmahšajās.
Beš tam Seiferts nejuta pret Neebru nēšahdas godbijības. Wina
romanu „Kad mehnefs dilst” Teodors pawišam isnihzināja, ka lube-
neezisku darbu, tā ka pat Zahnis Boruks atrada par nepeezeēščamu
viņu aisstahwet „Rigas Mūziķi” Nr. 67. un 73. Neebra pamāšam
peerunā Osolu „Austruma” kanzēšiju atdot viņam, protams, Osola
laudams palikt tajās zeribās, ka Neebra viņu drukās Osola
pašā drukatarā un viņa maščinam darbs netiks atnēmts. To-
mēhr NeeDRAM prahtā pawišam zitas kombināzijas, pee tam nepa-
raštās.

Weseliba, dšiwuojot uš laukeem, viņam gan ušlabojās, tomēhr
nē pawišam. Pa naktim truhis dširdami wehl troščini. Viņš
waretu peenemt mahžitaja weetu, bet ar šavām polemiskam pret
mūišēneezību un ar modernajām Ritščāla teologiskajām idejam no
vāžu konsistorijas uš weetu viņš nēwar zeret. Tamdehl lai no-
droščinatu ekšistenzi, jataiša tahlakas šurnalistiskās kombināzijas.
Bet redsedams, zīt tam grūhti šadšiwot ar šweščēem šaimneēem,
viņš nolemj pats nēween rediget, bet ari ijdot šavu šurnalu.
Šurnala eesahrtu Neebra teoretiski jau šenak — 1899. gadā bija
pahrdomajis, kad tas publējās isnihzinat „M. W. Mehneščrakstu”.
Tagad to wajadseja pamehginat realisēt pašam.

Plans bija īsahds: Zeredams uz daļu pilsonisku banku aizdevumeem, Needra norentē ierstis 3—4 no Zehsim lauku mahjās Belites, kuras šah apstrahdat ar algoteem puischeem, arī patš ardamš, sehdamš un braudamš uz dširnavam. Uz Belitem drihji ween winšh ikrastā no ahrsemem drukajamās mašhinas uz pehzmahsu. Salihgst burtlithjus, kuras pa daļai atalgo naudā, pa daļai ar dšihwohli un ušturu no pašā šaimneezibās. Te nu winšh šah neween šarakstīt un wadīt, bet arī nodrukāt šawu „Austrumu“, ušnemdamš daudšus drukas darbus arī no lauku pagasteem un beedribam, ko lihds šhim bija weenigais Dsols preeshh wiša Zehsu aprinka darijis. Needra, protams, war daudš lehtak to padarit, un Dsola drukatawai draud neishbegamš bankrots. Zehšs Needra eerihfo tikai isshutshanas kantori, kuru wadīt eerodas Aishtrahzes Mišinhh no Liršas, tashidamees te eerihfot arī jaunū grahamtpahrdotawu un feetuwi.

Luhk te jau mehš Needru mahzamees paših, kā tihri praktisku weikalneeku, kas papreeshhu ismanto Dsola weeshmihlibu, tad uštigibu, beidsot peeteiz winam zihnu un to iswed ar wiškonsekwentako nešaudshbu. No idealista Needrā te mehš wairs neredšam itin neko, kaut gan tajā pat laikā winšh no „Lihduma buhmeem“ istaiša lugu „Seme“, kurā zaur inšheneera Akmēna muti šubina to idealato kooperaziju, kuras kad šemneeki nepeenem, tad Akmēnis, buhdamš beš kahdeem personišeem mantahridgeem plahneem, noslihžinas.

No šahkuma „Austrums“ eet kā isrehhinats. Par Needras ašprahtigo ušnehmumu wišur runā. Parasti laudis neškatas uz to, kahdā zelā kuršh weikalš nodibinats, bet waj tas eet? Un radās Needram arī šawi lihdsishtrahdneeki, kā Sauleets, Beninhh, Kleinbergs, Liršmaleete un šewiškhi rošigais Andrejs Upits. Drukajās te reišem arī Boruhs un Swahrguhs. Bet, protams, galvenais „Austruma“ šarakstītājs bija patš Needra.

Jau 1903. gada beigās „Austrumā“ parahdas Needras rezensijas: par Teodora dšejoleem, kuru mašwehrtibu un šellibu winšh teežas parahdit, šarakstidamš pehž tam wehl rakstu „Mlā fantahija“, kuras paraugus israugas arī no Teodora dšejolu krahjuma, autora wahrdu gan nepeeminot. Otrā rezensija par tikko isnahkushajām „Lahlām noškanām šilā wakarā“ ir weena no tahkredshgatām, špilgtakām un atšinigatām, kahdas Needra rakstijis. Šhā gada beigās nodrukati arī diwi, puslihds defahdentu stilā šarakstitee Needras stahstini ar polemisku noluhku „Duhmu Peters“ un „Wežais Grihwis“. 1904. gadā „Austrumā“, beš dašhadeem awiškrahsteem beeshi beš parahsta, Needra nodrukājis trihs stahstus: „Zeturtais beedris“, „Bads un mihlestiba“ (ar Tilberga ilustrazijām), „Wilis Wahlodse“ un eeshahhts zeturtais stahsts „Pilšehtas galwa“. No ziteem raksteem eewehrojamašais tikai 32 gabus wežā Needras „Wehtules wežafai paaušei“ krahš pretrewoluzionārā garā.

Wišos šhajos darbos no idejiski wehrtigas, dšihakas un daihakas

mahtflass natw atligees wairs nefas. Needra ir iswehrtrees par tihru weifalneeku un raksta tifai preefsch puhla. Wiszauri tajos pilns waj nu purapufiffi netizamu peedfihwojumu un prastibu, aprehkinatu us wissemako garfchu („Bads un mihlestiba“), waj ari gari steeptas fentimentalitates un banali prahtojumi („Wilis Wahlodse“). Un wifs fchis banalais weifals tifa peefaptis taifni tajä preefschewoluzijas laifä, kad muhsu dsihwë un dsejä notifa wisleelata idejiffä wehrtibu pahrwehrteschana: no weenas pufes, sozialisti un rewoluzionari ar Raini preefschgalä ruhdijs un dega wisidealafas waronibas ugunis, no otras pufes, individualisti pahrwehrteja wifas religiffas, etiffas un estetiffas wehrtibas, un abi fchee wirseeni dabuja fawu isteikfmi idealista Dr. Sahlficha „M. W. Mehneschraftä“. Reweenam wairs nebij noslehumps, ka Needra, ka zilweks un rakstneeks milfu foleem tuwojas fawam bankrotam. To wairs neslehpa ari fenafais wina draugs Blaumanis „Peterburgas Wifchu“ Rurimalä.

1905. gadä „Austrumä“ Needra nodrukä jau gadus peejus eepreefsch pahrdomato romanu „Sifspahrnis“, furfch gan natw dsihws un mahfplineeziffi wehrtejamis darbs, tomehr dauds solidafs, peemehram, par pawifam weeglprahtigo „Wilis Wahlodse“. Schajä gadä winfch nodrukä ari fenapdomato rakstu „Religijas nahotne“; deenfchehl religiffais patofs Needram jau fen ifdsifis un raksts ifnahzis neintrefants bes dsihwäm domam un eedweemes. Wehl te winfch eefahf lugu „Miljonars“, atgahdinofchu „Semi“, bet pehz diweem zehleeneem pahrtiauz. Tajä pat laifä Needra us nebehdu aiffstahw freewu japanu kara awanturu, flawë pativaldibas rihzibu, waj if numurä bramanigi fakauj un ufwar japanus. Gruhti teift, waj ta bija Needras aplamä tuwrehsiba, jeb lihfhana, ka mehds teift, us wehdera freewu waldbibas preefschä. Pret tuwojofchos rewoluziju Needra bija tikpat krafi noleedsofchs, ka Jr. Weinbergs, par kura weenigo glahbinu 1905. gadä paleef wahzu gildes pagrabs. Pret rewoluziju Needra faraksta, nodrukä „Austrumä“ un ispahrdod atfewisfchi weselu rindu proklamaziju. Winas fauzas: 1) Gruhtä brihdi, 2) Kä ispostit muhsu basnizas, 3) Kä ispostit fabrikas, 4) Kurp mehs ejam, 5) Darbs un fwabadiba. Schajäs brofchuräs Needra pareifi pareds wispahreju faimneeziiftu un moraliftu fabrukumu, kahds komunifma realifschanas gados kreewijä teefcham ari eestahjäs.

Needra gahja pret fawu laifmetu. Un luhf Zehfu grahmat-tirgotajs un drukatafwas ihpafchneeks redseja, ka tagad winam wajadfifs tifai parahdit us fawa konkurenta ar pirktu un winfch tiks noslauzits no semes. Ofols kluwa par rewoluzionaru, faagiteja burtliffchus us streifu, un Needras „Austrums“ apstahjäs. Pelites ari pafchlaiif gahja us torga. Needra gan pahrfolija, bet nespehja nomakfat un pehz gada tās winam bij jaatstahj ar wifam mafchinam. Kad mafchinas winfch pahrdewa fawam domu beedrim Weinbergam, kas winas eewilfa fawä gildes pagrabä, apsolidamees tās ispirit pehz lihguma ar ahrsemju firmu. Kad ari Weinbergs nespehja ifmakfat,

jo wina awiſe wahji gahja, tad Needra tās winam gribeja atnemt. Winſch peebrauza pee gildes ar raſpuffam, bet Weinbergs, beſ teeſas iſpildraſta, maſchinu neiſdewa, lai neapſtahtos wina awiſe, un Needra to eeſuhdſeja. No ſcho maſchinu poſta Needru iſglaſha Anſberga nodibinatais konſorzijs, kaſ weſſelus iſpirka un maſchinas patureja preeſch projektejamās „Latwijas“.

Tā Needra galā tika iſputinats no ſatwa konkurenta, bet Oſols par to no ſoda ekſpedizijas noſchauts.

Kaſ atteezas uſ Needru, tad ar ſawu pretrewoluzionaro zihnu wahzu konſistorijas azis taſ ſewi deesgan bija rehabilitejis un tagad winſch droſchi ſew twareja iſluhgtees draudſi, rakſtneezibu pawiſam liſiwidejot. To winſch ari darija un tika par mahzitaju Matišchos.

Man gadijās ſaſtapt Needru uſ eelas 1906. gada pawaſari, kad taſ bija eeſuhdſejis Weinbergu, kuru winſch tagad noſodija kā netizam u beſdeewi. Needra atnahza man lihdsi ari uſ dſihwoſli. Mehſ ehdam agrās ſemenes. Bet kad Needra bij iſſuhdſejis ſawu poſtu un nolahdejis Weinbergu, mums neatlikaſ wairs nekaſ ko runat — tiſ tahlu winſch tad ſtahweja no wiſa mahſklineezikā un zehli idejiſkā. Patſ winſch atfinās, ka ir wolti karojis pret paſchu laiſmetu, jo redſeja, ka Kreewijā walbija jau wehletā Dome un tſchetras brihwibaz ar ſawu gaiſmu iſſawuloja wiſu dſihwi, neraugotees uſ pahriſkrehjuſcho ſoda ekſpedizijas wehtru un nelaimi. Needra tad iſſkatijās noſchehlojamās. Winſch ſajuta manas domas, pehſchni peetrufkās un iſmetās pa durwim.

5.

Matišchu draudſi Needra dabuja 1907. gadā. 1906. gadā wehſ winſch mehginaja turpinat iſdot „Auſtrumu“ Rīgā. Pirmā burtņiza ari iſnahza, kurā winſch bija uſſahzis jaun u romanu „Sem ſarlanā karoga“ ar Šerloka Holmſa rakſturu. Te winſch nodrukajis ari rakſturigako ſawu teoretik o rakſtu „Dſimtenes mahſkſla“, kurā ſewi, kā idealiſtu, noſtahda preti Blaumanim, kā realiſtam. Bet — Needra ſawu reputaziju tā bija ſamaitajis, ka „Auſtruma“ neweens nepeepraſija, un ar ſawu gimeni tagad winſch pahrdſihwoja tragiſkus mirkluſ, kamehr taſ nedabuja Matišchu draudſes. Gekſuwis Matišchos, apmehram diwus gadus winſch bija tiſai klufſ gans un mahzitajs. Rewoluzijas lai k winſch bija eeſkrehjis wiſmelnakā reaſzijā. Tagad nu gatawojās iſnahkt uſ ſkatuwes kā liberalſ. Un 1909. gadā „Latwijā“ nodrukaja diwus rakſtus: „Lautiſkās apſinas pahriweidoſchanās“ un „Fr. Weinbergis kā audſinatajs“, kurā ſawu neſeno beedri ſalihdſinaja ar Robedonoſzewu, kaſ allaſch ir zihniſees pret katru dſihwu diwaſchu.

Šchi Needras uſſkatu maina atſtahj labwehligu eeſpaidu uſ wina agratajeem talenta zeenitajeem. Juris Kalniſch, Ģinibu Romiſijas preeſchneekſ, kaſ rewoluziju bija lihdsi taiſijis un jau no ſeneem laiſkeem Weetalwā un Kaſnawā zeenits, ſaagitē, lai Needru no Matišcheem, maſas draudſites, dabutu uſ leelo Kaſnawas un

Weetalwas draudsi. Tā tā Matišchos Needra wahzeem jau bija nepatīkams kluvis, zēlot gaismā daschus wezus ruktus, tur muiščas peefawinajuschās semneefu semes, tad ari wineem ir wehlams, lai Needra no tureenēs aiseetu, kas ari noteef 1910. gadā. Šajā pat gadā Needra jau ir tīf droščs tizis, tā Latv. Vīgl. Beedribā ufsah lasit preeščslasijumu zīflu par „modernā zilweka reliģiju,” kurā īsaka domas, tā Bībeles brihnumi jaspapot teiku un simbolu garā, bet tā pateesibā no swara tīfai Krištus peršoniba, lihds pehz otrās lezģijas konsistorija winam noleeds tās.

Za atskaita daschus awišchrafstus par Basnizu un Skolu („Latwijā” 1907. g.), un par Weinbergu un tautisko apširu (1909. g. „Latwijā”), tad lihds pat 1911. gadam Needra tā rakstneeks, fēwischki dsejneeks waj stahstu rakstneeks wairs nawa darbojees. Šajā 1911. gadā „Dsimtenes Wehstnešča” Seemaswehtu numurā atkal nodrukats jaunš wina stahsts „Peters Salna” preešč Needras stipri neparastā weentahrschā, sakonzentretā, fragmentariškā weidā, it tā tās buhtu gahjis defadentu skolā, waj pa balai atgreesees pee fameem jaunības stahstu panehmeeneem. Šis stahsts peeder pee mahščli-neeziški wehrtigakeem Needras darbeem.

Tad atkal paeet peezi gadi, kad Needra paretam usraksta tīfai pa awišchrafstam, tā 1912. g. kritiku par Apasijas dsejam „Ro šarkanām pukem lihds seebu flehpim” („Dsimt. Wehst.”), 1913. gadā „Gedsimto grehku pamati”, kritiku par Iwandes Raijas romanu (tur pat), tad „Par reliģiskeem jautajumeem (turpat) ar Strautmala un Duhmu Brentšča paraksteem, fahdu preeščslasijumu Wasaras šapulžēs un 1914. gadā par muišneeku istureščanos freemu-wahzu kara šahumā beš paraksta. Tīfai 1915. gadā winšč atkal nodrukā neleelu stahstu „Karatawas” no Duhmu Brentšča, kas leef nojaust, tā radīdams nepeespeesti un īswalīgi Needra war šarakstit gluschi peeklahjigu mahščlas darbu. Ari „Karatawas” rakstītas Needras jaunības darbu stīlā, tīf, protams, ar daudš leelaku droščumu un dšihwes gudribu. „Karatawas” pateesibā bija bešdeewigatais stahsts, šahds jel kad muhsu walodā usrakstīts. Needra, azim redsot, jo dšihwoja, jo šaimojščaks un demonistaks palika. Za jau no behrnības, tā šaka Maldons, wina skolas beedris, nekad neweens newarejis paredset, tā Needra rihkojees weenā otrā gadījumā, tad tagad winšč bija kluvis wehl daudš pahrgalwigaks un rihkojās pilnīgi patwalīgi, it tā senais Mikibiads un renefanša Peters Kretino buhtu kluwušči par wina idealeem.

Lee bija Matišchu un Kalsnatwas laitu Needras nejauschee literiske darbi. Bet īhstais wina darba laufs bija draudses garīgā apkopščana un wehl īhstakais šaimneekščana pa mahžitajmuišču. Šā mahžitajam winam bija leela peekriščana. Wina špredīkus flaušitees šabrauza no malu malam. Needra runaja lauzineekeem šaprotamos šalihdsinajumos, peemehrus nehma no winu pašču dšihwes, tur wajadseja šascheelinaja lihds asaram, waj līka dšeedat pašča-

zeretas garigas dšeesmas, un laudis winā nēwareja ween atklaušitees. Winu jo beeshi aizinaja ari uš taimiau draudsem, šewiški uš kapu šwehtkeem, kā Behrsonē, Lasdonā, Žeshvainē un t. t. Ka wehl wairaf nēfā garigas leetas, Needra mihleja praktiskās, peemešram, braufaja wezus trahmus pirkt pa wišām uštrupem, waj šweezinaja pa wah-geem uš kapu šwehtkeem brauzot zēlā nopirktoš šivenus, kamehr pats teiza šprediki, to laudis šinaja un, buhdami pašči praktiki, wehl jo wairaf eemihleja, kaut gan laida par winu wišadus jokus un anekdotes. Bija šinams, ka Needra mihleja ari daudš weesu un draugu Kalknatwā, kawejoj toš ar anekdotem, kahrīchu špehli un liķeeru pudelem. Bet galwenais Needras darbs bija muiščas apšaimneekošāna un ģimenes leetas.

Wina ideals jau no pašča 1898. gada bija latwišķas ģimenes gaiščā, klušā, darbīgā laime. Winšč šcho ģimenes laimi un peenahumu jo beeshi dehweja ari par ģimenes reliģiju, kur egoisms un altruisms dabīgi šafneeshot šawu harmoniju. Latwišķas ģimenes kulta, kā jau šinam, winšč pat redšeja weenigo jauno wahrbu, ko latweešči waretu teikt Eiropai. Tagad šawās mahžitajmuiščās nu winšč wareja atdotees šchai laimei. Winam bija šarabušchees jau tšchetri dehli un weena meita. Wajadsēja daudš lihdsēlu, lai toš iškolotu un nodrošchinatu winu nahkotni. Šewiški praktiski uš dšihwi štatijās wina fundse, bet praktikiš jau galu galā bija ari pats Needra. Wispirms nu bija japazēl mahžitajmuiščas eenahkumi, un Needra to šahka apšaimneekot pehž wišām razionalām prašbam, pats aktiwi un energiski darbodamees ari meetejā laukšaimneezibas beedribā. Šewiški tahlu bija dširdams, ka Needra kultivē šawas muiščas purvus. Ka winšč deesgan labi to darījis, leezina Apschurinkā rentneeks Meššehts, kuršč jau bijis eestrabdajees praktikiš, bet Needra ta nēwarejis peelaišt, ka winam masati panahkumi.

Kad eesahkās karšč, un muišchneeki behģ no laukeem, Needra norentē ari Kalknatwas un Weetahwas muiščas ar wišu inventaru. 1915. gadā nu winšč tajās war noveetot ari labu daļu Kurfemes behģlu, gan kā arajus, gan kā atstahto muišču lopu kopejus un ari tāpat bagatus kurfemneekus, kas dšihwoja no kapitāla. Šchajos juku laikos Needra ahtri palika turigs. Jau 1917. gadā winšč nopehrē Žehšis diwus tšhetrstahwu muhra namus — Swahrgula un Zina. Swahrgula namā nu Needra notweeto ari šawus trihs jaunatos dehlus školneekus: Andreju, gadus 17 wezu, Alni un Austrumu. Meita paleē Kalknatwā pee mahtes. Wezakais dehls jau študents. No Kalknatwas laiķeem par Needru dšird ari laumas anekdotes, kā par pahraf wiltigu un nešchehligu praktiki, kas pekšas labad naw atteizes pat no kurfemes behģlu mantas un pehdejās gotinas peesawinašchanaš, tiklihdš formeli tas winam bijis eespehjamš, peemehram, ja kahds pashaudejis toš, špehlejoj kartes ar Needru. Kā karšču špehli manis Needra bijis tahds, kas štahstot intrefantas anekdotes, mehdsis eemidšināt partnerus, lai tad nepamanits leetotu nē-

atlautus panehmeenuss, kuru dehł daschs labs freewu wirfneeks eefritis mahžitajam skaisitajā bahrđā. Pret freewu kareiwjeem un ari behgleem Needras bijuschi til stingri, ka šatvus dahrsus parasti apstaiğajuschi ar rofas granatam apbrunojuschees. Nā J. Gr. stahsta, kundse nejaušchi ziŋo šawa dehla nenonahwejusi ar tahdu granatu. Kundse ari mahžibas meitam ispahrdewusi batista un sihda audeklus, kuras Needra, Riga eebraukdams, wairumā mehđsis iswest apmainai ar wadmalu preeksch strahdneeku uswalkeem.

1917. gada rudenī, kad freewu armija atstahja Rigu wahzeem, bet Wiđsemē no oktobra šahka walbit leelineeki, pehđeje Needras muišchas inventaru stipri tween paputinaja, bet tā kā Needra teem wiŋur pretim stahjās, tad aresteja ari pašču un aišweda uš Behsim. Wišpirms wiņu eeweeto Behu zeetumā, kur Behu draudšes mahžitajs Maldons wiņu apneklē un apğahđā ar ušturu. Behz tam wiņu šauz pee tribunala, kursch 18. gada wehl nebija wišai bargs. Uš teesu šarodas milsums klaušitaju un Needra neisglihtotajeem teefnešcheem dod til pahrgalswigas un šaimojoschas atbilbes, ka tee nestn, šo ar wiņu darit. Tā pašistamais leelineeks Tšcharinsch no publiskas apwaino Needru, ka tas teesu isfmej. Needra noglauda pašausi, brihniđamees, waj tad teesčam wiņa pakaušis buhščot šahzis šmeetees! Šai tribunals nepasaudetu šawa prestišča, Needru atlaisch sem usfraudšibas đsihwot Eišentalā namā.

1918. gada pavasari, kad pehz Brestlitowškas meera lihuma leelineeki wahzeem atdod wišu Baltiju un tagad teem jaišwahzas, Needru, lihđi ar Maldoni, Ģendi, Teikmani un daudseem ziteem nem šew lihđi uš Preewiju kā kihlneekus. Walfā winus — lihđi 150 zilwekus eesloga zeetumā. Par brihnumu Needra noleektas gulus gar paščām durwim, kuras teek te zeeti, te walā šlehgtas. Wehla isštaiđrojas, ka wiņsch ir gribejis ismukt pa tam. Tapat kad winus noweeto šasnizā, Needra noslehpjas sem kanzeles. Deemšchehl kontrolejot wiņu nosauz wahrdā un pašlehpume tam bijusi jaatstahj. Tagad Needra rihkojas gluschi tapat, kā wehl školneeks buhdams Tirsas draudšes školā. Isbehgt winam isđodas Werowā, wakara krehšlā no wagona, no kura tas isprašās tīfai uš mirkli ahrup, bet tad eeļz šarp wagoneem un, šamehr šehraji paštrej garam, eeplot afmini krašmatā kā afmins. Behz pee balbeera nogreesch bahrđu un pašlehpjas pee šahda igaumu mahžitaja, kur pahrgehrbjas un pahrnahk šalsnatwā šahjam. Tisšo atgreesees mahjās, wiņsch noslehs šawu špihdoščako weikalu — atpehrt no wahzu karaspehka wišus freewu armijas pamestos šawa wahgus un zitus đšelschus, šahkot no Behsim lihđi pat Daugawai, kuras projektē pee Behsim eerihkojamā đšels leetuwē isstrahdat šteenos, bet šoka dalas šastalbit malfā, šaur šo wiņsch zer kluht par milionaru. Šau 1918. gada pavasari wiņsch taišas Riga israut no šchihdu rokam daschu labu weeglpahrtigi no latwju pilšoneem aišlaischamu namu, kas želti par maso šauschu šuhrajeem grašcheem, šawahšteem muhšu krahjšafēs. Ar wahzeem Needra šahsihwo

ne slistaki, kā ar kreveem. Winšč ne tikai spēkulē, ko tajos laikos wisi šihdi mahzeja darīt, bet puhlas arī politiskā lomu spēlet, tikai atkal winam iħpatnejā pusanekdotiskajā, puhzesšpeegelistā meidā.

Kad okupācijas wara iswed wehlesšanas un arī pagasteem pamehl eewehlet wineem uftizamus laudis, Kalknatweešči un Weetalweešči eewehl Needru. Apšpreedes ar ņaveem domu beedreem Beħšis, neraugoties uš Ulmana-Waltera-Štujeneeķa protestejojšo bloku pret katru peedališčanos wahzu pašwaldbības weidoščanā, Needra pats uš ņawu galwu eerodas wahzu ņaeimā, kā ņemneeku pahrstahwis. Ar ņaweem preeščliķumeem wahzus winšč tiktahlu ņakai-tina, ka tee winu issuhta ņem polizijas ušraudsības atpakaļ uš Kalkņawu.

6.

Kad Rīgā Ulmanis ar Walteri, apweenojušči wīņas politiskās partijas, nobibina weenotu demokratisķi nazonālu fronti, kā pret wahzeem, tā kreweem, Needra atkal brauz uš Beħsim apšpreestees ar ņaweem peekriteeem un ištahdā jaunu politiskū platformu, ka Latvijas autonomijai jādibinas uš trim liħdsīgām grupām: muiščneezības, ņemneezības un strahdneezības, atrodoteles ņem Kreevijas waj Wahzijas protektorata. Šķi platforma bija kreīņaka par Rīgas reakzionāru — Weinberga-Kraštķalna atdoščanos pilnīgi pruhšču wārā, bet daudš peetizigaka par Ulmana-Waltera pilnīgi patstahwigo Latvijas republiku uš wišpahreju wehleschanu pamata. Tā tad beš Stuiščķas-Daniščewķka, Weinberga-Kraštķalna un Waltera-Ulmana projekteem rodas wehl weens Latvijas trona pretendenta Needras projekts.

1918. gada rudeni wahzeem iswahzoteles noteek Rīgā plaščs ņemneekņaweenības kongress. Šķajā kongrešā uštahjas arī Needra ar ņawu projektu, apģahwodams, ka winam ir liħdš 800 eewehrojāmu peekriteju, starp teem Wankins, Kampe, Anšbergs, Augusts Kalknišč, Maldons, Šķubinišč un t. t. Ulmana-Waltera partija šķajā kongrešā Needras projektu pilnīgi ņakritiķē un iģahšč zauri, kā wahzu muiščneezības atbalstītāju; nu Needra uš ahtru rotu nobibina „Semturu beedribu“, turā eeet wīši latwju muišču iħpahneeki, kopā ar wahzeem aištahwet ņawas leelņaimneeziskās intereķes.

Kad 1918. gada 18. nowembrī wīšu partiju nazonālā apweenībā ištahdina Latviju par ņuwerenu republiku, turu tuħlit uš weetas atliħst Anglijā un ziti Sabeedrotee, kad ir ņastahdijees arī jau ministru kabinets un peenemts leħmums nepeelaist no Kreevijas ušbruhķošķā leelneeziskā Latwijā, Needras partija wīķeem spēķeem pretojās šķai tautas wairakuma gribai. Ulmana-Waltera kabinetu un Kolkaka nazonālās rotas winšč ignore. Ar wīķeem tšķetreem deħleem gan aišbeħģ uš Deepāju, bet wehlať weenu deħlu nobod kreewu Juģenitiķķa armijā, dīwus Siewena wahzu landeswehķā un pats šķepeni ņaņinas ar Latvijas eemaidneekēem. No šķā laika ņahķas Needras nobewības

plahni, kuri žitadi naiva iswedami, tā ween šlepenā šašwehrestibā ar wahžu ofypazijas waru un muischneezibu, jo tautā tas neatrod atbalsts.

Tā kā Šašnatvā Needram paleef mahja, bet Rīgā šahdā majā dšihwofliti pee Bawila bašnizas wina kundse ar meitu, tad Needra no Šeepajas ar nodšihu bahrsdu, semneeka drehbēs, aušainā žepurē wehl reifes trihs pahrnahl par leelineeku fronti, ušdodamees par bišhtopibas instrukturu, pee tam brahlis Karlis, šas ari aishbehdšis uš Šeepaju, winu reifem pahrwed pahr fronti ar širgu. Winaš istaigā neween Rīgu, bet esot pat Šašnatvā bijis. Winaš, protams, aušch šafarus ar Latwijas neatsinejeem, kā starp latweešcheem, tā wahžeem Rīgā un Šeepajā, lihds šchi nodewiba teef nowesta lihds pašistamajam Šeepajas apwehšumam 16. aprili 1919. gadā.

Jau diwi deenas preefch Latwijas walšis proklamēšanas neebrišti zaur wahžu ofupazijas waras preefchštahwi Augustu Winnigu ir gribejušchi šcho proklamēšanu aistawet. Šawā grahmata „Am Ausgang der deutschen Ostpolitik“, 1921. g. Berlin 53. l. p. Augusts Winnigs raksta, — ka nakti preefch 18 nowembra pa telefonai winu isaizinajušchi uš šlepenu šatikschanos diwi Latwijas nodeweji, — kuri, ka Winnigs atšihstas: „Man pašinoja deklaraciju, ar kuru Karlis Ulmans parihst pulkst. pus 2 pehz pusdeenas gribot latweešchu teatri proklamet Latwijas republiku. Abas personas peeprasija, lai es nowehrschot un jau nakti arestējot kustibas wadonus un Rīgā eebrankuščos jaunās waldivas uštizibas wihrus“. Un tahlak Winnigs peebilst: „Tee nebija wahzi.“ Tā kā Weinbergs-Kraštikalns tobrihd atturejās no politikas, bet komunisti wehl bija tahlu no Rīgas, tad tee buhs bijušchi gan, ja ne pats Needra ar šahdu domu beedri, tad wina šuhtni.

Wehrojot wispahrejo tautas šajušmu par 18. nowembra aktu Winnigs wina nedrihtsteja aistawet, lai nešadušmotu pret šewi tautas, ar kuru šas gribeja draudšigi šatikt. Un nodeweji tamdehl bija bešpehzigi. Bet kad Golzs ar Landeswehra eerotscheem Ulmana-Waltera kabinetu bija gahsušchi, tad pehz bešmitām deenam Needra jau bija šahwees isšludinatees par jaunā kabineta galwu ar pawišam nepašihstamu un darbanespehjigu šastahwu. Drihši pehz tam eerodas ari pats un šahl meklet šafaru ar Ulmana ministreem, peešolidams teem tšhetrasweetas šawā 12 wihru kabinetā, kā ari ar Tautas Padomes preefchšehdetaja palihgu Semgali, šolidamees ar wahžu palihdsibu beš šaweschanās atšwabinat Rīgu. Bet kad Amerikas preefchštahwis pulkwebis Greens leef pašam Needram ar wahžeem 4—5 weetas eenemt Ulmana 12 wihru kabinetā, tad Needra iswaitas. Atšaukdamees uš leelgruntnezibas peešrišanu šew un masgruntnezibas pilnwaram zaur Semturu Padomi, kuras gan uš weetas apštrihd daschi Semturu Padomes un Waldes ložekli (Šehers, Rlihwē, Paukufs, Paegle un L. Ulmanis), Needra 11. maija rihtā pašlubina šawu patwarīgi jaunšastahdito kabinetu šchahdā šastahwā: Ministru

prezidents, eefſchleetu un apgaħdibas miniſtrs A. Needra, aħrleetu miniſtrs Meierowijs (peħdejais, kas atradās Parifē, ar ſaħdutumū atraida ſħo wina paħvarigo iſſludināſħanu), darba un kara miniſtrs Dr. Bankins, iſgħiħtibas J. Kuptſħs, ſemkopibas Anſbergs, un paħrejee wahzeefħi: teeſleetu — Dr. Soſolowſkis, finanſu — G. Schwarzs, tirdſneezibas J. Šmits, ſatikſmes ſon Brūmers. Kad peħz tam 12. maijā, ignorejot paħvarīgi ſaħtħdamos kabinetus, Latwijs Lantās Padome ſanaħt uſ ĸħrtejo otro eſħju un wiſpirms weenpraħtīgi taiſa weſelu rindu lehmumu, kuros noħoda 16. aprila warmahzibas aktu un muiſħneeziĸai paħalpigos kabinetus, lai lehmumus peſħħtitu wahzu waldibai, ſabeedroteem un latwju tautai, Needra to noleedſ, areſtē Semgali, Viti un zitus politiſtos darbineekus, noleedſ „Latwijs Sargu” un „Strahdneeku awiſi”, kas paħħreiſ no jauna parahdijusħās. Tā Needras waldisħana ſaħtas ar weſelu rindu wiltibu, warmahzibu un nezilweziĸbu. Kaħds miniſtrs, taħdi wina karapulki. Eſaħtas nepaħtrauktas wahzu laupisħanas un ſlepħawibas, par ĸurām ſinoja no wiſeem ĸurſemes pagaſteem, liħdſ eelausħotees Rīgā winam tiſa uſliħs ĸronis ar tuħſtojħeem ne-mainigu latweeſħu apſlaħteſħanu.

Interesantas ĸaħdas episoħes no ſħās Needras politiſtās deħtas. Ķon Strħka ſaħweħreſtibā, ĸurā peedaliĸās wiſa muiſħneeziĸa, bet no latweeſħeem Ķr. Weinberga grupa, jo Strħka paĸiros atraſta gara Weinberga weħstule, ĸurā tas informē Berlinē atrodosħos Wiſeneeku par ſħo teizamo ſaħweħreſtibu, — protams, da-libu neħma ari Needras laudis, jo Anſbergs teeſħi tiſa par ſemkopibas miniſtri iſreħſets, bet paħs Needra paħħlaiſ atradās Rīgā. Iħħi peħz tam Needra, tapat ſemneeka paſtalās, pa graħweem ſa-waħlajees eerodas pee Balosħa ſħtabā, ĸur winu apſweiz ar leelu ĸirħnibu eefſchleetu miniſtrs Walters un kara miniſtrs Sahliħs ĸariħto winam pat goħinaſħanas baħſetu, ĸurā tee tur runas par ſa-praſħanos un iſliħģħħanu ĸopejā Latwijs atbriħwoſħanas ziħnā. Bet jau tad taħlreħģaķee nowehrotaji ĸajuħt, ka Needram ir kas aiſaħdas: atbilde runas weetā wiħſħ ĸaħt ſmihnet un ſtomitees, liħdſ noreģitē ſawu dſejoli „Eet ĸarā jaunais Taħliwalbs” weens un pat-waħģis. Iſħeģojs armijas un waldibas garaſtaħwoħli wiħſħ laiſħ atħal paħri fronteī uſ Rigu, liħdſ ſaauſħ 16. aprila deħtu.

Otra episoħe ir Needras ſaģuħſtiſħana no wiħsleitnanta Staprana, kas noteef jau peħz tam, kaħ Needra ir ſaħtħdijis kabinetu. Staprans ar beedreem iſleetas par Needras peefritejeem, eewiħina to pee ſewis, ſaģuħſta un aiſweħ uſ „Saratowu”. Needra gan Ulmana nedabū reħſet, bet te winu Staprans peefpreeſħ pa-raſħtit atģaziſħanos no ſawas noħewibas, peħz tam to aiſweħ un pa-ſleħpji pee Durbes komendanta Oſolina. Bet naħti apaģſħwelā iſ-praſidamees aħrā, Needra noſuħd ĸaħdā Meiendorfa ſaģpuntā un otrā deenā atģauģ ſawu atģaziſħanos.

Interesanti, ka Needra, buħdams tiſ paģiħtams ĸā raſħtneets,

ſatvā nodeweja lomā tomehr neatrada nekur nekahdas peetrifšanas. Un ja tas atſauzas waj nu uſ Valoſcha pulku lihdſjutibu ſew, waj uſ maſgruntneezibas pilnivarām, waj uſ ridſineeku leelo peetrifšanu ſew un atſwabinaſšanas gaidām, tad galā aiſween iſrahbijās, ka tās ir tikai wiņa eedomas un fantafijas, jo wiſi no wiņa atkratijās, ka no ſpitaliga, iſnemot tikai miſtūwakos beedrus un daſchus Weinberga laudis. Tā pat wiſaungſtā wiņa waras laiķa 1. juniā Rigaſ nam-ihpaſchneeku beedribā ſew meſledams atbalſtus, pat no tik konſervatiwa wihra mutes, kahds Dahwiſ, Needra iſdſirda ſaſchutuma pilnu jautajeenu: „Kaſ juhs eezehla pret Sabeedroto gribu?“ Waj fak-tiſkā juhſu eezehleja neatrodas Stetinē ſem Baltijas komitejaſ no-ſaukuma? Tā tad ſchi Stetines waldbiba wada Latvijas politiſku ar muhſu dſejneeka Needraſ nodewigo roku.

Wehlaſ kahdā broſchurā ap 9. maju 1919. gadā Needra peetwed ſawu ſarunu ar Sabeedroto preekſchſtahtwi, kuram Needra par wee-nigo ſawu jaunās waldbibas ſaſtahdſšanas eemeſlu uſdod wehleſcha-nos jo aſtraki atſwabinat Rigu no komuniſtu terora, jo Ulmana-Waltera pahraſ nazonalam kabinetam ne Goſza diwiſijas, ne lan-deſwehrs nepalihdſeſchot karot. Broſchurā Needra teižas pilnigi ſinajis, ka wahzeem, ſaſawuſcheem leelineekus, tā ka tā uſ Sabeedroto wehleſchanos Baltija buhtu japamet, kamdehl tad wiņu neiſleetot preekſch Preewijas aiſtraidſšanas projam no muhſu robeſcham? Bet tad neiſprotami, kamdehl Needram behls bij janodod Juſenitſcha armijā? Un kamdehl tā muiſchneezibas intereſeſ jaaiſſtahtw? Wiņam newar uſtiſgeteē. Tas weentahriſchi ir wehlejeē waldit, ka tiranſ.

Kad Riga jau bija eemēta, tad latwjuſ eeniſtoſchee wahzi apſlepſawoja tuhſtoſcheem newainigu zilweku, daudſ wairaf, neſā buhtu noſlepſawojuſchi leelineeki, kuri meſleja rokā wiſwairaf mu-iſchneekuſ, kamdehl Needram par ſchahdu Rigaſ atſwabinaſšanu no latwju tautas nenahſas nekahdas pateizibas. Bet peh3 Rigaſ atſwa-binaſšanas ſawas waras wiņſch nebuht nenoliķa, ka bija ſolijeeſ; patwiſam otradi, wiņſch pee tās turejās lihdſ beidsamai eeſpehjai un nekaroja wiſ wairſ ar Latvijas eenaidneekem leelineekem, bet ar wiſas Wiſſemeſ iſtihritajeem no leelineeku kara ſpehka Seemellat-wijas Semitana-Oſola pulkeem un mums draudſigeem igauneem, jo, luhl, Seemellatwijas kara ſpehks Needraſ neatſina, bet tikai Ulmana-Waltera kabinetu. Needra gan uſdod par ſawa kara gaſjeena eemeſlu wehleſchanos iſdſiſt igaunuſ no Seemellatwijas ar wahzu ſpehkeem, bet waj tas bij wajadſigs? Tik tahkredſigam wiņam taſ wajadſeja buht, ka jaunajām walſtim buhſ jaapmeerinaſ ar ſatvām etnogra-fiſkajām robeſcham; kaut gan lihdſi ar igauneem Needram bij ja-ſakauj tiſdaudſ tihri latwiſka kara ſpehka, jaiſlej brahlu aſiniſ, bet ari tas wiņa neattureja no ſawas perſonigās waras noſtiſrina-ſšanas.

Paſekofim labat Needraſ riħzibai peh3 Rigaſ eemēšanas lihdſ wiņa kabineta aiſbeħģchanai.

Tā kā Golzam, kā valsts wahzim, Sabeedrotee neatlantu rih-
kotees pa Rīgu, tad Needra uzaizina Dr. Bankinu par kara ministri,
kurš noorganizē gandrīg pilnīgi wahzisku kara ministriju un
shtabu. Dr. Bankina beebri ir barons Taube, šatiksmes ofizeers
Korfs, operatīvās dalās preekšneeks majors Fletschers, kurš
6. jūnijā teef usnemts par Latvijas paualstneefu, generalshtaba
preekšneeks grafs zu Done, galvenā shtaba preekšneeks Janina
(gan leitīs), shtaba preekšneeks Probsts, janitari Dr. Hollefs,
Dr. Brambats, intendants Dr. Triebels un wirsleitnants Dofters.
Juridiskā nodalā Dr. Harres, Bernhards. Latweešči bijušči tīkai
pilnīgi neatbildīgās lomās, kā Bankina adjutanti Rundsinsch un
Sanders, šewišķu usderwumu eerehdnis Ofis, tehniskajā nodalā
Bezpuisīs.

Pat Rīgas aissargu bataljonu, otrās šķēras semes sargu no-
dalu un 2 brigades dibinot, pret īf diweem latwju kareiwjeem teef
eefaukts weens wahzs. Saprotams, ka ja pee tam wehl Baloscha
nacionalās nodalās teef aissuhtitas uš leelineeku fronti, tad Needra
wīfu Latvijas likteni pilnīgi bija eelizis wahzu rokās, aismasfejt
tos pat no Sabeedroto eejaukschanās, kā ihstus latweešķu waldbības
ustizības wihrus.

6. jūnijā, kad teef arestets Igaunijas preekšstahwis Latvijā
Jürgenšons, kabineta šehdē, kurā peedalas Krafftakns, Brimers,
Rampe, Ansbergs, Kuptišs, finansu ministrs Schwarzš, flaht wehl
ir grafs zu Done, landeswehra preekšneeks fon Samšons un Vor-
toffsis, — Needra leef preekščā, ko darit: waj eet pret leelineekeem,
jeb pret Seemellatwijas kara spēku, kurš atbalsta likumigo tautas
waldbību? Nolemj energiski turpinat gahjeenu uš Balmeeru un
Walsu.

Tā kā wehl wajadšigs wahzu karaspēkta un naudas, tad Ne-
edra stahjās sakaros ar Roski un no jauna išfludina pilsonu teešības
Latwijā wīseem wahzu kareiwjeem, kā ari semes un ihpaschuma tee-
šības. Ar wahrdu šatot, Needra Latviju pilnīgi išanēlē wahzu
kolonisteem. 12. jūnijā kabinets delegē pehz naudas uš Wahziju
Karli Poli, Albertu un wahzi Teodoru Weise, un jau 20. atnakh at-
bilde, ka nauda buhs. Wiņu šagahdā Baltijas baroni pašči. Ban-
kinu awanšē ar pusmiljonu un ofizeerus ar 50,000 rubleem.

Kad 13 jūnijā Fletschera preekšlikumu Zehsis atstahst Seemel-
latwijas robeschas igauņi un Semitana-Ofola latwju dalās nepeenem
un pulkstē 7.45 m. wakār Bankins pahrwēd Sabeedroto preekš-
stahwja generala Goffa peeprašījumu nekawejotees atēet Fletscheram
uš Siguldas liniju, Needra ar Bankinu diwi ween uš šawas atbildes
Goffa pašījumu atraida. Otrā deenā Needra pehz leelineeku pa-
rauga, deklarē wīseem, wīseem — Anglijai, Franzijai, Seemel-Ame-
rikai, Holandai, Danijai šawu taišnību un šuhta pee Goffa wehl reiš
to pašķu Fletscheri, grafa zu Dones, barona Taubes un Rundsina

kabinets, ispidbits, Latvija atbrihvota. (Pateesibā Nēdra tīfai Rīgas aprīnki bija eenehmis). Ir peenahzīs laifs nodot Latvijas valdību pašas tautas rokās. (Protams, ka Nēdra par tantu neatfina tās naziālās politiskās partijas, kas bija jāstahbijušas Paagaiwaldību, tās ir: semneefšaveenību, republikanus, neatkarības partiju, sozjaldemokratisko strahdneeku partiju, demokratisko p., naziālbemokratisko p., radikālbemokratisko p., Winšh balstijās tīfai uš tagadejām minoritatem un fristīgās šaveenības peefritejeem). Galīgi, protams, šatveršmes šapulzei. Bet lihds tam var paeet 3 mehnefši. Tandehl lihds pirmam julijam jaatjauno preefškara pagastu un pilsehtu valdes, eepreefšh šafauzot wehletaju šapulzes, kas jaisdara teem pagastvezafeem un pilsehtas galvam, kuri 1914. gadā 1. julijā bija par tahdeem Widsēmē un 1917. g. 1 janvārī Kurfēmē. Wehleschanam pagastos janoteef šahhdās proporzijās: weetneefpulkā puše šaimneeku un puše bessemneeku, weens preefšhstahwis no muišas. Waldes preefšhfehdetajs šaimneeks, lozekši 2: šaimneeks un bessemneeks (Tā tad weetneefpulkā šaimneeku un bessemneeku strihdus isšhktu muišas preefšhstahwis, bet waldes strihdus — preefšhfehdetajs šaimneeks). Tahlat walsht eestahrtu, protams, bes apjautajchanās pee partijam waj tautas, Nēdra tiraniski isdomajis šahhdu: 1. julijā jasanahf uš Latvijas pašhpahrwaldības weetneeku šapulzi: bessemneeku, šaimneeku, leelgruntneeku trihsstuhrim. Katra pilsehtas walde uš if 10,000 eedshiwotaju šuhda 2 latweeshus, 1 zittauteeti (no latweeshem weens darba davejs otrs strahdneeks). Šhai šapulzei jaeewehl 60 Latvijas tautas weetneeki: 40 latweeshi, 20 zittauteeshi. (No latweeshem 20 strahdneeki un intelligentee, 20 ihpashneeki). Šheem 60 tautas weetneekem Nēdras waldbiba šolas nekawejoshhi nodot šawu waru.

Mzis friht wispirms nesamehriģi leelā labwehliba pret muišhneekem un zittauteeshem, kuri lihds ar šaimneekem bessemneekus pawisam apppeestu. Protams, ka par šemes reformu tad newaretu buht ne runās. Wahzeem muišas peederetu ka peederejushas, warbuht rentneeki panahktu šawu mahju ispiršchanu. Protams, ka bessemneeki dumpotos un labaf tad šauktu Padomju Kreewiju atpafal, nekā turpinatu dshiwot baronu wehrdsibā. Tahda buhtu ka Nēdras tiranijas paradiše. Protams, ka šhos 60 wihrus winšh praštu wadit pats un šatveršmes šapulze, ja šanahktu, tad atkal eepreefšh jau no Nēdras apzirpta pehz 60 wihru parauga. Gluschi tā mehdiā pruhshu okupazija wiltot tautas grihu un isfombinet tihri wahzishu Baltijas pahrwaldi. Turpretim tagad neatkarīgi un brihwi katrs Latvijas pawalstneeks isteiz šawas wehleschanās, un daschadas tautības, šhktiras un partijas to dara proporzionali šawam wehletaju šaitam.

Bet tahdi bija Nēdras plāni 1919. gada 1. julijā. Ka winšh apstahktu špeesht wareja peetift ari ar daudš, daudš masafam prashbam, lihdsigām Weinberga-Krafftalna prashbam no wahzu okupazijas.

tas redsamis no needristu planeem un ussaufumeem Vermontiadas laikos.

Kaut gan Vermontiadā ištās fšaidribas nešad nawa bijis, jo wahzu, freewu un latwju loma winā ahršahrtigi nenoteikta, tomehr galwenās linijas war fškatit. Baltijas muishneeziba pehz Koltšhaka, Denikina un Zugenitšha paraugeem ir nobibinajusi tahdu Kreewu Keetumu Waldbibas padomi, turai japeedalas Kreewijas leelineefu gahšhanā un šatweršmes šapulzes šafaušhanā. Šhis padomes preefšfehdejais grafs Bahlens, lihdsparakštitašs Engelhardšs. Šhis organizajais karaphehšs, šastahwošhs no wahzu brihwprahtigajeem un freewu grupam, atrodas Vermonta-Alwalowa wadibā. Vermontš-Alwalowš newehlas wairaf nekā, ka zaur Latwijū noluhst uš leelineefu fronti. Preefšh Latwijas pahrwaldes Needra ir šatombinejīs 6-wihru komiteju, turā eeetu 4 latweefšhi, 2 wahzi. Bet pagaibam tajā škaitas tikai Kampe, Wankins un G. f. Bachs. Šhās komitejas ussaufumus latwju tautai oktobri parakšta ari Alwalowš-Vermontš. Winaš noluhsti: ar Vermonta palihdsību ištihrit Latwijū no leelineefem, šozialdemotrateem, ulmanisteem un winu rabitās Tautas Padomes. Pehz tam atjaunot preefškara pagastu un pilsehtu walbes, tās lai tad ištwehl latweefšhu nomales pašwaldbibu. Balošha karaphehšs paliks Latwijā aifšargat tautas teefības lihds likumigas waldbibas nobibinašhanai. (Wateefibā Balobis ne ažu galā negribeja Needras redset). Needra šola ari latweefšhem eefpehju šawus eewehletos šuhtit uš Wiškreewijas šatweršmes šapulzi, lai tad tur ištawletu Latwijas autonomiju. Winaš peemin ari bešsemneefus, ka tee tad wareschot eeguht semi par ihpašumu. Sancta simplicita!

Šhis ussaufums, kas pehz šawa domu gahjeena un šewiškli štala beš šchaubam Needras roku darbs, — ir tik apolitiski naiws, šahbus dāšchreis tikai Needra špehjigs ušrakštīt, kad tas jau wišus pamatus sem šahjam pašaudejīs. Tik pat naiwi Needra mehdsja šawā „Austrumā“ 1905. gadā japanus šakaut un ušwaret. Šahdu nebuht dalību Vermonta dehkās nobewejeem wajadšeja nemt, bet tā ka winus nizinaja ari pašhi wahzi un freewi, tad wini bija gatawi peetišt ar wišmasato, lai tikai teem atmeštū kaut šahdu maišes kumofinu. Kad eefštatamees, kas faktiski pahrwaldbija Kurfemes nowadus, tad tur neweena latwiška wahrda natw. Zelgawas gubernators ir Šchneidermans, Wauštas aprinka pahrwaldbneekš pulkwebis Bitšchlowš un t. t. Needra natw šautrejees šazeret ari šahbus „Ištto latweefšhu tautas draugu šaweenibas“ — dobelneefu ussaufumus, kuros mušchiku walodā šauz tauteefšhus zihnitees pret wišeem wahzeem, freeweem, bet jo šewiškli igauru šmagajeem waschoneem, kuru Latwijā eebruzis 30,000, kas latweefšhus tagad wahzu un freewu weetā wahrdšinašchot. Le Needra parahdas, ka weenfahrhšhs jušu zehlašs un puizifšs šfandalifšs, un mums ir teefības wiru nizinat.

Bēhž wišām šchām bēhtam waldbiba Needru pašludina par walsts nodeweju, kas šauzams pee kara teefas, un tapat tā fon Strīka šāwheřstibas dalibneekēm konfīžē wišus ihpašchumus: Bēhšis diwūs namūs un Kalsnamā 1,000 pudu dšels, 150 wahgu asu, 5 tšhetrijuhgu kareetes, 5—6 dšilkulturas diwolemeschu arklus, 2 plaujmaščinas, 1 gateri, 1 šchindelmaščinu.

Par wehlafo Needras gaitu šinams, ka pee Tilsites wiņšch eegu-
wis 4 puhrauweetas semes, kuras apstrahdā ar šawu gimeni. No šchejeenes wiņšch pa reisei zaur šaweem bijuščēm pabalstītajēm eesuhā Latwijā pa hektografetai proklamazijai, kurās šludina wišu moderno politisko panehmeenu, peemehram, parlamentarišma un demokrati-
jas nederību un wajadšību atgreestēs pee wišus laiku weentwaldbibas formam. Atrasdamees gruhtos apstahkos, ar wiņam parašto šawu nošeegumu lehto aismirstību, wiņšch peeteizas weentahrschi par mahf-
fligo mehflu un maščinu liferantu preelšč Latwijas. Weidsot Wīlnā, kuru otupejušchi poli, Needra dabū luteranu mahžitaja weetu. No šchejeenes wiņšch turpina dot direktīwas šawai partijai Latwijā, eesuhādams neween šawus dehlus, bet ari lihdsnošeedsneekus, tā Bankinu un Anšbergu, kuri noboti kara teefas ismekleščanai, pasi-
nobams walsts presidentam ari par drihsu pašča eeraščanos. Reše-
rendums basnīzas leetās usstatams tā pirmā needristu špehku demon-
streschana atklahtībā.

Kaut gan no Latwijas nodibinaščanās pagahjušchi jau trihs tšhetri gadi, tomehr tik nelabojamus un bihstamus Latwijas eenaid-
neekus, tā Stutščha-Daniščewskis, waj Needra-Bankins, elaišt Lat-
wijā wehl natwa laiks. Gudrās fenātnes tautas mehdsā isfraidit pat
nopolneem bagatos waronus us ilgeem gadeem no dšimtenes, lai tee
nemaifitos un nezeltu juku reis eewestajā walsts kahrtībā. Tā Berifla
waldbīai Atenās nodibinotees, pat Maratonas waronis Miltiads
tika isfraidits zaur tautas nobalšoščanu, lai nejauktos jaunajā walsts
darbā. No wežām tautam jamahžas ari mums.

1.

Šķa darba otrā pusē aplūkotsim Andreavu Needri kā mākslinieku.

Kā biogrāfijā teikts, Needra šahī dzejot jau draudzes skolā, pateizoties erotiskiem pahrdsihvojumiem, kas viņu agri padara nopietnu. Pehz pirmā dzejolktahjuma isnahššanas, par kuru jau runāts, Needra šatvus dzejolus turpina eesuhitit Dihrikim, kuram viņš rekomandēts no Millera. 1887. gadā „Baltijas Vēstnesī” parahdas šahīdi Needras dzejoli: Mans esers, Vesdelīga, Bahrinš, Zelineeka dseesma; dāšči no teem dainu ritmā, dāšči ištētrpehdū trohaji waj jambi, formā wehl neweikli, bet pehz eestanas šapnojošči maigi. Babakais, „Zelineeka naktis dseesma”, atgahdinošs wahzu paraugš.

Mehneštis pelb pa gaisu,
Lejā tumschās egles šnausč,
Wiņu šaros lehnais wehjinš
Kā par laimes laikeem gauš.
Un is mešča ehnas zelas
Šapnu gari klušinam,
Šatvas dseesmas dseedot klušt,
Mahj uš augšču mehnešam.
Un man leekas, ka tas mehneš
Šmu klejodams es pats,
Un tas mešča tumschums lejā
Šatvas šapnu pilnās ašs.

Ar nahšošču 1888. gadu beš dzejoleem Needra šahī nodrukāt arī ihšus profaistus šfizejumus un tehlojumus pa balai sem Apšišču Zekaba realo tehlojumu eespaida, pa balai pehz maspilsonisko romantiku ščablona, bet teesči šalasami arī pašča autora teeschee nowehrojumi. Šchee tehlojumi šekošči: „Šarais Zahnis” (attehloti šalbatu šersšanas laiķi un lepnā šila mahte), „Kā Peters prezibās brauza” (prez pehz bagatas mahtes meitas, noprez mihlu bahreniti), „Wežās mahtes tihne” (weđekla wežās mahtes tihni bihda laukā, lihds eeranga tajā nandū un šalabst), tahdā pat garā wehl „Melnais kreewš”, „Wilkis mešča”, „Tehwa lahšs”, „Atštahtajā šapšēhtā”, bet „Kur laime mih?” jau štipri šubjektīws tehlojums no školneeku mihleštības notikumeem — Emilijas un Wilipa šapnošana mehnešnizā. Babakais ščajā pirmajā pusgādā šarakstītais šahštš, jau ar šinamū

mahkšlas wehrtibu, ir „Ji šveščuma“, kura ar dšifu kaišligu iſjuhtu uſrakſtits bijuſchā ſaldā, ſas autoru wed uſ mahjam, ſtahſts par ſahda ſara beedra mihleſtibu pret poſeeti, ſas winu paſudinajuſi. Ari mahjās autoru ſagaidoſcho weefu tehlojums dſejiſks, atgahdinofchs Poruka ſmalſjuhtigo tehloſchanas weidu. Starp ſcha gada dſejoſeem ir ari ſahda gara poema „Nogrimuſi baſniza“ (Xirſas baſniza), kura gan loti gruhti laſama, neweiſlā ſmagā panta dehl.

1888. gada otrā puſē jaunais rakſtneeks jau tā ir eeſtrahdajees, ſa ſeras pee iſhteem ſareſchgiteem ſtahſtu ſiſcheteem, pee tam wehl wehſturifſkeem un nahſamajā 1889. gadā pat pee aiſwehſturifſkeem un mitologiſkeem. No ſcheem ſtahſteem, kuru ſarodas ſeſchi ſeptini, jau wiſzauri redſam labwehligo un leelo Aſſtrahzes Wiſina gan ſtipri wahziſtās bibliotekas eeſpaidu uſ paſchreis formejoſchos jaunā rakſtneeka talentu. Iſejot no teeſchajeem apſahrtneſ nowehrojumeem un tehlojumeem, iſlaſito grahmātu eeroſinata, jauneklā fantaſija darbojas uſ wiſām puſem. Uſ tuwato pagahtni, ſa Napoleona ſareem (ſtahſtā „Kahwi“), waj klaufchu pahreju uſ naudas renti (ſt. „Cenaideeki“), waj rentneezibas pahreju uſ dſimtihpogſchneezibu (ſt. „Kaganas meita“), tā ari uſ widus laiſeem (ſt. „Iſchiganeetes laſſts“), uſ aiſwehſturi pirms wahzu eenahſchanas („Gomu dunzis“, kur darbiba noteek ſalawas nowadā), uſ leiſchu pagahtni („Wajuta un Dſewaitis“, kur darbiba noriſinas ap Nemanu), lihds pehdeja no ſcha laiſa Needras ſtahſteem „Zihrukſneegs“ winſch nem weelu no wiſtuwakās paſcha dſihwes, ſatarā ar weetejo muiſchu.

Galwenais ſcho ſtahſtu ſiſchets gan aiſween ir romantikſas dabas, jo iſ ſtahſtā ir pahris ideali mihlejoſchas ſirdis, kuras waja waj nu ſahdi ſlaugi, waj baroni, waj tehwu eenaiſds, waj ar mihleſtibas treſchais lihdsjenſis. Bamožitee wiſbeeſchafi beidsot ſadabujas weens otu, bet daſchreis ari paleek neuſtizigi, waj preeſchlaituſs nomirſt. Bet ſiſchets jau naſa no ſwara, jo ſas aiſween ir ſas zirwis, no kura gudraiſ ſaldats prot iſwahrit gardu ehdeenu, protams, klaſt peelikdams wiſadus aiſdarus. Ari ſchajos Needras ſtahſtos galwenais naſa ſiſchets, bet wehſturifſki pateeſi eeſpehjamā un intreſantā apſahrtne, wehſturifſki pareiſee dſihwes tipi, apſtahkli, notikumi un laufchu ſajuhtas, ſa ari ſſaiſtee dabas tehlojumi un kaiſligo iſjuhtu ſpehſs un dſiſums. Dai laſitaji kaut ziſ tuwaki nojaufu Needras mahſſlineeka ſpehjas ſchajos gabos, ſad autoram wehl bija tiſko 17 un 18 gadu, pee ſcheem ſtahſteem es ilgati pakatweſchos, atſtahtot iſſi aiſween meiſterifſki zaurdomato ſiſchetu, uſtrahdot galweno problemu, galwenos tipus un ſpilgtatos tehloſchanas lihdsſklus un pahneemus.

Weens no wiſgatawakeem, taiſni blaumanifſki ſkaidri uſrakſtiteem ſtahſteem ir „Kahwi“, no kreewu frantſchu laiſeem. Stahtſis eeſahſtas ar ſpilgti notehtotu dabas parahdibu — ſahweem, ſas laudim eedweſch nojaufmas par ſagaidameem aſinaineem ſareem. Mutors tehlo diwas ſatizigas ſemneeku gimenes, ſa tās aiſ pahrpatura ſa-

naidoņas un, kad weens faiminšch instinktīvi isglaibj otra behrnu, kas eekritis atā, wini atkal šalabst. Kari teesčam turvojas, un kad pehz to laiku eerasčas weena faimina dehlu Zahni fakter un aishwed saldatos, otra faimina meita Anna, kas Zahni mihlē, izzeesč dšilas zeesčanas. Abi faimini no kara širām jābehg meščā, tur eezehrtas uš ilgatu dšihwi. Ē epat mitinas ari muiščas stahraštis, kas tiško pehz dailās Annas. Tehws tad Annu nogahdā pee tahlakajeem ra-deem un teiz, ka ta noslihzinajusees, lai stahraštis winam neatreebtos. Tur Annu fanem ar brihnisčķu radu weesmihibu, kaut gan to eerauga pirmo reiž. Bet wehlat Annā eemihlas winas mahfizas un draudsenes lihgawainis. Anna, lai labu ar launu neatmaksātu, beidsot paslepšchus aishbegh atpakal pee wezakeem. Zahnis pahrnahķ, kaut gan eewainots... Stahsta farestchigijums un wiša ušbuhwe mahķslineeziski intresanta; laikmeis muhs apdwesč ar šawu pir-matnibu, un gintneezibas ijsuhtas un ņaitas attehlotas ar dšilu intu-iziju. Stahsts eedalits 9 nodalās, isturets weenadā, rahmā stah-foščā stilā un leefas it kā wezaka nopeetnaka wihra zaurisdomats.

Stahstam „Genaidneeks“ weela nemta no klaušču laifu pahr-ejas, uš rentneezibu. Stahstā notehlots kahds labwehligs, turu lau-bim stahwosčs leelšfungs, kas eemihlejis klaušču puifi Eserinu wina strahdibas un jautro dseesmu pehz. Winsč to grib aplaimot ar rentes mahju, turas Eserinam patchreis taišni wajag, jo tas eemih-lejis šawa bagatā faimneeska meitu Annu, no turas wini tagad wajā projām, kaut gan tee kopā ušauguschi, jo tai gadijees turigaks prezi-neeks Šchuburs. Eserina tehws ir bijis tikpat strahdigs, ņstais un jautris, kā dehls. Šchis tehws šawā jaunibā tapat ir Šchubura tehwm atnehmis lihgawu, kā wina dehlam wezā Eserina dehls taišas atnemt ņstais Annu. Tamdehl abi Šchuburi nu nonemas Eserinu peemahnit un ņalaišt ar fungu naidā. Wini isdomā breešnu leetas par rentneezibu, jo zaur to fungs pehdejo grafi iswiłķšhot papreekšču winam — Eserinam, bet tad ari wišeem ziteem. Nu Eserinšch, kā aishwilees, ņtrej uš leelšfingu atteikt, fateek winu plawās un tik aši nošoda leelšfinga launos noluhfus, ka tas, buhdams nerwošas dabas, treekas ferts nomirst. Šchuburs tagad ušrahda Eserinu par tiščķu sleptawu. Atbrauz mahžitajs, teesas fungi un Eserinu eemet pils pagrabā. Pee wina eeteek ari Anna un wehlas wina listeni lihdji isbaudit. Abi gatawojas uš nahwi. Bet tad ismeļlesčana nosfaidro Eserina newainibu, winu islaisch brihwā abus ar laimigo Annu, pee-ščlirot wineem jau nodomato rentes weetu; bet nu guhsta kopā Šchuburu, kuršč behgot meščā teek aisschauts un beidsot mirdamas ijsuht wišu šawa darba nejaukumu.

Ap šcho ņišchetu, ari eedalitu 9 nodalās, gaischi un plastiski no-rišinas wefels laikmeis ar pašlaufigajeem un neustizigajeem semnee-keem, patriarchaleem fungem, mahžitajeem un teesnešcheem, isželot tā galweno stahsta ideju latwju firds zehlumu no weenas puses, bet no otras — tikpat tipisko latwju ņlaubibu un nodewibu, kas, kā

autors prahto, ſaehdot weſeligo tautu kà tahrs. (Zif pamahzofchi buhtu Needram tagad atzeretees ſcho ſahpigo atfinumu!)

ſkaiſtakàs ſtahſta weetas — ſeena plaufchanas ſtats, wezà barona rakſturojums, wina domas par latwju tautas nahkotni, ari leekſunga mirſchanas uſtraufums, Schubura guhſtiſchana. ſtahſts loti dſihws, plaſtiſks; weikli ſareſhgits un atreſhgits; tautas waloda gleſnu bagata; ſaturs pahrdomats, it kà wezaka wihra gudribas apdweſts.

ſtahſta „Raganas meitas“ ſaturs ſchahds. Bijufè Deekalku ſaimneeze mirſtot iſſtahſta ſawai meitai Lihſei ſawu dſihwi — kamdehl ta par raganu eekauſta, no kunga iſ mahjam iſdſihtu un beidſot pirtinà ari paluſuſi par raganu, peepelnidama diwas ſekes un weenu zimdu ar naudu, kuru atſtahj Lihſei, ari wajajamai, mahtes raganas dehl... ſcho Lihſi tomehr eemihlè kahds weentuligs firdszilweks Uſſinu Zehſabs, rentes ſaimneeks. Kad leekſungs rentneekem paſlubina dſimtpirſchanas terminus, eerodas pee tehwa atpaſal pagatà kahds paſaules ſtaigatajs un kahrſchu ſpehletajs Ralninſch, agitedams laudis iſzelot uſ Kreewiju, jo kungs gribot tikai naudu iſmahnit. Wina tihflos eekriht ari Uſſinſch labš un ſtrahdigs, bet nauws un ſtrauſſch wihrs. ſpehledams kartis, pee Ralnina winſch eekriht parados. Kad Ralniniſch wed to un ari zitus uſ Pleſkawas gubernu eepirſtees ſemè. Bet te Uſſinam gadas ſatikt kahdu pehz dſimtenes lihds nahwei nobehdajufchos koloniſtu. Uſſiniſch nu dodas atpaſal uſ dſimteni, lai waj kas... Ralainiga, ſlima pameſtà Lihſe pa to laiſu, aiſaiginata pee kunga, nolemj mahju pate eepirſt par paſlehptu mahtes naudu, bet tihnes dibenà tàs wairs neatrod. Nu winai leekas, ka wihrs to iſlaupijis un paſpehlejis ſawam launajam garam Ralninam. Zmiſumà wina grib aiſbeht atpaſal pee radeem. Bet te labà wihramahte atſiſhtas naudu zità ſaini noglabajuſi. Tagad nu tàs teeſcham mahju ari eepehrk... Uſſiniſch pahrbrauzis no Pleſkawas, deewojas, ka labak dſimtenè par puuſi eet, nekà kreesws par ſaimneeku. Bet te ſeeweeſchi paſtahſta, ka tas jau ir ſaimneeks.

Zapat kà diwi eepreeſchejee, ari ſchis ſtahſts eedalits 9 nodakàs. Zabula iſdomata loti intrefanta un dabiga. Dſihwes tehlojumos dauds pateefu un ſpilgtu weetu. Peemehram, bargà kunga apeeſchanàs ar Deekalleeni un winas wihru, kad ta nepadewuſees wina untumam, Ralnina wiltigàs walodas frogà un trumpoſchana, Lihſes ſlimee murgi, kuros ta Ralninu redj kà plehſigu kafi, iſzelotaju brautſchana pa Pleſkawas ſemi un tàs nowehroſchana, wihra mahtes uſſlawu wedeklai un t. t. Ari Uſſina un ſewiſchki Ralnina rakſturi labi iſdeuwſchees. Sem Ralnina ſaſkatama Needras tehwa rihziba dſimteeprirſchanas laiſos Lirjā. Weenteeſchus rentneekus projam mahnidams, winſch winu mahjas gribejis eepirſt par wineem paſcheem atſpehletu naudu. Bet kungs par to zito paſcha nepadſiniš no mahjam. Reluhkojotees uſ ſawu jaunibu, autors dſili iſprot tautas

dsihwi un tehlo to autoratiwi. Stahsts gan stepts, bet tomehr ne bes mahklas wehrtibas.

Stahstam „Tschiganeetes lahsts“ weela nemta no freemu-sweedru fara, bada, mehra un launo sodu laikeem (sahkot ar 1695. gadu). Stahsts eesahstas ar alegorisku eevadu: pagahntne tehloa ka kapsehta, wehsture ka kapu kopeja, fantastija ka winas runiga meita. Sischets stahstam jewischi intresants, dauds intresantaks ka ispidbijums, tursch jewischi us beigam peenem breefmu romanu failo notikumumu raksturu. Sischets schahds: Tschiganeete, kuras dehlu wezais leelskungs ligis lihds nahwei peht un paschu ar behrneem fajahdit sem sirga, atreebas tam pee wina behrneem un behrnu behrneem. Jauno baronu, tursch liktenigi teežas us wifu demonisku, karatawkslna wina apmulsina ar burwibam — eemihletees semneeka meita Ilse. Seemswehtkos shle-jot few mihlato, wina eerauga jauno baronu, kas wina pawed. Wezais barons tam nelauj semneezes prezet, kaut gan winsch ahrprahitgi to eemihlejis, bet apprezina ar muischneezi. Kad skaisito noseedsneezi, semneekmeitu Ilsi grib pee kauna staba shabedsinat, jaunais barons eejaugas un ar waru wina atshwabina, bet pats no nemihlamas fewas aishbegh pee Karla XII. karot. Ilse dsemde meiteniti, prahita fajufusi atbod behrnu tshiganeetei, teef pa otram lahgam faguhshtita un shabedsinata. Winas meita Mira usaug pee tshiganeetes ahrpus dsim-tenes, jo sweedri tshiganus israida. Winas tehws — barons lihds ar Karli XII. bodas eeshcha wifas kara breefmās, lai fewi isnihzinatu, jo wina waja tshiganeetes shamodinatee spoki. Wezais leelskungs shaprot, kas ta par tshiganeeti, kamdehl ta waja wina nabago dehlu, sahst pats redset to preeshcha, lihds fajuhf un nomirst... Par to laifu Peters Leelais, kas karo ar Karli XII., eenes ari Widseme kara, bada un mehra breefmas. Ismirst wisi zilweki muishcha un pagasta... Kad beidsot atgreeshchas tshigani ar Miru, tee pahrghehrbuschees par gresneem pokeem bejo kungu dsihras, kas pehz kara schaufmam eebegas ar newaldbamu spehtu, lihds isposta feno kungu atleefas pili. Mira kahdreis lauku zela mala atrod pakrituschu, wezu karawihru, turā wina pasihst sawu tehwi, tursch atgreeshchas ka nabags, un pretim tshiganeetes gribai islihgst ar to.

Schis teikas esot Tirsā noklausitas par wezo baronu zilti, par tureenes ratakalnu, par skaisito Ilsi un fapihtas ar wehsturiskajiem notikumeem. Dauds faktu par rata kalnu un mehra laikeem esot nemti no pilsmuichsas wezam aktim. Turwasi pee scha stahsta nekawefimees, jo tas wifai neweenads. Atshimesim tikai, ka daschas eeraschas us-burtas ar spilgtu pahrleezinoschu plastiku, peemehram: Zahnu swehtti muishcha pee alus muzam, kuros muischneeki ar daschadeem neispilba-meem usdeiwumeem isjoko naudas kahro semneekus-weenteesichsus; basnizkungu mischas latinu waloda, breefmige grehzineeku sodi un kauna stabi; kungu sapulzes un wina semneekus nizinoshchee eeskati; sweedru likumu bardshiba un besgalige mozibu panehmeeni un rihti; skaisitas Ilses shabedsinaschanas shwinigais rituals; mehra laifu skat:

un breefmas un t. t. Te ir leelifka weela, leelifka fabula, tīkai īspil-
dijums pahrat neweenads, weetam pawifam fāsteigis un fāmehtats.
Naw ari brihnumis, jo weenā pašchā gadā Neebra fārafstijis un no-
drufajis lihds 10 tehlojumus un pagarus stahstus. Protams, tā Dih-
rikis winam līk peenemt dāschadus pfeidonimus, lai seletons neiš-
fkatitos weenmulkf.

Nahkamā 1889. gadā Neebra fārafsta peežus stahstus: Somu
dunzis, Bajuta un Dsejwaitis, Zihruksneegs, deefgan garus, ar бага-
tigu fīfchetu, tad Seemas-fwehtfu dseefmas (trihs stahstini) un Papar-
des seeds, tā tehlojumus.

Stahsts „Somu dunzis” atfihmets tā wezlaiķu notifums. Be-
werinas Tahlīwaldis atgreefčas no dehčas pā igaurneem ar bagatigu
laupijumu, un nu waroni dsihro jau wairakas deenas. Te Tahlī-
waldis eerauga fritufchā warona Weregaisa nofkumuscho tehnu, kura
dehls palizis neatreebts, jo winu nonahwejis igauru burwis Kafula
ar semu wiltu. Nahwes ftumjās wezais aifbehg no dsihram uš fawu
tufcho buhdu, kuras tuweenā fādsird meitas Gaigalas un winas lih-
gawaina warona Raudawaina mihlas fchufftus un fwehraftus. Te
wezais nahf pee Raudawaina un īsmifumā luhds eepreefch atreebt
Gaigalas brahli un tad winu prezet. Uri Gaigala peeweenojas tehwa
luhgshanam. Bet wispirms wezais fuhta Raudawaini pee finte-
neela, īffinat, tā fcho burwi Kafulu peewaret? Un finteneeks īffstahsta
— winfch winam eedod somu dunzi, ar kuru gan war pahrwaret, bet
tad pahrwaretajam 9. gadā jamirft ari pašcham, waj jaseedo pašcha
behrns, jo fcho dunzi kalis leelais faleju falejs, lai ušwaretu Birnas
faleju un kaldams to ruhdijs pašcha behrna afnis. Raudawainis
atreebibas trakumā tomehr fagrahbj dunzi, fkrej, atreebj Kafulam,
pehž tam apprez kaisligi mihleto Gaigalu. Bet dewitā gadā finteneela
mahzetlis-burtneeks eerodas un īfšeed Raudawainim wina listeni.
Paščlāif leiſchi nodedfina Bewerinu, faguhsa Tahlīwalbi, kurfch Rāu-
dawainim buhtu jaaifstahw, jo fīna nahf pehž fīnas, bet Raudawainis
zihnas ar fawu listeni: ko lai eefahf — waj pašcham fēwi noburt,
waj fawu meiteniti, waj fkreet uš Bewerinu? Wīnfch noduras pats...
Leiſchi aifmuhf.

Œhis ſemwehsturiſkais stahsts uſrafstīts ar leelu eedīvēsmi un
eewed ſentſchu atmoſſerā tā rets žits. Kompoſizija intrefanta un
weela tā eedalita, lai nahktu notehlojami: waroni un wiau dsihras,
finteneeki un wiau gudriba, ſlawenee eerotſchu faleji fawā darbā
un zihnās. Stahsts ſahčas ar Tahlīwalda ušwaru un nobeidſas ar
wina pametumu. Galwenā ideja — wiſneſcheligakee breefmoni gan
ušwar, bet ſchahds ušwaretajs pats fēwi ari jau neš nahwes dīvēsmi.
Un to ſludina finteneeki jau ſenajās gintīs... Dsihru aprafsts at-
gahdina Слово о полку Иропевомъ — pehž gleſnainās tehloſcha-
nas pānehmeeneem. Sinteneeks dod ari atjantigu Potrimpa, Bih-
kola un Behrkona tehlu īftulkojumu ſafārā ar žilweka muhſchu. Wiſ-
raujoſcha ir diwu wareno faleju zihna.

Ari „Bajuta un Dsejwaitis“ atšihmets par wezlaiku notikumu. Ģervadā plaschā episkā gleinā tehlotā Daugavas un Ēmanas draudzība, furu grib fabojat Vilijas wiltus. Kā šchās draudzības simboli paleef Dsols pee Daugavas un Leepa pee Ēmanas. Šisheits šchahds: Šehleeschu wiršaitis israida ar šalmeem us muguras wezako šawu dehlu Dsejwaiti no pils, tamdehl ka tas tīfai šolle, bet negrib peedallitees kara dehšās, kā to dara wina jaunatāis brahlis. Wiršaitis šawam dehlam ašleeds pat peeminet wina wahrdu. Dsejwaitis, mahtes dseesmu un teiku sinatajs, ašbehg us leišcheem. Us Ēmanas sem warenas leepas aug Bajuta, wiršaišcha Ēerwa meita. Wina jo beeschi wišinas laiwinā, furu tai pagatarwojis Šchirgailis. Reiš winai nejaufchi gabas šadaufit leepā pakahrto sem tās ašmigušchā Dsejwaišcha šokli. Tad wini fastopas un šamihlas. Dsejwaitis atšlahj winai šawu šikteni, un Bajuta atwed to pee šawa tehwa šunigaišchta Ēerwa, pee fura tas šader par šalla pušl, žeredams te ismahžitees par waroni... Rahdā karā Dsejwaitis nošuhd... Wehlat Ēerwa iššludina žažihštē pehg Bajutas rošas. Šchirgailis žažihštē wišus ušwar: gan šchaušchanā, gan šmagumu želšchanā, gan jahšchanā, isnemot tīfai weenu škaišto Šelmati, kas wišabi išrahdas pahrašs par wimu. Tam nu peederetu Bajuta, ja tīfai wišsch buhtu wiršaišchjilts. Bet ušwaretajs — Dsejwaitis nedriihšt minet šawa tehwa wahrdā. Waidelaitis, kas nopirktš no Šchirgaila, wimu tamdehl israida. Bajuta šchelabās šašlimst, lihds Šchirgailis nošchello wiltu. Tad eerodas žits waidelaitis no Rahmatas, kas tauja pehg Šehleeschu wiršaišcha dehla mirušcham tehnam par mantineeku. Šchirgailis un 30 wihi mekle to, lihds ušeet semneeka leišcha buhdā, lahtjcha šakostu... Atwed un nu Dsejwaitis ir reiše wihrs un fehlu wiršaišcha mantineeks.

Kompozīzija ari šchim šahstam škaišta, bet ne tīl ištūrets išpil-dijums, kā „Somu dunzi“. Us beigam episkais leeliškums atšlahbšt par weentahršchu semneeku šahstīnu. Bet no šahkuma teika par upēm, waronšajihštū tehlojums, šchaujotees un jahjotees, brihnišchki pašakains. Bet tas jau waj wišu šcho pirmā perioda Needras šahstu dabā — eefahktees ar leelu eedwešmes špehku un fantāšiju, bet us beigam eedomatam tematam peetruhšt waj nu tehlojamā materiala, waj paščas eedwešmes, waj nepeezeešchama mahššlineezīška takta. Šewiškki pehdeja. Šahstā eepihtais dsejolis pawīšam wahjšč.

Par „Žihrušneegu“ iħsumā jau bija runa Needras biogrāfijā. Žihds ar weelas mainu — ta ir no tagadnes muiščas dšihwes — išmainas ari autora rakštišchanas weids. Fantāstīška špehžīgā episkā štīla weetā eerodas wahrigs, šentimentali romantīšks, šahda ir ari šahstīna ušbuhwe. „Žihrušneegs“ mas šo atšchīras no Šenberga un Wenšku Edwarta bahlašinaineem šahstīneem ar mihlešchanos, duelešchanos un žetumeem, pee kam nekās laštāja nepahršleezina. Te manams wišpahrežais 80-to gadu Šeimbargas un Marlites neihtšais dšihwes šašaldinājums.

Ar šcheem šahšteem Needra pahrttrauja šawus pirmā perioda

literarifšos mehginajumus, kuru galvenā pašme ir bestendenges mahšlineezifšā jušma, patš fabuleššanas un tehloššanas preešs, kas wineem peešškir wehlašs Needras darbos wairs tikai reti atrodamu neviltošu dšejifšumu. Par mahšlineeku Needra te wehl neteef, bet dšejifšs winšch ir wišžauri. Tamdehl pat tahdās mahšlineezifšas autoritates, kā Blaumanis, mehšja išteiftees, ka šawā pirmā jaunibā winšch rakstijis patihkamatus darbus, nešā wehlaš, palikdams pahrat prahtigs un tendenziošs.

2.

Gandrihš desmit gadus Needra neušrakšta wairs neweena šahšta.

1889. gadā isbeigdams šahštu rakstifšanu, winšch weenu gadu nododās tikai gimnāfijas gala ešameneem Želgawā, lihšs eestahjas Terbatas univērsitatē un kā pirmkuršneeks šarākšta pirmo „Želineeka dšeesmu“ žiflu. Winas teef wehlaš papilbinatas lihšs pat 1905. gadam, bet tā kā wiau pamats likts jau 1891. gadā un rešfami papilbinatas winas ap 1896. gadu, tad te buhs weeta apluhšot Needru tā liriki.

Grahmatina „Želineeka dšeesmas“, kura pirmo reiš parahbijās drukā 1900. gadā topā ar Blaumana dšejoleem, bet otrēiš pahrdrutata kopoto rakštu pirmā šehjumā 1911. gadā, šatur šewi tikai 20 iwehletus dšejolus. Azim redšot Needra nawā dšimis dšeesmineeks lirikišs, ja tik maš šawā muhšchā dšejojis, bet tikdaudš rakstijis prošā. Un tomehr — kuršch lirikišs gan bijis popularaks ar šawām dšejam, kā Needra? Kas wina nedšeed uš laukeem no galwas (peem. „Dašchu škaištu seedu“), kas pilšehtā šamponetu no wišeem muhšu mušikeem, šahšot ar Melngaili, tad Dahrsianu, šewiškhi Kalninu un beidšot, ja nemaldos, ar Wihtolu, Šahliiti un Medinu? Un waj mehs pašchi nešfam išauguškhi uš Needras rauduškigajām lirifšām dšeesmam?.. Tā tad logiškhi špreešchot, Needra buhs bijis pirmās šchīras lirikišs. Nā tad žitabi?

Un tomehr ja tagad šchās dšeesmas pahrlošam, tad žitaba špreeduma newaram taišit, kā — Needra ir tikai weenfahršchš raudulig: šentimentalu šingu taišitajš Lapas Martina eerautās pehbās, kas lai-migi uššehris šawa laika wairuma garšchu.

Beš jel kaut šahdās šonzentrāfijas un artištifšas šajuhtas Needra juhteligi rešignē par wišelementarakeem pahrdrifšwojumeem — žela weentulibu, jaunibu, nelaimigu mihleštibu. Beš šahda išpatneja pašauls eefkata, ne nu wehl ušškata, peedšifšwojumu, domu un mehrku nabags — dšejneeks nenoteikti klišht kaut kur kā pa rudenainu miglu gurdeni glehws, waj mirkšeem robusti šazelbamees un gataws waj nošegumu išdarit (št. dšejoli „Seewa“). War drošchi teift, ka Needras dšejolos, wehrigaki winos eedšifinotees, mehs atradišim tikai — juhtu weetā juhtelibu, dšifšwibas weetā glehwu gurdenibu, škaištuma weetā banalu reališmu, žehlas škaidribas weetā miglainu išdee-

nibu, domu weetâ eedomatas antiteses un stila weetâ swalbu isru-
naschanos. Pat par ahreju gatawibu newar buht runas — neweenas
originalas glesnas, wahrdi nefedj fajuhtas, ritini weenmufi, atffanas
netihras (peemehram, dseefmâ „Zau ais kalneem, jau ais birssem“
starp 14 atffanam tikai peežas peenemamas, pahrejās tahdas, kâ —
postija-sweeschumâ, waj patwijam to istrufst.

Needras dseja ir schelabainâ wahju muifchas sehku roman-
tika jeb pareisafi winas pehjteze, kas Lirsa bija tif isplatita Needras
jaunibâ. Needru wareja mihlet kâ liriki tikai tee maleneefu eenah-
zeji, kas jaunibâ bija singejuschi

Beigta tahla reisofchan,
Redsu sawas mahjas,
Buhš tur šalda dušefchan
Man pee mihlafās.

Waj ar —

Weens dahrsneeks weenreis bija,
Ram firds bij behdiga.
Winfch gahj' us sawu dahrsu,
Tās pukites aplaistit,
No winfch tur audseja.

Needra ir teefchs šcho sentimentalo, miglaine perschu manti-
neeks. Zif befsaturiga fchi pati Needras dseefma „Zau ais kalneem,
jau ais birssem“, redšams no tam, kâ jautadams, par to dseedataja
sehra dseefma fšan, autors uffkaita tahdas weennosihmigas trihs
leetas, katrai pa diwas rindas seodobams, kâ: brihnumpufi,
swaigšonu barus, mehnefs šubrabstarus; tahlak atkal tahdas pat
trihs, kas mas to isschiras, kâ — mihleem šweizeenu, firds gruh-
tumu, šfintenēs robeschas. Wehl tufschaka un sentimentalaka ir
gara dseefma „Zefineeka kaps“. Grothufu Luzijai isdseedatas diwas
dseefmas „Brihniſchtās azis“ un „Resignazija“. Birmās dsejas
otrais pants ar autora it kâ jau šarmas firmeem mateem, drebet
ſahkufchu bafsi un wina ſnaudoſcho ſpeeki, ſmeefligs, pee kam trefchâ
pantâ ſchis „wezis“ teef wehl par puifenu ſaufts: „drihs kapſchâ
ſwanis un puifenu ſmiltinas klahs“, — tee ir nepeenemami senti-
mentalitates murgi. „Resignazija“ ir leelaks ploſchums, ſkaidriba
un doma teefcham attihstas. „Jaunibai“ ir problems, ir melbija,
bet naw ſkaiſtuma, muſklaju un purwu migla eerauj ſmagâ, praſtâ
gurdenibâ. „Nakti“ — ſentimentaliſma paraugs, kâ pehz ſawâm
antiteſem, it kâ tautiſtam, bet pateſibâ wahziſtam, tâ pehz mas-
pilſoniſkâ faktina idejas. Dsejoli „Brihnos es“ — ir ſwaiguma ap-
dweſts pehdejais pants, bet otrais beſ ſtila fajuhtas peekrahmets
ar ſwalbâm dabas glesnam. Tahdas pat beſſtila beigas „Werbſenes
dseefmâ“, fur iſjuhtas un ſtila truhumu autors ſebj ar ſagrabh-
ſtitâm fraſem. Lautu puifcha noſeedſigi robuſtâ, glehwâ iſjuhta dse-
joli „Seewa“. Bet banalitates paraugs ir „Dihd ſwaigſnes dseef“.

fur runà par rosem, wiñnu, firnigo statu un par naudu pehrfamo baudijumu. Ihsafàs dseefmàs, fà „Bes zela“ „Mescha ehnà“, „Seemas wafars“ — wairaf firfnibas, ihstenibas, dailes un ari stila, kaut gan lihds muhsu mahstlas lirikai nepazelas ari tee.

Tahdu treschās schiras sentimentalistu wišam tantam ir waj zif, bet fetwišski wahzeem. Ari freemeem ir tahdi, peemehtam Merflakows ar samam — Среди долины ровныя, Стонетъ сизый голубочекъ, Соловей мой соловейко и. т. т. Skaitit Needru par ihstu, leelu liriki, fà to Andrejs Upits šarvā wehsture darijis, ir pilnigs pahrpratums un literaristās garščas truhšums.

Tagad pahreesim pee Andreewa Needras gatawibas perioda stahsteem un romaneem, furu šarastitščanu wiñsch atkal atšahf ar 1898. gadu, kad tas tahdās pat naudas špailēs nonahf, fà 1887.—9. gados: wiñsch ir apprezejees, dabujis Rīgā tīfai 12 štundas, kandi-bata darbs wehl neištrahdats, kandi-bata gads ari nenokālpots un uš weetu natw zeribas. Needra, welti ismehtginajees dabut šarvās rofās Blahtes laikrakstus, peestahjas pee „Austruma“, pahrpulhdi-nadams to ar šaweem stahsteem tāpat, fà ziftahrt „Baltijas Wehst-nefi“.

Jau pirmā gadā wiñsch šarastā trihs stahstus: „Bahbu waina“, „Bes pašča pagahtnes“ un „Skaidra firds“.

„Bahbu waina“ ir stahsts 4 plaščās nodalās deefgan weifli komponets. Pirmās divās un zeturtā nodalās špilgti raksturots pilšehtas nomafneeks, peena lopu turetajs Balkits, kas nesen no laukeem eenahzis, wina dabā, darbā, gimenē, wiñmuši un pee teešas, bet treschā nodalā — wina audšču meita ar tās ideālu — jauno adwokatū. Stahsts stipri reāls, ar wišam kuhtim, lopeem, ahšcheem un funeem, fà ari lauzineefu kautineem, gluschi purapufišeem jokeem un wišbrutalako ahleščanos daščadako štuaziju isdomā. Sameerina laštaju tīfai humors un Balkiſča weenteefīgās, bet impulšwās un leeligās dabas un psiĥologijas pahrleeziņoſchais, dših-wais attehlojums, kurſch uš beigam paleef komiſſi tragiks. Pahrejee tipi — wina ſeewa, jateiz, jau pus ween tīf dšihwa, bet audšču meita un adwokatš apfinigi ſariketī, nedšihwi pusinteligenti, kureem gribets, fà ſaſa, labi ſadot.

Kaut fà dsejiſka stahstā absolūti natw. Ari nekas nekur nawa pahrwehrsts eſtetiſkā wehrtībā. Šcho stahstu iſlaſijušchi, mehs atrodam, fà Needra pa ſcheem deſmit gadeem gan ir daudš ko peedšihwojis; fà wina ſtīls ſluwis droſchs, ſpehzigš un nobreedis, wina joki burſchiſoſi un wina isdoma nemitiga, bagata realeem dšihwes ſakteem un no-wehrojumeem, bet kaut ſas no wina muhs atbaida. Un tas beſ ſchaubam ir wina iſdeeniſchſais, praktiſchais pilſoniſchais robuſtums, ſawadā duhres maroniba, ja tā war teift. Autors ir eedomigs un pahrgudrs ſluwis preeſch pateeſas mahſtlineeziſkas dabas un dšihwes wehroſchanas. Wiſs wina jaunibas ſmalſkuhtīgais diwehſe-liſtums, wiſs ſapnojoſchi dailais, to Poruſs lihds muhſcha galam

prata saglabat, Needra ir tā dšehst isdšehjš. Bet pat wihrišķibās dšejneeks Rainis teiz, ka no smalkjuhtības naht wišs dairadosķais.

Un tambeht wišā turpmajā Needras stahstu un romanu rakstneezibā mehs buhšim ūpeesti ūsmeklet un atīķkirt ihto radiķķanaš un dšejās seltu no peemaiķamās ligaturas, degošo dšihwes weelu no bešwehrtigā praķķiķā pilsoniķā ķķlata, mehrojot, tā ķķi selta un degweelas paleeķ aišween majat, ķewiķķi peķķ „Wihduma duhmeem“, lihdķ wina darbi teet pahķkrauti tīķai no ķķās ligaturas un ķķlata, išwehŗķķotees fiķķā ķeletonā, waj ķaltā bulwara romanā, ķewiķķi ķahķot ar 1903. gadu, ķad Needra, eeguwiš „Austrumu“, wareķa druķatees, ķiķ roķa iķķķķa ūstraķķiit.

„Beš paķķa pagahtnes“. Etīķķa rakķtura studija, dahwinata Blaumanim. Šķi studija ir weens no mahķķlineeķiķķakeem Needras darbeem.

Te tehlots ķahķs teologijas kandibats, wahķu gimnaķķķas ķuķaina beķķs, ķurķķ iķaudķis tīķ atturigs, ķa jau behehribā un ļaunibā laķķķis tīķai Bibeli, pee tam wiķās walodās un neķķaitamas reīķķes ļauri, paķķhdams winas tehlus un mahķķības ķā ķawus peeķus pirķķtus. Bet ķad tas tawojas dšihwei — grib ar Bibeles gudribu atgreest ķahķu paķķihduķķu ķeeuweeti, ķad beidsot kriht ari pats. Iķķamīķis nu wińķķ peķķ padoma ķķrej pee autora, ķurķķ winu noķķahķ dilemas preeķķā: waj nu riķķķotees, ķā ķahķos gadijumos mehķķ paraķķi darit ķabeedribā, — atmeķķ ar roķu, waj ar preķim wiķķem aiķķpreedumeem formeli appreķet to, ķas ķakķiķķi winam jau peeķķer. Kandibats nebada ne ķķā, ne tā, bet mehķina peerunat to eestahķees ķķķķķķi. Wina turpreķim atgreesķķas wiķnuķķi. Tā ķad autora doma buhtu — abķķraķķais bibelneeks dšihwe neķķķķ neķķ panahķķ, jo ir beš paķķa dšihwes pagahtnes, ķura weenigā noteiķ ari nahķķķni. Tā iķnahķ peķķ Needras-Łotķes teorijas. Bet pateeķķibā ūķ Needras tehloto kandidatu Bahlo war ari ķitadi ķķatīķees.

Kaut gan Bahķais Needras ūķwehŗumā iķnahķis weenpuķķģs un pabahķs, tomehŗ tā dšīķā, reliģiķķā nopeetniba, ķas iķ wina dweķķ, ir apwalķķiķuķi ari paķķķu autoru, ķurķķ droķķi ween ķķo Bahlo dšihwe noķķehrojķis un stahķķes ari ķakara ar winu. Needra ūķeeķķ Bahlo tehlot nopeetnibā, ar ūinamu smalkjuhtību. Te neder ari ne burķķiķoķā ahķķķķanās (negaiķa ķķatā), ne ķentimentalitete (maķķķet parahķas Bahķa atķķķķķanās ķķatā), jo Bahķais ir lihdķģģs „akmins-tehķlam, ķuram wiķs apķwehŗķs un pahķdomats gadeem“, ķura paķķaules ūķķķatš iķbuhķweķķ, ķā „ķawada domu ehķa ar welīķeteem loķķķķķ un ķķaķķķķķ torneem“, ķā gotiķķs temķķis. Kaut gan ari Bahķo Needra peķķ ķawas parahķķas mehķina ķķarķķķet, liķķdams winam tīķai Bibeli laķķķ, ķas, protams, newareķa buht, un peeķķķķ, wehķķedams peķķ pirmās apķķķķķības ķabrūķķ iķķamīķumā ūķ ķawām ķrukķķim, ķas wiķs deeķķķķ nedabīģi iķķķan, tomehŗ Bahķa rakķķura dšīķķi eejūhtotees, mehķs ķajūhtam preķ winu godbīģību, jo wińķķ ir mehķinaķģs reliģiķķu nopeetni nemt, ķā ķķenais ķwehķķais.

Kur Bahlais farunajas ar autoru, waj ziteem laudim, winsch dialoga eenes leelato weenfahrschibu un fatvu skaidro dwehsele. Schee dialogi ir ihsti, apparoti, zilwezigas pilni un fugeste ar ihstu dsejui kaut gan autors tos fang par mefianiskeem, bes eefilichanas un pahrdomaschanas. Randibats Bahlais pateefiba ir inteligents mekletajs un domatajs, kahdi pehz 90-to gadu wezo usfatu frises fahfa rasters weens pafal otram ari pee mums, peemehram rakstneeziba: Weidenbaums, Rains, Boruks, Dambergs un t. t. Bet Needra scho interefanto tipu ir pahrpatis, fcharschejis, pats nowehrsdamees us dsihwes praktiku, kas nojausehams jau schini studija, un zaur to beigas nonahdsams pee idejista praktizijma fludinaschanas, ta tad ari pee fawas dogmatikas, pee tam pee wispilfonistakas, nejaufakas, kas apfmej fatru isnehmuma raksturu, fatru weentulu mekletaju un sistematisku pafales usfata raditaju, zaur fureem ween tatschu rodas ta fangamās kulturalas wehrtibas.

Pats par sevi faprotams, ka Bahlā teoretiska kultura wehlat tiks pahrbaudita ne zaur weenu ween peedfihwojumu, bet winsch fatvu zelu tomehr atradis, kas nebuht nespeedis tam ne banalam flucht, kahds wairums, ne ari us weetas scho netikli few peefaitit. Winsch buhs tas zehlais mekletajs, domatajs, fajuhsmotajs, ka fatrs kulturalas wehrtibu raditajs. Kas par to, ja mehš meklejam weenu, atrodam otu. Isturetem mums jabuht „tikai pret meklejamo, ne atrasto“, ka issakas Gallijs fawā pehdeja darbā — lugā „Rakstikalas“.

3.

„Skaidra firds“ ir pirmais Needras leelaka stila darbs — eetweroschs 200 lapas puses. Ta ka pats Needra naiva tuwaki wina schkiras atfihmejis, tad teitschu, ka pehz fawas usbuhwes winsch ir romanweidigs, kaut gan eedalits tikai 6, bet toteef loti plashas nobals.

Needra spehzigis un freetns domatajs, tamdehl weelas eedali-jums jeb kompozizija wina labato darbu wistipraka puse bijusi aifween. „Skaidra firds“ loti logiski usbuhwets friminalromans: galwenā doma — zaur noseegumu newar eeguht laimes — dsihi un plashchi ustahdita; darbojoshas personas pehz fawām lomam pareisi nostahditas un noslehpumaini farschgitas; wifas detales interefantas un fihfi pahrdomas; romans galā atreschgas dabigi un skaidri — tas ir peerahda ustahdito tefi, ka noseegums, ko isdarijis tehws fawa studejoshā dehla labā, isposta neween wina pascha un feewas firdsmeeru un muhschu, bet ari dehla laimi un ari wifu zitu, us fureem friht aifdomu ehna... Bet kas zaur scho tif pareiso romana galwenās problems ischkirshanu zeeisch, ta ir darbojoshos personu dsihwiba, jo winām truhstt weenfahrschibas, impulsiwitates, dsihwibas fajuhtas. Wifas winas teef noturetas tif sinamajās at-

teezibās pret naseeguma problemu un nedabū švab-di elpot. Doma-
tajs ir isdsehsis dšihwibu — dsejneeku.

Tā tā kreetna romanu konstrukcija muhju literatūrā reta leeta,
tad pakavešimees pee tās. Pirmā nodalā smalki notehlota kahda
pagasta naudas skapja šahdsiba ar wiseem dokumenteem un 4 tuh-
stohcheem naudas — šahdsibas apstahkli no ismeleschanas teefnescha
galigi gan neteef nostaidroti, jo galwenais wainigais neteef atrasts.
 („Austrumā“, kur schis romans wispirms parahdijās, Neebra pee-
lisis pat apšagta pagastnama istabu, durwju un logu plana sihme-
jumu). Pirmā nodala fastahw gandrihs tikai no loti leetischā un
apšrahtiga latwju naseegumu pašineja draudses teefnescha son Saa-
rena isjautaschanas, pratinaschanas, šahdsibas dalibneeku guhsti-
schanas, isteesaschanas un nosodischanas. Resultatu kopšawiltums
schahds: pagasta wezakais Osols, pahrwesdams no aprinka bankas
mahjās pagasta skolas zeltnei 4000 rublus, ispausch scho sinu kalem
Kogam, šauktam Lembischem; tas to pašino saglim pehz amata
Brusgam, kura mahte dšihwo pee kaleja, bet agrak dšihwojusi pee son
Saarena tehwa tā blafus feewa, un pašino wehl kahdam Mahrtinam
Weentahjam, kam pašchreis jaeet pagasta zeetumā atsehbet jodu. Tee
nu trijata islaupa naudas skapi, kad pagasta rakstwešcha naw mah-
jās, eepreefch peedsirdot pagasta sinnesi. Skapis teef atrasts un at-
rasts Lembischa smehde, bet weena durws tam atrauta, otra naw
bijusi nemas aisslehta; sagli apgalwo, ka naudas 4000 skapi wairs
neefot bijis. Nu jautajums — kas to naudu ir isnehmis, ja ne pašchi
sagli? .. Gudrais son Saarens lauļ pagastwezakajam Osolam ja-
tiktees zeetumā ar Brusgu un tad no ismeleschanas zeetuma west to
uļ pagastnamu, kur tas Osolam it tā gribot usrahdit noslehptos
4000. Bet zela gan šaslehgtais un diwu fargu apšragatais Brusga
brihnischā kahrtā ismuhļ, pee kam weedejem teef usbruhts un tee ja-
bausiti. Osolam taja pat nakti issagts wehl pajuhgs ar sirgu. Nu
son Saarens juht, ka lihdsiwainigs šahdsiba ir Osols, bet neka tam
peerahdit newar, un leeta winam jaatstahj lihdsi galam nenowesta
ari tamdehl, ka kreemu teefam nahot, Saarenam jaatstahj amatš.

Otrā nodalā, pehz pagahjušcheem desmit gadeem, Neebra tehlo
jauno Osolu, teefleetu kandidatu, kas jau faderinajees ar kahda
galma padomneeka un goda wihra wahzeescha meitu Magdu. Te
sentimentali un nedabigi drastiski attehlotā brahļa Osola un mahšas
Martas atkalredschanas tehwa mahjās kahda neweifla jaunekla
warkaleja klahthuhtnē, kuršch israhdas par noteefatā Lembischa
dehlu, kuras wezais Osols eerihkojis wara leetuwu uļ šawas semes
un kuršch Martu mihlē, bet — teef no wiseem nizinats tā sagla
dehls, kuršch rihkojotees ar tehwa sagto naudu, tamdehl ir kluwis
aishdomigi kaunigs, weentulsch un neweifls. Teefleetu kandidats bei-
dsot eeschehlojas par winu, aiseet pee ta, atrod winā brihnischku teh-
neeku, kuršch pehz daschadu swehru, putnu un seju weideem isgatawo
pletidselšis, naschu spalus, swetjchu eeleeamos, durwju rokturus un

t. t. Schis warfaleja mahkflineeka tehlojums ir interejantatais wišā romanā, jo tolaiſ muſſu literatūrā bija wiſai reiš. Winſch leef atzeretees it tā Burwiſcha pirmā laika mahkflineezifto darbibu... Ojols nu grib wehl reiſ iſmeklet, kur tad pateefibā palikuſchi ſchee 4000, ja ne pee kaleja? Winſch greeſchas bee tehwa ar diweem jautajumeem: tā weena atſlehgā ſtapim warejuſi wafā palitt? Un tā Bruſga ar ſaſlehgatām roſam warejis aiſbeht? ... Tehws tizami iſſkaidrojaſ. Bet beſmeega nakti dehls jautā: kur tehws nehmiſ naudu preeſch wina ſtudijam gimnaſijā un augſiſkolā, kur preeſch mahſa ſkolā Rīgā, kur preeſch Vembīſcha dehla wara leetuwes eerihſoſchanas? Un uſtrauzees, waj tilai wina tehws natw iſhtais wainigais, winſch wairſ newar meera atraſt.

Treſchā nobalā mahſa winam iſſtahta ſawu mihleſtibas ſtahſtu ar kaleju — eepaiſiſchanos, ſatīſchanos, pahrpriſchanos ballē un t. t. Schis tipīſki lauzineeziftais mihleſtibas ſtahſts, kaſ neſkaitamaſ reiſes jau tehlots no Buraputeſ, Deglawā, Doſa, Seibolta un t. t., neſneebſ neſa hipatneji wehrtiga; pahraſ iſdeenīſchſ, ſentimentali paglehws, pahraſ ſleepſ un pateefibā nekur neatdīſiwojaſ un neeeguhſt mahkflineeziftaſ wehrtibaſ. Autors to ſtahſta ari tā no augſchas, pahrgudri, dīſlafi neeedſihwodamees mihletaju ſirdiſ.

Žeturtā nobalā kandidats Ojols brauz uſ bijuſcho draudſes teeſneſi ſon Saarenu pehž pateefibaſ, prahtodamaſ par winaſ poſtoſcho neſchehlibu, jo Ojola noſeeguma atklaſchana war iſnihžinat wiſu dſimtaſ laimi un pat ekſiſtenzi, kaut gan patſ noſeedſneekſ jau tā ſchajos deſmit gadoſ ſem ſatwa kruſta ſanihžiſ un ſadruhmīſ. Wiſinterejantatais ſchīni romanā domu ſawilſums ſon Saarena latwiſkā noſeeguma analīſe, kaſ apbrihnojama zaur ſawu iſpatnibu. Paſawefimees pee tāſ ilgā. ſon Saarens wiſus latweeſchu noſeegumus eedala trijāſ rubrikāſ: 1) atſtumto noſeegums, kaſ kollektiwi iſſtrahdajees un žetumos papildinajees, kuſch atklaſhamaſ wiſlabak zaur pehrſchanu; 2) no ſabeedribaſ atklihduſcho netiſcho gadījuma noſeedſneeku nebarbſ, kuſch teef pehž behrnibā dſirdeto paſaku tweida iſweſtſ, peemehram, kaħdſ Eglitſ, meſchā bagatu ſchihdu ſatizis uſ zela, ſwel tam peerē ar žirwa peetu, pehž tam pahrgreeſch riħli (tā paſafāſ), apber ar ſneegu; mahjāſ wiſpirmīſ nomafgā žirwi, aiſbaſch aiſ ſpahreſ, paſaiſa jaunū žirwi, eeleeſot ari jaunū kahtu. Schahduſ gadījuma noſeedſneekuſ, ja tee juhtu žilweki, peerunā ar labu atſihtees, ja ſpihtigi, atſiſchanoſ iſper, bet wiſmagaki toſ galu galā noſoda winu paſchu ſirdſapſina. Ojola tehws peeder pee ſcha tipa noſeedſneektem. 3) Sliimo noſeegums; peemehram — tehws, kam dehli no diwām ſeevām, trin dunzi, eeſeen ſeegeli drehbē un eet uſ peedarbu. Gemahnijs dehlu, winſch to awbullina ar ſeegela ſiteenu, tad pahrgreeſch kaħlu un t. t. Wehlaſ patſ paſaraſ. Pee ſcha tipa noſeedſneektem peeder ari atreebeji, kaſ jau eepreeſch reibumā peedraud. Weidſot ſche pat peeweenojami puſinteligento latweeſchu noſeegumi, taſ ir taħdu, kaſ pilnigi iſpatneji,

individueeli eesahf šavū nedarbu, bet šabaidas no tahlakām konse-
livenzem un apjuht, jo teem wehl naw noruhdītas štingras indivi-
dualas gribas rihfotees ihpatneji wišdāšhabatos apstahklos.

Protams, ka šchim sinatnistajam rubrizejumam naw neta fo-
peja ar mahkflu. Needra to buhs noklausījees no šahda wahzu laifu
teefnešha, waj eedšifinadamees teefu aktis patis atradis. Bet zaur
šho šarunu Saarens ar Osolu beidsot nonahf pee naudas šhajja
šahdsības. Osols winam leef preeškā tos pašhus abus jantajumus,
ko tehvam. Bet aufstāfinigais Saarens tihšhi nomaldina dehla
domas no tehwa jau nowezojušha noseeguma pawīšam zitur, i-
domadams teifu par Brufgas (pašha Saarena pusbrahla) aīšzelo-
šhanu uš Ameriku sem tirgotaja Reinselda wahrda, tā tad ar wišeem
4000.

Peektā nodala ir wišhwarigakā preeškā romana īsprāšhanas.
No fon Saarena pahrbrauzis mahjās, tandidats no jauna šahf šhau-
bites par šavū tehvu. Le wišh atklahj, ka pašhreis ne wišh wee-
nigais, bet wiša latwju studejošhā inteliģenze ir šakritisejuši un at-
metuši šawas tautiškās, semneezīškās eerāšhas. Un tā ka jaunu kul-
turas šabeebribas eerāšhu ta wehl nawu paguwuši pareiši īsprast un
īšjušt, tad ta wadas no dāšhabeem weegli panemameem absoluteem
idealeem, kuru fanatīsti alkst winu eefšhejā morališkā balšs, lai kad
tee pašhi un wiša pašauļe eetu bojā. Šha weenpusīgā wehtru un dšinu
fanatīšma wadits, ari Osols eet pee šawa tehwa un praša pehz wina
naudas amoteem, jo apmehram tuhštostohi tšhetri winam buhšhot
īsmāšhajusi abu behrnu školohana un Zembiškā dehla nodrošhina-
šhana. Tehws ir galīgi īšhamīšis. Wišh to apšolas īšdarit wehlah.
Un kad wiši aīseet gulet, wišh ušraksta šavū dšihwes šahstu, firā
atpogulojas 50 un 60 gadu latwju žensona listenis. Wezais Osols
ir no juhrmalneefēem pagaštā eenahzis, bijis šwanitaja dehls; buh-
dams wahzu mahzitaja audšēnis, apdahwinatais puika, eelaufījees
wahzu walodā, nejauschi īšlafa Merķeli un Ruhtenbergu. Nu winam
atklahjas wiša nelaimīgās tautas pagahtne, un waimanās nokritis pee
semes, wišh teef atraštis tur no mahzitaja, kas tagad winu padšen.
Tad wišh eet par puīši, eemihlas, špihtedams luhds mahzitaju wi-
nam īšrakstīt „Peterburgas Wīšes“. Mahzitajs peesola naudu, lai
tas eetu seminarā, bet wišh atteizas, lai nebuhtu no wahzeem at-
fariģs. Par to, ka wišh ar mahzitaju šanaidojees, winu ari šaim-
neeks padšen... Tad ar šavū lihgaru Mariju tee weenojas —
wišh gadu noees šlihpērneekos, wina welu winam šagahdās. Paet
gads, šatīfūšhees tee no jauna īšhkiras. Diwi gabus Osols eet pee
buhwju darbeem, dšehraja meistara māku walbidams, beidsot pat-
šahwigi ušnemas muiškā pehz kontrakta ehkas želt. Bet par to, ka
štrahdneefēem parakstījis „Peterburgas Wīšes“, winu padšen no
darba. Wišh šuhds pee teefas, eet Rīgā pee adwofateem, bet taišni-
bas nedabu; atreehjotees grib pat nodedšinat muišhu, lihds Marijas
balšs to atmodina. Wina to wairs nelaišh projam, jo ari tai mah-

žas wirfū nemihlets prezineets. Wineem nomirft wezafi, tee pee inventara teef, norentē un eepehrf mahjas. Wijs eet labi. Seefo nandu, kà ari meiftera eetaupijumu tas eegulda Waldemara „Auſtrā“, bet ruhpnenezibas kriſes laifmetā, tad fugoſchana apſtahjas, „Auſtra“ eefriht parahdos. Tad nahf Kreewijā ſemkopibas kriſe, jo ahrſemju ruhpnenezibas kriſes dehl Kreewijas maiſes nepehrf; nahf ari neraſchas gadi, dehls eefahzis eet gimnaſijā, leeziba laba, bet wairs nau fpehjas tam ne zela naidas ſadabut. Schajā reiſē winam rodas noſeefigas domas iſlaupit pagaſta kaſi preefſch dehla ſtudijam, lai tas ffluhtu par ſemneeku taiſnibas mekletaju. Winſch tiz, ka tas pagaſtam atmaſſafees ar augeem, kaut gan teeſchi tagad jaatrauj pagaſtam ſkolas zeltneſ kapitāls. Pehz tam ſelo bailes, tad ſirdsapſinas moſas, reibumā apmeerinajuma mekleſchana, gribeſchana pat noſlihzinatees, atſihſchanās ſeewai, winas aptumſchoſchanās, nahwe un tehwa dotais ſolijums mahtei gahdat par dehla ſkaidro ſirdi ar ſawu atſihſchanos.

Schi nodala kulturwehſturifkā un ari indiividualās pſichologijas pahrdſihwojumu ſinā loti wehrtiga, bet notikummu atſtahtijums tomehr neiſjuſts, neradoſchs, konwenzionals, mahſſlineezifki nepahyleezinoſchs. Intrefantas tikaſi plaſchās autora ſinaſchanoſ un iſteit-tās domas.

Seſtā nodalā wezais Oſols pehz ſchās atſihſchanās dodas uſ pagaſtnamū noſahrtot dariſchanoſ. Dehls brauz tam pakal. Bet ſateekas zelā ar Saarenu un aiſbrauz uſ mahzitamuiſchu pee ſawas lihgawas Magdas. Saarens dod padomu ſeewas tehvam neſe teift par tehwa noſeegummu, jo neweens nauw abſoluti tihrs. Kriminālā noſeeguma puſe noilguſi, žiwilā janofahrtu ar ſamaſſu pagaſtam. Bet dehls ir taiſnibas fanatikiſ un Magdai leef iſwehletees — ſtarp tehwu ar winā ſtingro godſajuhtu, waj ſewi ar aptraipito pagahtni, bet pilnigi indiuiduelo eefſchejo morali. Wahzu maigā ſeewa nawa ne tiſ garā brihwa, ne tiſ fpehziga, lai uſnemtos ſcho zeſu, jo ta allaſch turejuſees pee baſnizas, ſawa tehwa un ſawu aprindu autoritates. Tamdehl Oſols atſakas no winas, fanatiſki un neſchehligi kà inkwiſitors, lai waretu ar lepnummu teift: eſ neeſmu melojis.... Bahrnahzis mahjās, tas atrod tikaſi tehwa ſihmiti, no kuras ſaprot, ka tas dewees uſ mahtes kapu. Tur winſch to atrod noſaluſchu... Pehz tam Oſols pahrdod mahju, ſinehdi. Peters Zembiſ jeb Roga aiſeet wehl mahžitees, bet Marta pee brahla wadit ſaimneezibu. Pagaſtis dabū 4000 atpafal.

Kà eepreeſſchejās nodalas, ari pehbejā, neatſtahtj dſihwu, pahyleezinoſchu eeſpaidu. Sewiſchki konwenzionala ſzena ar wahzu ſeewu. Bahraf romantiſtiſ ari tehwa ſfrehjeens uſ mahtes kapu.

Tā tad „ſkaidrā ſirds“ ir weens no labakeem Weedras darbeem: pehz uſbuhwes, pehz latwju dſihwes apſtahtu paſihſchanoſ, galwenais pehz pſichologiſtajām un ſozialajām balteeſchu dſihwes idejam — muuſchās, draubſēs, teeſās, ſemneeku mahjās. Bet kà dſihws, iſjuſts pahyleezinoſchs mahſſlas darbs (Blaumana, waj Po-

rufa darbu nošimē) nēwar tikt atsihts. Ģstetiska baudījuma tas arī nēdod ne ar tipeem, ne vīnu atteezibām, ne ar tehlojumeem un valodu. Dod tikai intelektuālu un juhteklīgu cērofinājumu. Savads pēefmīrlūms vīnu padara veeļīfki rūpju un ņmagu, kahds natva nēweens paleefamš mahkflas darbš. Nēedra pafandejīš dvehfelīfko zehlumu, wīnāš ugunīgo walgumu, kura eedegēes wehl tikai „Zīhduma duhmōš” ņweetam, līhds wehlat patwīfam nodšīfš banalitātēš.

4.

„Nēfpehzīga dvehfele”, stahstš par trijām dvehfelem un tīše-trām puķēm. Arī ņchīš darbš pateefībā pēlna romana nojaulumu, jo arī te aīņnemtš pahrať daudš peršonu, leetu un problemu, lai tōš waretu stahsta robešchās ņarešchgit un atrešchgit. „Nēfpehzīgās dvehfeles” weela ir eedālīta prologā, pēezās nodālās un īhā epilogā. Tomehr ņcho nodalu ņakarīnājums wahjať zaurīšdomats un ņakarīnats, nēlā tas pēe Nēedras parastš. Wīspahri jateiz, lā ņchīš Nēedras darbš īdejīfķā ņīnā buhdams deefgan jauns, ņatura bagatš un īntre-ņantš preefch ņaiwa laīfa, īspīldījuma īr weens no wahjateem — pahrať awīschnēezīfķi ņeletonīfķš un patwīfam nēmahkflīnēezīfķš.

Pā dalai tas nahť arī no paščhās nēpateizīgās weelaš, jo tā nēmta no nēnoteiktās mašpīlsonības, studejochās jaunības un ņchurnālīstu aprīndam, ņamehr labakajōš Nēedras darbōš, lā „Ģkaidrā fīrdī” un „Zīhduma duhmōš” — no ņemnēezības un mūīschnēezības dšīhweš, kūr nogatawōjuschēes tīpi un ņenas eeraščhās.

Wīš ņchīš romans zelts uš dīwu raksturu un kulturas darbīnēeku preteščķības. Lā lā patš autors īdentīfīzejams ar weenu pušī un paščhreīš aktīwī bruhť wīrķū otrejai, daščhadi to ņarīkebamš, tad mahkflas darbām nēpēezēeščhamās objektīwītatēš, dvehfeles zehluma un meera truškuma behl wīnch ņaudē ņaiwu mahkflīnēezīfķo wehrtībū. Paleef tikai īdejīfķi polemīfķā. Lō tad arī apluhķōšīm tuwātī.

Ģchēe dīwī preteščķīgeē raksturi īr Ģrīzīs Wagarš un Ģndrīķīs Kālejs, kahdreīsejee korporāzījās beedri, tad līhdsjēnchī uš kahdas damas fīrdī un beīdsot awīschnēezīfķī kulturelo zīhnu īzīhņītajī. Ģrīzīs Wagarš teef tehlotš, lā ņweščhnēezīfķo ahršēmju ņadšīhweš eeraščhu, ahršēmju ņīnatnīfķo un mahkflīnēezīfķo problemu eeneņejs, bet Ģndrīķīs Kālejs reņpektejochš ņaiwas paščha tautas eeraščhās un tīzochš tās nacionālī genialītatēi, kas laufsī ņew pareīšu zelū. Weens īr wafareīropejeetīs, otrs nacionālīstš, apmēhram lā tās bījīs pēe wīfam tautam, kuras atmoduščhās uš gara dšīhīwī tuwōjas ņaiwai reneņanņei. Pēem. wahzu franķomani un křeewu ņapadnīfī lā pretstātš wahzu pagahťnes deewīnatateem un křeewu ņlawjanōfīlem.

Stahstš eeaščhās ar prologu, kūrā trīhs patlīhduščhī dšehraji ņanēm Ģeemasņwehtķus laukū ņchuhņī. Dšerdami degwīhnu, wīnī klauņas kolega mahzītāja (Kāleja) runā par ņpeķķu, kūrch nēesot mēllejams nē mēeņā, nē ņīnāščhanās, nē ahrējā īņfātā, bet eefšchēenē: blandomu mīhletajām Ģrīstum eņot bījīs ņpeķķš. Beħz tam wīšī trīhs

nošalst, un famehr divas dwehseles dodas teeschi uj elli, mahzitaja dwehsele kappj wehl ar eerunam uj debešim. Wina nošcheho, ka narv katole, kureem bes elles un debešs ir wehl slautas-uguns.

Pirmā nodalā tehlotā Terbatas korporācijas šadshwe, kura norišinas pehz wezwežajām wahzu korporacijū eerajšam. Te walda Frijis Wagarš tā seniorš. Winšch apstrahda jaunos studentus trejābi: 1, ahšē, t. ir daščadi tos peešmej un issobo, zensčotees notaišit waj nu par kustoneem, waj ahrprahtigeem, waj par nestudenteem, lai tee fajustu „goda punkta“ robeščas, kuras pahstkrejot pretineeks ja-isaizina uj diwķauju; 2, apdsirda tos, lai tee mahžas buht ļautri un pahrgalwigi, ir isturigi dšehraji un wihriščto dšeešmu dšeedataji; 3, wed uj netiflibas nameem, lai atwehrtu grehta durwis. Indriķis Kālejs, bahrsdains šatwadneeks, kas nopeetni nobarbojas ar gara ļautajumeem, uštraugas un apwaino Wagarī par šmalšjuhtibas un zilwežibas noķauščanu sehnos, par ščablonisku wahzu buršču tikumu lopeščanu, par garigo tufščibu, lodaščanu pa šweščha galda patahji. Wagarš wina ušbrukumu noķauz par paščatwaldbiščanās truhķumu un „dwehseles nešpehķibu“, turpretim par korporācijas apwainoščanu eestreez winam pliki. Kālejs aštrahwees isaizina to, bet wehlat ašmirst isaizinajumu.

Otrā nodalā norišinas uj laufeem un te ir šķaišts, plastiķš kahda laufu doktorata šadshwes tehlojums, kur ir divas šķuķes: koķetā šķaištule Milba un nopeetnā audšču meita, nešķaištā Kristine. Kālejs uj ščejeeni atbrauz tā mahjstolotajs, ir neweiflis, weentulšč kluse-tajs. Bet eerodas ari Wagarš, kas turpmat nolehmis študet ahrse-mēs. Tee abi pretendē uj Mildas širdi. Jāhnu wakarā tee eedšeras, un Kālejs Mildai šķaidro par reliģiķto genialitati, tā ta parahdijusees Woloča tizibā, pee Jndijas trofodisu peeluhdšeeem, pee Ķimalaju 60 gadus wezā wirķaiščha. Winšch reliģiju ļauz par gara dšihwes dšilafo nepeezeesčhamibu, par zilwezes, dabas un deewibas weenibas apšianu (pehz Lotzes), apšianu, tā itweens nošeeģums un šods ir wiķu nošeeģums un šods, to teiz muhķu tumščhi genialā noķauta — reliģiķtā juhta (doma patapinata no Dostojewška). Winšch griķ ispehtit, tā no ščha pirmawota išdalas un ašseet: ušpuhtigais prahts, lepna mahķsla, leekuligā tikumiba, tuwredšigeē ušfati, atnemot zilwezes beebroščhanās un aplaimoščhanas genialitati (Tolstoja doma). Milba kļaušas un šobojas par winu, lihds Wagarš to peedširda un winšch ašbehg raudat, bet Milba meerinat, peeluhģtees. Wini atkļahjas tweens otram miħlestibā un pehķišni šķuhpštas. Milba pehz tam ļawu ļawaleeri Wagarī atraida, tā pahrgudru patmiħli, kas peedširdot Kāleju ar holi, ir gribejis Mildas aķis to išķot.

Treščā nodalā Kālejs atkal maldas pa Terbatas Teichelfera preedem, nomozijees weentulibā, ilgi zilweķu neredšejis, ar šamaitatu ķungi un nerweem, eedwešmju meķlejoščs alā, lai waretu ušraštit eedomato darbu „Reliģija un genialitate“. Bet darbs neweizas. Atnaht Wagarš, ašwed to uj laufu frogu. Te beidšot wini it tā išķiģst.

Kalejs stahsta par kahdreis redseto kafaka dejoschanu: italeetis to isdejojis pehz wiseem mahkslas litumeem un eepatizees, bet kad uslehzis us skatumes jahdschas freewinsch to paschu kafaku dejojot, tad skatitaji nesinajuschi ka aplaudet. Ta tad ne mahkslas tehnikā, bet nazionalā instinktā spehks. Un abeem teem japaleef nazionalistēm, ka religijā, ka ari awischneezibā, jo Wagarš brauz us Wahziju teeschi par schurnalistu sagatavotees. Schkrirotees Wagarš Kalejam wehl reis atsuhta wihsa furwi un rewolweri, zeredams, ka gan jau tas galā nodserfees un aisees bojā... Tad Seemashehtku festdeena. Kalejs weentulsch, nomozijees, raksta Milbai, bet saplehsch usrakstito. Behkschni kahds peefwana, tas ir Kaleja tehivs, kusch sahļ rahtees, lai tak Indrikis pasteidsas ar fatām studijam, ka tehivam waretu atmafāt jauus isdewumus. Sadusmots tas aishrauz. Tad atkal klauvē un eerodas no doktorata Kristine ar Seemshwehtku dahwanam Indrikim un usajina pee fatas frustmahtes turpat Terbatā.

Geturtā nobala wisstufschakā un sentimentalakā. Sawadneeks un neveiflis Kalejs eerodas pee Kristines slimās tantes. Beidsot pahrnahļ ari us dshwi. Kristine par winu gahdā — meefigi un garigi. Balihds atlabet nerwus un fungi, nokahrtot pahpraschanos ar tehwi, isprasot no Mildas 800 rub. aishemmuma, ko tehvam atlihdsinat par studijam. Gebrauz ari Milba, bet winai gruhti iswehletees starp Wagari un Kaleju: protams, ka wina ees pee ta, kas winai sola waligaku, lepnašu dshwi, tas ir Kaleja, zeredama, ka Kalejs kluhs par profesoru, eemihlechanos schi patmihle tīfai leetulo. Turpretim Kristine par Kaleju gahdā wišā paschaisleedsibā. Krustmahte nomiršt. Behz ahresta skrejet Kalejs jaaukstejas, faslimst ar karsoni, zeesch no nerwu fahpem. Kristine kopj to un pahrraksta „Religiju un genialitati“. Kad tas atweselojees eerodas fawā istabā, tad eerauga jauu pahrrakstito rakstu un dīwas wehstules: tehwa atpatafatshutito naudu ar ruhgtām peefshmem un Mildas wehstuli ar padomu west drihsāt Kaleju us pilsehtas slinnizu, lai tur tas weselojas. Tagad Kalejs negrosami apprez Kristinu, aish pateizibas un leetderibas dshwes zihnās... Nobala ahrfahrtigi steapta, faufa, fihkumiga, seletonista.

Peeklā nobala wisplajschakā, polemiskakā un ari wisssentimentalakā. Behz pusotra gada studiju un badoschanās kopā ar Kristinu, Kalejs eerodas Rīgā meklet nodarboschanās... Paschreis Wagarš eedser fatas awises — „Kosmopolitu“ un „Populariseto sinatni“. Uj seenam dekorazijas: Zeihs skalda tumšu, Atena salausch semneeka arflu. Starp daudseem weeseem isdalas pats Wagarš, kahds teatra kritikis un tautskolotajs Bidrikis. Wagarš runā pret wezajeem, kas jaunajeem nelaujot isteiktees fatos laikrakstos. Wizina us progresu praktiskā dshiwē — faimneezisko, gimenes dshiwes, rakstneeku nodroschinaschanu (zaur fondu). No schaurās tautibas us zilwezibu zaur mahkslam, sinatnem, tukumibu, bet religijas wairs nepeeminot. Wagarš usajina schajā zihnā — uswaret waj frist. Teatra kritikis runā

par teatra komisijas lozekleem, no kureem trihs kottirgotaji, par at-
teeru nemahzeſchanu mirt, par Sanſlika jaunatajam Wagnera kriti-
kam — maſ ko ſaprotosham Bidrikim, no kura beidsot aifleene
5 rublus, adreſes meeta uſtrakſtot uſ ſihmites: Ironamantneeta bul-
wari pa freiſi. Bidrikiſ runa par ſcheem paſcheem apſfai drotajiem
zilweſeem.

Kalejam wiſs taſ reebjaſ. Winſch pahrmēt Wagaram, ka 1, taſ
eenes ahrſemju problemuſ, neſpehjt pahrneſt winau dſihweſ, 2, ka
zilwezeſ preeki un ſahpeſ mums jaiſbauda paſcheem pehz ſawas da-
baſ, 3, pahrmēt Wagaram neezibu un beſkrahjainibu, ka labad taſ ari
giteem noleedjt ihpatnibu, taſ eſot warmahziba.

Kalejs Wagaram ſolaſ kleeht pret winau baſniſaſ, uſ eelaſ,
wiſur, jo ſinatneſ elka wahrdā winſch ſamaitajot wiſu tautu, winaſ
jaunibu, ſkuleſ un t. t. Wagaſ ſmejaſ, jo „zilwekſ, kam 2 laiſkraſti
ſchoſ laiſoſ naw iſnihzinamſ“. Kalejs: „Eſ newarigaiſ taut jel
mirdamſ tewi iſnihzinajſchu“.

Behz tam eeſahſtaſ zihna: eſiſtenzeſ un idejiſta.

Wahjaſ nahtot Kalejs gauduligi prahto, ka buhtu jau gan wa-
rejſ Wagara laiſkraſtoſ winſch ari ſawas idejaſ dihdſet: „Waſſ jau
buhtu taſ lauzinſch ka neezinſch pret Wagara plaſchajam druwwam.
Bet maiſeſ reezentinjſch tur iſnahktu ſeewai, behrneem, winam pa-
ſcham. Warbuht atlittos reezentinjſch ari preekſch garam gahjeja na-
baſjina.“ Bet ko nu — ſtundaa doſ? Pahrtultot lahdu grahmatu
iſdewejam?

Wahjaſ ſeewa raudajuſi, jo behrnſ ſlimſ. Kalejs to auflejt
iwehrejaſ: „Tehinjſch eeſ deedelet preekſch tewiſ, tehtinjſch taps par
blehdi preekſch tewiſ, pahrbdoſ ſawu pahrleezibu ... tikaſ paleez tu pee
tehtina.“ Tad iſſamijiſ eefriht gulta, bet Kriſtina dſeeb: „Uſ ſoda
meetu laundari ...“ Wiſs taſ nebaudami ſentimentali, neihtſi, ari
pehz ſtahta notifumeem wehl neweeta. Beidsot Kriſtine teiz: „Taſ
labi, ka tu ar Wagari ſanihdeeaſ, no wina tew nekaſ labſ naw ſagai-
damſ. Geſchejea neſaſtana nomahz. Tu nedrihtſi ſewi niſinat.
Man wehl ir rokaſ ſprahdſite un pulkſteniaſ.“ Un Kalejs eeſauzaſ:
„Wagaram nekad nebuhs behrnu.“

Kalejs pahrbod originalſtahtinu, atrod dſihwofli un rakſta re-
zenſiju par Wagara „Kulturaa wehſturi“, kura eewehrota tikaſ prahta
logika: „Ja wiſi weenadi domaaſ, tad weenadi dariaſ.“ Bet pateejiba
ſatraſ ſawaa juhtaſ, tiziba, religija eſot ihpatnejaſ, jitaſ beſ logikaſ ...
Un tad ſeeuweete neeſot tikaſ ſeeuweete, bet ari mahte ... Wagaſ eeja-
zaſ wiđu un wahzu awiſe, kuraſ rezenſija nodomata, taſ nenodruka.
Tad Kalejs, dabujiſ 12 ſtundaa, iſdod patſ broſchuru „Uſ kureeni?“
kur rakſta: „Preekſch wineem naw atſewiſchkaſ originalaaſ, ihpat-
nejaſ tikumibaſ, tapat ka preekſch wineem naw ihpatnejaſ, neſoſmo-
politiſtaſ mahkſlaſ un religijaſ,“ taut gan „ſaimneeziſkaſ dſihweſ
pahrgroſibaſ pahrgroſa ari zilweka diwehſeſ dſihwi.“

Wagaſ atbild ar broſchuru: „No kureeneſ?“ kur atklaht Ka-

Tomehr nestahdot Needru augsti kà moralisku (winšch nepuhlas
 pasihit pretneeku un zehli zihnitees tifat ar wina kluhdam, bet —
 besdeewigi isnihzinat un weenam walbit) un estetisku personibu, mehš
 atsihmešim, ka wina publižisko nazonalo ideju nošihme šawà laiskà
 bija loti leela: winšch paštrihpoja tautiskà laiskmeta ideju nepahreja-
 mibu ari 90 gadus, padziinadams tās ar jaunām reliģiskām, prah-
 neeziskām un soģiala rakstura eksturšijam. Winšch weenigais no
 rakstneekēm tik labi pašina Baltijas ištiru šadsihwes etiskos ap-
 stahklus.

Bet par to wišu wehl runāsim, analisejot wina labako darbu
 „Zihduma duhmus“.

5.

Šhis romans, kas aptwer pahri par peezi fimti lapas pušes,
 eedalits 13 nodalās. Wiša ihsunā atgahdināsim katras nodalas ja-
 turu, lai waretu issēkot darbības pāwedeenam un kà kurā nodalā ištī
 darbība šakopojas ar blakus notikumeem. Pirmā nodalā autors
 muhs eepasihstina ar kandidata Karla Strautmala personibu, kursch
 šatrezjoščā šprebiki atgahdina šawai šsintenes draudsei diwehseles
 ihgnuma truhtumu pret weetejo tikumības šagahnitaju muišchneeku
 Sandenu. Pehž tam ejošču uš beedribas namu meščā wina šateef
 kahds ijsamīšis šainneekdehls Wahrpiusch, kura lihgowu Sandens
 pašchreis israudšijees par upuri. Winšch pateizas kandidatam par
 šprebiki un pirmais gataws ušahkt neweenado zihnu. Kad kandidats
 šajuhšminatā beedribā šadfer brahlibas, pehtšchni eerodas Sandens,
 kas wišus aštrauš uš ašbedšinatā muiščas meščas dšehščanu, kas
 laiskam Wahrpina darbs. Nu Sandens šsirda atkal beedribas wihrus,
 kuri kandidatu jau peemiršuschi.

Otrā nodalā autors muhs eepasihstina ar inscheneera Wila
 Strautmala personibu, kursch Šwirgsdupes šsirnawās šaderejis par
 puiski, lai praktišetos wišweentahrschatos zeltau darbos. Šwirgsd-
 upes baroni Westphali pašchreis šagaida mahjās no ahršemem dehlu
 studentu; glahbdami no wina šawu audšču meitu Greešas Mariju,
 wini to nošuhta uš tehnu — šsirnawneeku. Šhe eerodas no pee-
 stahtnes ari jaunais barons, šarihto šsihres šsirnawlaudin, pats
 peedšeras un inscheneeram wajadšigs to kutscheera weetā pahrwešt
 mahjās. Atpašalnahšdams inscheneers atrod neweenam, kà ween
 breešcheem un kahdam šaglim sinamo pahreju pahr Wila purwu, no
 kuras attarajas wiši wina wehlatee plani — šselszela liniņas taišnā
 wišščana gar šsirnawam un ijdewigā papes šabrikas eerihkoščana
 pee projektejamās peestahtnes, kas uš weetas wina pāwedina uš do-
 mam, ištis šsirnawās eeguht šawā ihpaščumā lihbi ar leelām mešču
 šongesijam.

Treščā nodalā teekam eepasihstinati ar nemahjito dehlu Ze-
 kabu Strautmali un wina wezakeem. Zekabam ari Sandens at-
 nehmis lihgowu Jaun-Webru Zsi, Zekabs pehž tam nodšehrees.

Natti brauzot inscheneers eezirtis tam ar pahtagu, lai tas neisbeedetū muiščas sirgu. Jēfabs pašinis brahli un tagad dšehšč fahpes un ruhgtumu tehwa jeena plavā. Tā tā ir jahlu wafars, tad tehws winu usmeklē, jo šchajā wafarā ari Karlis un Wilis apfolijuschēes buht. Behščhni eerodas ari Sandens ar wiħna kurwi un laipnās šarunās ar mahti, tehvu, inscheneeru un kandidatu fšaidri apjauščhāni uššwer, ka winšč war buht leeliski ispalihdšigs wišas ģimenes planu realisadžai, ja ween kandidats liks meeru winam šawos špredikos. Pretejā gadījumā winšč peedraud wišpirms ar wezā Strautmala išliščhānu no mahjam, jo dehlus školodams tas ar muišču eekritis parahbos.

Beturtā nodalā tehłota Sandena nogaidošchā laħweħliba. Kadamees ar mihleštibas šapneem pret baronesi Westphalu Luziju, kandidats brauz uš Šwirģšdupi, bet no tureenes Westphalu ģimene to lihđši panem uš dširnarvam, kur nodomats, kopā ar Sandenu, šarihřot šiwju šweju un ušklausi inscheneera preekščliřumu par dširnarvu pircščhānu un lihģumu šlehģchānu atteeģibā uš Westphala un Sandena mešču peegahdščhānu inscheneera wajadščibam. Širšču leetas starp inscheneeri un Ģreesas Mariju, tā ari starp Luziju un diweem lihđšģenģoneem: kandidatu un Sandenu te mainas ar šaimneezģsteem lihģumeem. Ģželas ari wezā Westphala augšřirdība pretim Sandena zeetřirdībai pret semneekščķiras zenteeneem eespeestees augštātās aprindās.

Peektā nodalā darbība pahřželas uš Rīgas ruhģneezģřķajām aprindām. Inscheneers eepašihřtas ar maščhinfabrikām un ušstahģās ar šawu dšelšģzela linijas šaiščhinaščhanas projektu dšelšģzela buħwes akģionaru šapulģē. Wina projektš teef peenemts pret 30,000 r. leelu iřmařķu akģijās noteiktā terminā peħģ šinamas jaunas akģionaru šapulģes. Inscheneers deg aģ nepazeetības ušřahřt papes fabřķu jo driřřaf. Sandens to nolweħřojot, gataws šchos 30,000 r. winam tuhliť iřmařřat, zeredams tā winu eewilķť atřarībā no šerwis, un weđ to uš opereti, uš wafarinām weefnizā ar dšeedataju Šalwi iřđģi, lihđi apreibinoščas eedweħřģmes břiħđi, kad inscheneers weefģeem iřchaloģoi pašķreģi atradģš jaunu trahģģus zaurules moduģu, winšč šper šchu neapđomģģo šoli un šanem 30,000 rub. no Sandena.

ģestā nodalā teef tehłots, tā Sandens turģina šawus nodomus ar Wahrģina lihģawu Abholtin Annu, muiščas parķā šarihřotos šalumģweħřģos to eewilģinadams pee šerwis pili, bet Wahrģinšč, ģriģbedams noščhaut Sandenu, noščhauģ Annu, šawā noģeegumā atřihřtas un teef apģeetģnats. Kandidats zeetumā Wahrģinu ģriģ pahřģeeģģinat, ka wina noģeegums ir tiķai wina waronģbas neģauščģas řelas, bet Wahrģinšč to ušřķata teeģchām par noģeegumu, jo Annas fabřķģotais diweħģeles awotģnšč pats ar laķķu buħķu nořķaidroģēģ, kur tagad tas patģwarģģi iřģģģģģģnats. Winšč alkģģ wiřģģmagakā šoda řew. Turģretim kandidats ari pee Annas Abholtin ķapa apģwaino newģs Wahrģinu, bet Sandenu, řas teģat řlaħř řahģw ar roščķu wai-

nagu Annas kapam, apvaino šāvā leeliskajā runā par weenigo un ihsto šlepšāvu ... Pa to laiku dširnāvās inšcheneers attihstijis rošigu fabrikas zelschanas darbību.

Septitā nodalā šadufmotaīs Sandens šāvūs Zahau wakarā isteiftos draubūs teescham ari realisē. Tehivs kandidatu pahrveed miahjās, lai eeschehlinatu par šāvu likteni, bet kad neišdodas, padšen. Tad Strautmaloš noteek uhtrupe: mahju patur muiščas kutscheers ar Vihdaziu Emmu, bet Strautmala mihlakās leetas atpehrt Jaunbebru Ilse, bijuši Zefaba lihgaiva, kurai wihrs pašchreis nomiris. Gerodas inšcheneers šaukt tehivu uš dširnāvam, bet eervainotais tehivs ari to aishraida. Nodakās beigās Ilse meklē noklihdušo Zefabu, lai tas palihdsetu šāvam tehivam šaimneefot pa Jaunbebreem. Ilse šchi šadulskotā avota nošaidrotais špehks un diwehjeles gudriba išzelta leeliski: Sandena dšihwes mahkslu lihds galam ispratuši un ari peesawinajusees, wina rihkojas ar tahdu pat meeru un pašchtizibu tā winšch.

Astotā nodalā Sandens puhlas isnihžinat ari inšcheneera planus. Winšch pretim norunai protestē inšcheneera israkstīto wekseli, tajā pat laikā zaur šāvu šaderinašchanās balli ar Luziju Westphal atturedams weetejās muišchneezības eerašchanos uš dšelszela buhwes akzionaru šapulzi, zaur šo inšcheneers wehl nedabū apšolitās šumās. Par laimi Salwi jkdsē no Sandena bankeera dabū šinat par Sandena nodomu, pašino to inšcheneeram un winšch paguhst Sandena pasta šomu aisturet, attaišit un wekseli isnihžinat. Paščā šaderinašchanas deenā bankeers Sandenam pašino, ka wekselis no wehštules iššudis. Sandens uš karštām pehdam dodas uš dširnāvam, eelausčas inšcheneera laboratorijā un iššin, ka winšch to išdarījis. Rīgā nu winšch wišur inšcheneeri notaiša par blehdi un galīgi šamaitā wina kreditu pee solidām firmam. To winam šahk peedahwat melnās birščas šchihds Martinšch un latweešchu trahšfajes direktors. No pehdejā inšcheneers aishnemas uš pušgadu 40,000 r. pret obligaziju par 60,000 r., tā tas latweešchu kasēs parasts.

Dewitai nodalai episodišks raksturs. Te tehlots Westphala nams un Luzijas liktenis. Kandidats no šaweem šapneem par Luziju atmostas, kad draubšes mahžitajs winam pašino par šaderinatās Luzijas eerašchanos pee wina weesos. Kandidats aishbegh no weeseem darba drahnās uš eseru matšchkeret, kur šapno par Homera laiku weenkahršchibu, kahdā ari latweešchi dšihwo. Te winu ušmeklē Luziju, palihds iššwejet lihdatu un tee išlihdšinas. Pehz tam Sandens nodser Westphalu namā kahšas ar Luziju, bet tās ištrauzē muiščas laidaru degšhana, kas galīgi šaruhgtina latweešchu draugu, wezo Westphali.

Dejmitā nodalā Sandens pret Strautmaleem zihnas uš wišas linijas — pret Zefabu, Wili un Karli. Dedšinatajeem pehdas winšch šadsen lihds Jaunbebreem, tad dodas uš Rigu, lai akzionaru šapulzē diškreditetu inšcheneera planu, kuru aishstahw wezais Westphals ar

eevehrojamu runu par muiſchneezibas dotā goda wahrda ſwehtumu. lai tad wina deh! tam wiſi meſchi buhtu japauſdē. Luzija pa to laiſu Raudupē ſah! eebſilinatees wihra dſihwē un neiſprotamā zihnā pret Strautmaleem. Cerodas inſcheneers, turſch atjauno noſudufcho weſſeli un dabū no winas goda wahrdu, ka Sandens nepeepraftis tihzā nauda, bet afzijās ſcho ſumu, tad ſapulze to peeſpreedis Wilim. Sandens pahrmēt Luzijai, tomehr apſolas turet winas doto wahrdu. Bet toteef jo neſchpetnaki tirda Jaunbebru Ilſi pehz dedſinatajeem. Zekabs gu! karſoni, murgo par ſahdu ſchauſmigu noſeegumu — muiſchas laidaru un lopu ſadedſinaſchānu. Tāpat tā Wahrpinſch, wiſch beſ noſchſihſtiſchānās zaur atſihſchānos newar noſeegumu pa-neſt. Wiſch ſaaizina brahſus Wili un Karli un beigās iſlihgſt ar wiſeem, fameerinot ari tehwu ar ſkolotajeem dehleem, jo winam Ilſe apgalwojuſi, ka muiſchas laidari un lopi dſihwi un weſeli, nobedſis titai ſchuhnis. Nodabās beigās wezais Strautmals atgahdina deh-leem, ka titai ſemes mahte un tehwu arllis ſaglabās tautu, ne ſa-briſas un inteligento klejoſchana pa pilſehtam.

Weenpadſmitā nodalā Sandens pehtſchni uſbruht Zekabam, iſ-rauj no tā atſihſchānos noſeegumā, famehr Ilſes natw mahjā, un eeleeſ zeetumā, lai tā ſamaitatu kandidata labo wahrdu draudjē, tad tas paſchreiſ nomiruſchā wezā Raudupes mahzitaja weetā liſſees eevehletees wina weetā. Sandens Luzijai puhlas peerahdit, ka wiſi Strautmali ir dedſinataji, blehſchi un fanatiki, kas beſ ſchehla-ſtibas jaiſnihzina. Bet te eerodas Jaunbebru Ilſe un atklahj Lu-zijai winas wihra noſeedſibu pee winas, pee Aboltin Annas, pee wiſam Raudupes ſeevam, kas ſatrazina uſ noſeegumeem winu wihrus un lihgowainus. Iſſamifuſe Luzija aiſbehg atpaſal pee wezakeem.

Dūwpadſmitā nodala wiſtragikſtā: te tehlota inſcheneera iſ-ſamifuſuma agonija, glahbjotees no bankrota. Puſgads aptezejis, trahjtāſes direktors war proteſtet weſſeli par 60,000 r., ja inſcheneers laiſā nenomakſā 40,000 r. Titai tagad inſcheneers ſah! eepaſihteez ar tautiſkā direktora iſto blehſcha dabu, turſch wina fabriku grib dabut pats ſamās rotās. Te Needra tehlo ſahdu maſleri, nobſehru-ſchos literatu, kas direktoru dehwe gan par genialako blehdi, gan par Biſmarku, turſch tā ledus ſchluhdonis weldamees iſnihzina tuhſ-toſchus, lai kluhtu galā par latwju kapitāla konzentretaju weenās rotās. Inſcheneers gan ar glaimēem, gan ar nazonalo ſiſtēnu puhlas direktoru peerunat atjaunot kreditu, wiſch dſehrumā ari ap-ſolas, ſanem kufulus un tomehr galā peepraſa tuhliſteju nomakſu. Tad inſcheneers meſlē glahbinu pee wezā Martina un wina wi-hriſchīgās meitas, bet jau par wehlu. Behdeja Tule wehl atleekas Salwi iſdſe ar ſaweem ſakrahteem 70,000 rubleem. Tā, eemihle-damās weentahriſchajā inſcheneerā jau no pirmā wafara, winu iſ-glahbj no bankrota, un tad eerodas Sandens ar preeſchliſkumu, at-pirkt fabriku, waj pahrdot winam muiſchas, furām pehz lihguma ja-

peegahdā wairaf mēſcha, kà winam ir un paſčas tās wehrts, — inſcheneers ir uſwarejis.

Trihſpadſmitā nodalā noteef zihnitaju iſlihdſinaſchanās un jaunās kapitaliſtiſkās ſaimneezibas eefahſſchanās lihdsſchinejās naturalās weetā. Wezais Weſtphals ir ſatreektſ ſawā tizibā uſ ſemneekēm. Neſpehta pahrnemts, winſch ſtahjas pee mantas daliſchanas, bet kad winam teef ſinams, kà muuſchas japahrdod, winu lēer treefa. Jaunajam Weſtphalam ar Landenu gan iſtrebſes eetikt aſziju bantā, bet Luzija meſlē lihdsjeetibas pee inſcheneera zaur kandiſdatu un Greeſas Mariju. Wina noleef ſatiſſchanos kandiſdatam parkā pee egles, iſſuhdſ ſawus atkrahjumus par Sandenu, aiſeet pat lihds ſtuhpſteem, furus noraktē Sandens. Kad inſcheneers ar meeru wezajam Weſtphalam atſtaht muuſchas aramo ſemi, beſ meſcheem, tad miſhſtinās ari Sandens. Gan konwentā leef preekſchā diwus jautajumus: par brahla Zekaba noſeegumu un par ſeeuweeti, ar kuru tās parkā ſtuhpſtijees, bet kad eejauzas pati Luzija, ari ſawu baſſi nodod preekſch wina. Luzija ar Sandenu beidſot iſlihgſt, jo winſch ir leels wihrs, neluhfojotees uſ ſawām kaiſlibam.

Romana 13 nodalu kompoſizija dſiſi zaurdomata un peeteefoſchi ſſaidri un ſimetriſki zaurweſta. Trijās pirmās nodalās pehž kahrtaſ notehloti trihſ Strautmala dehli ſawās zihnās un rakſturoz. Nahtamajās trijās draudi no augſchas mainas ar labwehligo no-gaidiſchanu un mehginaiſchanu dſihwot pa wezam patriarchalās atteezibās. Turpmakajās trijās — 7, 8 un 10 (iſnemot epiſodisko 9) Sandens pehž kahrtaſ uſbruht kandiſdatam, Strautmalus iſuhtrupejot, inſcheneeram, gatawojot bankrotu, un ſemkopim Zekabam, aiſwebot to jeetumā. Bet te ſaſkalditā un ſanaidotā gimene pehſichui ſaprotas un apweenojas aſſal nazonali apſinatā weenibā. 11. nodalā epiſodiskās diwſkaijas noſihme ſtarp Sandenu un Jaunbebru Ilſi. Wiſtumſchakā zihnās agonija attehlota 12. nodalā iſhi preekſch galejās uſwaras, kad patwaligās muuſchneezibas wara teef apwaldita, winu pati atbihdita uſ pilehtu, bet ſemneeziba eenem ſew peekrihtoſcho lomū draudſēs un lauku ruhpnēezibā. Scho kompoſiziju teeſcham war ſaukt par iſdewuſchos.

Tagad pahreeſim pee zihnitaju tipeem. Galwenā zihnitaja ir Strautmalu gimene: tehws ar trijeem dehleem: Karli, Wili, Zekabu. Wineem peeſlejas Wahrpinſch un Jaunbebru Ilſe. Pahrejee ſemneeku tipi patriarchali paſiwi, kà wezee Wahrpini, Aboltini, Greeſas. No zihnitajeem wahzu puſē atſihmejams tiſai ſon Sandens, ſas wal-dofchs, wiſpuſigs, iſmanigs, ar ſafareem un kapitaleem, teeſcham kà pats Jupiters. Wina beedrotais barons Weſtphals tam pat pretim ſtrahdā reiſem. Lotēſ pilſehta Sandenam daudſ ſabeedroto: aſziju ſabeedribā, bankās, pat operetē. Utſewiſchki ſtahw Salwi iſdſe, krahj-ſaſes direktors, wezais Martiſch.

Zihnu pirmais peeteizis kandiſats Karlis, diwehſeles bagatais dſejneeks un ſapnotajs, kurch reiſē grib atmodinat draudſi, ſatreekt

Sandena netikumibu, eeguht wina lihgowas firdi un draudse mahzita weetu. Winſch zihnas ka ewangelists, newehrodams ne laika (peem ſtiju ſweja), ne weetas, ne ſawu tuwako (tehwa, Wahrpina) boja ejas. Tomehr, ka jau ſapnotajs, leekas eſam neiſturigs, mainigs (paleefot uſ laifu pee brahla par fantoriſtu), mirkleem fantaſts (zenſchas pehz baroneſes).

Wehlaſ zihau uſnemas inſcheneers Wilis, furſch ir noruhditi iſturigs darba fanatiks un gudrs, uſnehmigs, ideju bagats atradejs. Winſch zihnas lauku (Sandena noluhfus) pahredds ſtaidri, mehrkim ſeedo wiſu, neween perſonigo laimi ar Mariju (dehl Salwi), bet ari godiga wihra wahrdu (iſlaupot weſfeli), firdi tomehr peceetams zehlumam (pret Weſtphali). Winſch eeguht bagatibas, bet naw ne egoiſts, ne mantfahrigs. Winſch mihl paſchu darbibu, fuſtibu. Nektad neneekojas, bet alaſch plaſchs un wihrifchfigs. Wilis zihau nowed lihds uſwarai.

Treſchais brahls Zekabs bej iſglihtibas, firds zilweks, dſilas dabas, lepns, ſpihtigs (pahtagas zirteena dehl), ſpihtigs lihds noſeedſibai un beſbehdbai (nodſehrees un dedſinajis), bet ſpehjijs uſ dſileem eekſchejeem pahrdſihwojumeem — pehſchſni atjaunotees un pazeltees zehlumā un ſwehtlaimibā augſtaſ par abeem brahleem (pehz ſlimibas).

Tehws ſewi eekwer gandrihs wiſas minetas dehlu ihpaſchibas. Ir neſalauſchams, nelokams, paſchzeenigs wihrs, bet galā apdomigs firdszilweks ar tahlu ſkatu. Tee atgahdina it ka brahls Karamaſowus, protams, pilnigi latwiſkā weidojumā.

Wahrpiniſch peeder pee puſiſglihtoteem, teeſcham, leekas, neiraſtenikeem, furſch aſſraujas lihds ektaſei no kaut ka un tad pehſchſni ſabruht. Bet ari Wahrpiniſch dſilas dabas — noſeegumu iſjuht lihds galam un uſnemas augſtaſa ſoda mehru, ka iſpirkumu.

Alſe leekas weena no wiſdſilakām un patſtahwigakām dabam. Winai tuwiba ar Sandenu un beſmehrigas zeeſchanas teeſcham leekas, bijuſchas par ſwehtibu. Kā ſadulkots awots tā beidsot noſſaidrojusees uſ leelako dſihwes gudribu, nelokamibu un Sandenam lihdsigu harmoniſku dabu. Wina nekad nepahrſteidsas, winas ſpehſlehnis, bet uſwaroſchs pat pret wezo Strautmali (uſtrupē), Zekabu (krogā), Luziju (Kaudupes muiſchā). Ahrkahrtigi ſimpatifſkas dabas ſeeeweete, ſahdas otras naw muſſu ſtahſtā un romanā.

Wehl atſihmejami wezais Greeſa, beſruhpiġais dabas zilweks ar dſejiſku, ka waſſis mihſtu diwehſeli un Wahrpina tehws — ahtraſ dabas rakſturs, kaſ reiſā bar un glahſta.

No muiſchneeku puſes ſewiſchſi ſimpatifſks wezais Weſtphals, azim redſot ne prahta, bet firds zilweks. Saimneeziſtās leetās winſch maſ ko ſaprot, bet diwehſeles leetās lido tā ehrglis, waj pareiſaſ tā gulbis. Winam paſiſhtami wiſſlehpjamatee diwehſeles ſakti, winſch ſpehjijs

ſapraſt wiſus zilwekus, jo uſtigas zilweka dwehſelei, kura laimē ſpehji nogremdet ſewi wiſu tumſcho un ſemo, ja taſ ari kahdreis, neſahlei lihdsigi, winā walbijis. Winſch mihl ſawas ſchīras tradizijas, pu wiſu augſtaſ ſtahdot goda prahtu, un ſawā labwehlibā pret latweeſcheem, kuri winam kalpojūſchi no neatminameem laiſeem, ir bej robeſcham. Winſch juhtas ſaauſdis ar ſawu ſemi un laudim un zita ſtahwoſka newehlaſ. Gruhti pat tizet, ka wahzu muichneeziba ſlehpuji ſewi ari tiſ dſilas un zehlaſ dwehſeles. Wiſi runā par Weſtphalu ſkaſtajām azim. Weſtphals ir muichneezibas ſeedſ. Winſch, leekas, pazehlees par wiſām ſchīram un redj tikai zilweku kaut kurā zilweziſtā radijumā.

ſandens turpretim ir prahta un ſmalta aprehkina wihrs. Winſch paſihſt zilweka wahjibas labak, kā neweens, un ſpehledams uſtām, kā wirtuoſs, wiſus eeguhſt ſawā warā, ſewiſchti ſeeuweetes. Uri ſandena gara pamatoſ ir muichneeziskiſ zehlums, bet winſch ir ſawtigs hauditajs, kaſ neatſakaſ ne no weenas eegribas, waj ſapriſes. Winſch neſtrahdā raſchiga darba, kaut gan ſtrahdina zitus un prot ſawos tiſkloſ eewilkt weenteeſigos raſchotajus. Pate leeta par ſewi, lai ziſ ta ideala, wina neintereſe, bet tikai paſcha perſonigāſ, waj ari ſchīras atteezibas pret to. Winſch geniāls aprehkinatajs, dſimis ſein Merkura ſwaigſnes, bet reiſem ſabees ari kā ihſta Zeiſiſka daba, tiſai: bej Zeiſa warenibas un zildenibas. Winſch par dauj zilwezigi jauzas wiſos taſtoſ un oſchkerē, kur leelam garam naw wehrts oſchkeret. Sandena pahraſ leelā wiſpuſiba nomahj dſikumu, un leels aprehkinatajs ſihkumos, peelaiſch nelabojamas kluhdas leelumā. Winſch to-mehr nawa geniāls, kaut gan wiſāſ weetās un leetās weegli, kā ſpehledamees, orientejaſ.

Weſtphalu Luzijā Needra rahbijis neaiſmirtami ſkaidru un datlu dwehſeli, puſ behrnu, puſ ſeeuweeti, kura paſchreiſ weidojaſ daſchadāſ dſihweſ pahrmaināſ un gudribāſ, zaur behrniſchīgo idealu bojā eju un realāſ dſihweſ eerauſiſchamu. Wina Weſtphala meita, bet ſpehjiga cerobechotees ari wina fundſes muichneeziskiſ ſchīras aiſſpreedumos. Patſtahwiga ſola wina neſad neſpers, uſupuret ſewi un ſawu labſlahjibu ari neſpehſ.

ſinamſ pretſtats Luzijai ir winaſ auſchu mahſa Greejaſ Marija — paſmaga, patumſcha, bet ſpehzigata, noſlehgtaka rakſtura ſeeuweete, un kaut gan ſawā auſchu meitaſ ſtahwoſki ſaruhgtinata, to-mehr dſikti zilweziga. Inſcheneeru wina reiſem pahxprot, atſtahj pat weenu, to-mehr ſeko tam, gatawa uſupuretees, tiſlihds tam ſlikti eet. Dabiga, weſeligeem eeſtateem, bej kahda romantiſma.

Brihniſchīga, to-mehr eeſpehjama rakſtura ir zirkus dejotajaſ meita ſalwi iſdſe, kaſ ar aprehkiniu pelnotees iſtrakojuſi wiſaſ ſawas kaiſlibaſ un to-mehr ſaglabajuſi mihlaſ atmināſ par ſawejeem. Wina ilgojaſ ihſtaſ mihleſtibas-draudſibaſ un ſpehj wehl zilwezigi juſt. Paſihſt zilwekus, abſoluti brihwa no aiſſpreedumeem, ihſta artiſteſ

daba leelā stilā, kura inſġeneeram teeſġam, ja gribeja, wareja iſpa-
lihdsē ar wiſu ſawu kapitalu.

Pilnigſ pretſtats winai ir trahjſaſeſ direktorſ, kura neweenſ
nemihl. Winſġ ir noruhdits, ſemſ egoiſtſ, kura neſas wairſ neap-
waino, neeeſġehlina, abſoluti beſ ſirdſ apſinaſ. Winſġ iſleekas un
melo pat pilnigi peereibeēſ. Peeſlahjigā ahrpuſe un it tā labi audſi-
nata, ſtudeta zilweka waloda winā apſilehpj meſġoni un breeſmoni.
kura mahga ſagremo itin wiſu — lauſġu aſaraſ, bankrotuſ, paſġ-
ſlepkarwibaſ, behrnu zeeſġanaſ — tā parwiſam neka no tam nemanoi.
„Weenigaiſ genialaiſ blehdſ“ wina auſim ſtan glaimojoſġi, par
ſġo genialitati winſġ ſapno. Winſġ ehds wiſuſ weenadi, waj taſ
ſġihdſ, wahzeetiſ, waj tauteetiſ — iſtiſ kanibalaſ, taſhdſ preeſġġ kara
bija katrſ latwju wiđuſmehra taſeſ direktorſ, jo neſas no gara winoſ
wehl nebija modeēſ — ne garſġa, ne dſihweſ mahſſla, ne inteligenze,
ne ſahda refleſſija.

Tahdi ir „Wihduma duhmōſ“ iſweſtee tipi, protamſ, ne tiſ uſ-
ſkatami ſpilgti un wiſoſ ſihkumoſ reljeſi, tā „Wehrneeku laiſu“ tipi,
bet wairumſ no wineem wehl nekad nebij redſeti latwju literatūrā.
Taſ rahda, tā Needra redſ iſpatneji un dſihwi paſihſt no piri-
mwoteem.

Kad tagad atmineſimeēſ „Bahbu wainaſ“ pilſehtaſ atmōfferu.
„ſtaidrāſ ſirdſ“ latwju noſeeguma iſpatnibaſ, ſemneeku atteezibaſ
pret muſſġu, wezā Oſola, jaunā jurifta, ſalejdehla Lembiſġa un
teeſas iſmeſſetaja Saarena tipuſ, bet no „Reſpehzigāſ diwehſeleſ“
Zndriſa Kaleja — ſġā latwju genialitateſ praweeſġa tipu, tā ari
Milbaſ un Kriſtineſ rakſturuſ, tad droſġi wareſim teift, tā ſġajoſ
eepreeſġejojſ darbōſ „Wihduma duhmu“ ziſnaſ un tipi jau pamāſam
weidojaſ, lai „Wihduma duhmōſ“ ſaſneegtu noteiktu ſkaidribu un
monumentalitati. Pamāſam Needra iſweido ſawu iſpatnejo tipu
paſauli no paſġa peeredſejumeem un peedſihwojumeem, pateizoteēſ
ſawai Baltijaſ ſaſſihweſ iſpratnei un augſtai domataja ſwalitatei,
nōmedot iſweena idejaſ lihdsē galam. Wezaiſ Oſola, kluwis par
Strautmali, iſaudſē ne tikai weenu, bet trihſ dehlus. Kandidatſ
Oſola, ſaleedameēſ kopā ar Kalej Zndriſi, kluhſt par Karli Straut-
mali, kaleja Lembiſġa dehlſ iſweidojaſ par inſġeneeri Wili Straut-
mali, bet Zeſaba Strautmala pirmtipſ notehlots jau „Bahbu winaſ“.
Kad iſmeſſeſġanaſ teeſneſiſ Saareniſ ir iſaudſiſ par wareno San-
denu, taſ dodāſ ar wiſu ſawu iſmanu un ſparu ziſnā ar Straut-
maleem. Taſ patſ ſaſamſ par ſeeeweſġu tipeem — no Magdaſ
iſweidojaſ Lužija, no Kriſtineſ Marija. Jaunſ naſt naſt waj wee-
nigaiſ baronſ Weſtphalaſ, kura pirmtipu tiſ tiſko war ſaſtatit Mag-
daſ tehvā. Needra winu eeraudſijiſ Puſeſ Grothuſā.

Tagad peegreeſiſimeēſ Needraſ romana idejam. To ir loti
daudſ iſbahrtiſtiſ, bet wināſ war ſawillt grupāſ un beidſot ſaſopot
pamatidejaſ.

ſġajā romanā ar leelu droſmi luhſotſ notehlot¹ gadſimtenuſ

[illegible]

Lateereefchu apsinigeet, zaur augstafko ifglichtibu pilngadibu fajneegufchee gari pret to fazelas un usfahf apsinigu zihnu, pret to gadu fitmeneem instinktiivi fazehluufchees wiinu preetfchtetfchi, fa weenfahrfchi debfinataji un tumfchi atreebeji.

Šis dienas kultūras — vahzu un latviešu — ahrigi it tā
japrasdams, eefšēji weena otru teežas isnihzinat.

Datuju semneezības spēks: jēnē, ģimenes jaitēs, darba fana-
tismā, ſpezialajās ſinaſchanās. Atri tikumiskās nojautas teem zitas:
evangeliskā ſirdsſācēlſtība un pateekības mihleſtība ſazetas pret da-
biſko, harmoniski daudſpusīgo zeīſifumu Sandenā.

Bet kā starp mahžeem, tā latviešu šajā romānā novebroja-
mas divas paaudzes: 1, patriarhālo latviešu brīvvaldeju un renteš-
mahju turetāju paaudze un 2, jaunlaiku kapitalistiskā un racionālā
paaudze. Pēc pirmās pēdēr Swirgšdipes ihpashneekš Westphālē,
wezaiš Strautmalš un Greesā, pēc otrās Raubdipes Sandens un
jaunee Strautmalē. Kur pirmee draudsejas, tur otree nahlvigi zihnā.
Šo zihnu iſſaukusi wahzu muishneezibas pamasitneja bojā eeshana-
morituri un latvieju ſemneezibas iſaugſhana winaš inteligentajo
dehloš.

Žihāā lomu spēhlē ari pilšehtas — ar fabrikām, bankteerem,
 atziju fabeedribām, šewišķi mahzu pušē, kur ari operetes un flai-
 stules lomu spēhlē. Turpretim latwju pušē rodas beedribas, krah-
 kafes, namu zehlaji, pilšehtas amatu tihotaji; wineem ilshids
 mafleri un agenti no pagrimušo literatu widus, šchihdi ajsdeweji
 no wežā Martina fugas un t. t. Te walda spēkulazija: augšhā maf-
 sojuschees ar morali, šinamu kreetnibu, apakšhā walširdigi wišās
 šahwās blehdibās un nešihtribās. Pee latwjeem pašdreis us deenas
 fahtribas leelā štila blehju — Bismarku aubšehana. No šlihpetā
 Jupitera Sandena lihds peekaltajam Prometejam kafes direktoram
 wejels bešdibins, bet weifala leetās wini šaprotas. La ir jaunlaiku
 kapitalištā kultura, kas šif pretiga Wespahala un wežā Strautma-
 ņeodalajām, patriarhali širdšchihstajām atteezibām.

Stahdu weedofli fche nu aiffstahw pat's autors — Adreevs
Needra?

Zif ideali Veebra ari netehlotu Westphala, waj Duzijas un reiseim ari kandidata Marka, tomehr idealismam tween neustizas un nepeezeeschamiba peelaui ari wisamoralafos lihhsjektus, ka to redjam ne tween no Sandena rihzibas, bet ari no inscheneera Wila rihziba3, kurfch atplehsch wehstuli, isnihzina wefjeli, gataws pat fchanfoneti prezet, lai eedfshwotos nauda. Lahfal kandidats gataws pat Wahrpina fleykrawibu attaisnot un negantneeku Sandenu romana heigaa

Needra attehlo wifai fameerinoschi un peewilzigi. Zà tad autors stahw ahrpus laba un launa, lihdfigi Nitzschem, waj wina atdseminatam Mafiwelini, neluhjotees uf to, fa tas pastahwigi moralisè un sentimentalisè ar kandidata muti. Wišam scham runam ir konwenzionalo sprediku stils, kas nepahrleezina. Pat autora šajuhminašchanàs par pirmo genialo latwju blehdi — trahjtašes direktoru, leekas, tikai tamdehl ijjufi, fa wišaj fehrees ari pee inscheneera obligazijas pahrdoschanas. Zeedams no šapnu ideališina, šhajà romanà Needra atšihst dšihwi un dabu wišà winaš dautspušibà un pilnibà. Un kaut gan semneeku nošeedšibàs redi to elli jau šhini pašaulè, no kuras war isfluht tikai zaur nošcheloschanu un šoda isžeešchanu, laujot šadulko-tajam strautam ar laiku nošaidrotees, tomehr bešmehrigajam tašes direktoram un jo šewiškki zeisistajam Sandenam lauj grehtot beš nošcheloschanas un šoda, pehdejam gaischi kà Jupiteram, jo pahratuma apsina un inteligenze winam lauj nesaudet pašchapšinas zehluma un mehra šajuhtas wišà wina rihzibà.

Zaatsihmè, fa par latweeschu materialà stahwoška pamatu Needra atšihst tikai laufu šemi, pašča ihpašchumà un pašča pelnito kapitalu. Inscheneera leelatais grehts ir wina aishemmums no Sandena. Zabak lehna, bet totees drošchi, nekà špekulet. Un par garigàs kulturas pamatu — ihpatnejo latwiškumu un paštizibu lihdj galam, jo leelatais muhfu nošee gums ešot neustiziba pašcheem šew, waj neustiziba reiš ušnemtam darbam (t. ir neisturigaš „es waru ari žitadi“, par furu Wilis tif štrauji ušbruht šawam brahlim, kà fantoristam).

Wišpahri šhajà romanà Needra no idilikeem — Šekaba Strant-mala, waj Wahrpina — furi nepanes nošeedšibàs, audis wehturiskas personibas, furu leelums, kà milsu upe rauj lihdfi ari dauts netih-rumu, bet totees dširdina ap šewi dauts druwu un nes šewi dauts fugu. Tikai Needra wišu to neprot rahdit wehl apšaidrotu, Sandenišku. Wina latwju mafiwelisti wehl ir dullkaini, te rauduligi, te reebigi, te nošeedšigi, te nebabigi, šentimentali idealiseti. Needra wehl tahlsch no klasifikàs gatawibas un škaidribas, kas šlehpjas zehlà gudribà, mehra šajuhtà un stilà ar labu garšchu. Romans eerosinoschš, bet noškaidrošchais winà pašcheem laštajeem atrodams. Weenigi Jaunbebru Zlšè schi škaidriba nenoleedšama. Wilis ar Karli winai tikai tumojas. Ka pats Needra wehlat winu pilnigi pašaudejis, redšam no wina turpmakàs literariskàs darbibas, kura šewiškki dullkaina un reebigi nošeedšiga paleet wina pehdejà leelakà darbà „Šif-pahrni“. „Lihduma duhmos“ Needra paželas tif augsti, azim redšot, tikai nahtdams šakarà ar wahzu kulturu un winu plastiski no-wehrojameem tipeem, newis pilnà mehra to isprasdams un peesawinadamees, dodot tai zehlàs latwiškas formas, kà to redšam pee wehlafajeem dšejneekem, šahtot jau ar Šalliju.

Par Needras romanu stilu jau šchur tur minets, mahšlineezishti wehrtigs tas nawa ari šhajà romanà. Wina stils ir parašto wahzu Gartenlaubes romanu stils, paraštais awišchneezishti isdee-

niščkais, daudš plašpigais stils. Naiva ne koncentrazijas, ne mahže-
ščanas ņugetet ar pašču walodas ņlanu materialu. Needras wa-
loba, buhdama te ņwalba ņawā kraščainibā, te peleka ņawā weenmu-
libā, neņpehš muhs eentrefet ar ņawu t ā, tas ir iņteikņmi, bet tiņai
ar ņawu t o, tas ir ņaturu. Ka Needram tomehr netruhktu mahņņli-
neezikto ņpehju ņugetet ar pašču ņlanu ritumu, war redņet peemeh-
ram no 6. nodalas paņha ņahtuma, tur attehlotu ņabritas ņeščanas
roņme dņirnowās. „Mehrneeku laiķu“ autori te daudš leelaki meisteri.
Wineem weetam ir apbrihnojama ņtila un daščadu ņtilu karikeņša-
nas nojauta, ņuras Needram pawiņam truhkt.

Kas atteežas uņ labi paħrdomato kompoziziju, uņ tehlojamās
weelas daudšpuņibu un baĆatibu, ņura eetwer ņewi weņelu laiķmetu
no Latvijas dņihwes, uņ daudņu jaunu, lihds Needram neredņetu tipu
eeweņšanu muhņu literaturā, tad „Lihduma duhmus“ mehs waram
droņņi noņtahdit blakus Raudņiņu „Mehrneeku laiķem“. Tas ir
kapitals eegumums muhņu literaturas kraħjumā.

6.

Turpmaķee Needras darbi ir „Bahrenis un Bruhnā“, ņtahņts,
„Semneeka dehls“, muhņu laiķu paņaka, un „Seme“, beħdu luga pee-
zoš zehleenos.

ņhee darbi ir uņņkatami kā atpluħdu laiķa raditi. „Bahrenis
un Bruhnā“, azim redņot, uņrakņtits pilnigi ņpeħlejootees. Te autors
lauj walu ņawam Ćumoram, weelu nemot no wiņiņdeeniņkās ņem-
neeku dņihwes. Tehlojot, objektīwi nemot, deesĆan tragikņus ņtatus
no bahrena dņihwes, ņuram te maħti un mahju griħ eegahtnis atnemt,
te ņemiņtais Maħrtiņņi weņelibu ņamozit ar gruħteem darbeem, te
maħte eeprezinat ņlinku ņeevu Roņaliju, autors nepuħlas wiņa diwe-
ņelē dņilaki eeņkatitees, bet tiņai pin aħrejos notikumuš, puħledamees
peħz eeņpeħjas daudš atĆautibu, komiņku ņagadijumu un pa ņelam ari
praktiņku pamahzibu kōpā ņadabut, tā ņatot, gaħdajot laņamo weelu
preekņt tautas. Tas jau nebuħtu ņlikti, ja ņtahņts paħrleezinatu, bet
autora greħņs eeņņ tam, ka wiņu laiķu mehs juħtam, ka te teek kaut
kas taiņts ar tiħņu nodomu, peħz wezwežas Ćurapukes ņħablonas.

ņeņaħkums uņrakņtits ar leelu ņpeħku un plaņtiķu, kas atĆahdina
Wlaumana tehloņšanas weidu. Wbi SwirĆdeni leekas buħt jauni
rakņturi Needras tipu wiđu, bet driħņi ween paĆaņtwezaķais iņet peħz
Apņiņħa ņħablonas un pats prezineeks peħz Ćurapukes. Bahrenis
ņeņabs ir tas pats ņtrautmaķu ņeņabs, tiķai ņtipri ņħarņņets, maħte
nenosiħmiga, Kakejs warens, kā tee „Somu duntņħa“ teiņas kaķeji.
Bet wiņa meita Kriņtine pilniga kōpija no „Neņpeħzigās diweņņeles“
Kriņtines un „Lihduma duħmu“ Marijas, tapat kā Roņalija kaħdas
Wlaumana Roņalijas attweidojums. Needra jau iņņtraħdajis ņħablonas
rakņturus un ari ņħablonas tehlojumus, peemehram, Kriņtines dņee-
daņħana pee mahjas, mahjas darbi Wahrpās, bejoņħana un newei-
kliba — wiņs tas reiņ jau laņits „ņkaidrā ņirdi“. Tamdeħl Needra

jaht jau kraht tautā zirkulejošās anekdotes, peemehram, par tšhiganu, kura sirgam wiši tšhetri pakawi nošagti, lai nebuhtu pašam jaatlahrtojas. Jaunas situācijas Needras stahstā — semkopības ištahbe un razionalā lopbarošhāna, apluhkōta no muishās moderneela weedokla. Birmatneji dšifās ir moderneela ijjuhthas pa šawu fuhti un ar lopeem.

Stahsts beš mahšklas wehrtības, stipri steepts, šarešhgijsu pa neweifli, daudš neeku un ahrišhliibu.

„Semneeka dehls“, muhsu laifu pašata, teef škaitits par wislabako Needras darbu. Bateesthā tā tas naiva. Wišpirms pašatas stils kautzif teef eeturets tīkai no šahuma (konstruizijā pašakainiba gan eet lihds beigam), bet ari jau ar freehtu juhtelības peemaišijumu. Bet tahšak naht parastā literatura, pee kam pirmās kodelas nostahstos šailais realisms weetam noet lihds šeletonom, bet otrā kodelā, peemehram, širngalwoja stahstos, lihds bašnizās šprediim. Trešhā kodela tahda pat šeletoniška, šā pirmā, un zeturtā neproporzionali ihša, neeziga pehz šatura, wairak šatiriška, nekā nopeetni domata, šahdas ir eepreeshhejās. Stila mištris tad ir galwenais „Semneekdehla“ truhkums, šas wiņu nelauj šaukt par wehrtigu, nošaidrotu mahšklas darbu, bet weenfahrschi par šlittas literariškas garšhas rābitu, ešeteem bagatu, filosofišku stahstijumu. Bet pirmās peežas šešhas lapas pufes teesham škaistas, ušraštitas ar leelu šenlatwišku intuiziju un mahšklinezišku mehra šajuhtu, šas leežina par ihša mahšklineešah špehjam, šas deemšhehl palikušhas neiškoptas.

Pašakai ir intresants, dšilišh šaturs. Zeekas pat, ša Needra te wehšešes šawu filosofiško pašaulē ušskatu nošaidrot, tīkai deemšhehl beigās pahrgahjis uš šatiru. Galwenā doma — semneekdehla šikenis tīk atrautam no šemes, dšimtas, mahthes un lihds ar to no laimes. Škulturas pašaulē, šurā wiņšh eēet, naiv laimes beš nelaimēs: bagatības beš zitu nabadsības, gimenēs beš nobewibas, ideališka beš wajasšanas. Šamdehl tā? Šamdehl ša žilweks 1, aišgahjis no Deewa un muhschības: juhtas bahrenigs, nošeedšigs, nahwes nemeera pahrenemts, 2, aišgahjis no dabas un winas ušdewuma, peenahkumu un bandu lihdsšwara, 3, aišgahjis no lihdsžilweka, wišpahri no šozialeem žilwezības prinzišpeem. Pee kam, pehz Needras konzepzijas žilwezības prinzišps, wehšhdams štatus ideališhektiwwajā muhschības pašaulē, noleeds šā dabu, tā žilwezibu. Deewibas, dabas un žilwezības išlihdsi, nošhas apweenibas Needra nepašihst. Nekahds monisms preeshh Needras natw ešpehjamš. Šā šā ne reliģija, ne šinatne, ne šoziališms tizamas atbildes nedod, tad atleekas pašam dotees dšihwē un dšihwi išlihiwojot, rašt šahdu atbildi.

Semneekdehls, trešho reiži ijjahjis pašaulē, šateef šozialistu-agitatoru, šuršh wiņu peerunā palikt par šabritas štrahdneeku. Šlgi tee žihnas pret šapitališmu žaur štreišeem. Tad nolemj pašchi tīk par

fabrikanteem, lai šarauustu daudš ņelta, tō lihdsjilwekeem palihdsjet. Bet tikuschi pee ta, šanaidojas, šadala ņeltu šarvā starpā un iņņņiras. Maņjās pahrnahzīs ņemneekdehls wezakeem uņzel jaunās ehņas. Wi-
nam nu ir: manta, gods, gudriba, truhņst tikai laimes. Laimes wiņņch meņlē lihgaivā un pehdejo reiņi aiņņahj pehņ prinzeņes ņtilla ņalnā, ņas iņrahdas bagata, aristokratiska dailawa, un negrib neņa no ņemneek-
dehla apgahtnes un wezakeem tumņchajā buhda ne ņinat. Mahte ir paņaudejuņi ņawu dehlu, un nomirņt ņchchlabās, bet dehls, eeprezejees diņchjiltigos rados, tomehr ņapluhņt diwehņelē ar teem naiv warejīs. Weentulņch, tumjā zaur iņtabas loqu wiņņch ņuhņa nopuhtas mahte debess un ņwaigichnu meerā remde ņawu diwehņeli. Tā tad deewibas ņajuhtā, war buht? ..

ņchajā „Semneeka dehla“ newilus iņņan tipiskā 90. gadu ņaim-
neeziskā un kulturelā luhsuma- kataries pus iņjuhtā, pus ideja. Latwuju intelligenze, atrauta no tradizionelās, harmoniski patriarchālās un neapņinigi apmeerinatās ņemneezibas, kluhņt par naivu iņjautataju, atņinas un gudribas meņletaju, tahtat par diņihwes iņdiņihwotaju, tura ņwahrstas starp proletariatu un pilņonibu, un galā atrod ņew weetu intelligentā pilņonibā, ar ņimagu resignaziju ņtatotees pahrī tam zee-
ņchanu un darba maldu beņdibenim, ņas wiņu ņchņir no ņemneeka buhdas ar tehwu un mahti. Praktiskee labumi — manta, gods, gudriba nu ir eeguhti, bet tā wehl truhņst, ta ir ta mahtsila diņihwot, ņas biņuņi weenņahrņchaj ņemneezibai, tā dabas, deewibas un zilwezibas ap-
diweņtā dainu un paņafu kultura, turai lihdsigi harmoniska jarada ari mums, lai mehs ņaņneegtu ņawu ņelta reneņanņi leelajā wiņpapaules ņtilā. Pee ņchahdas ņkaidribas „Semneekdehla“ Needra wehl neaif-
domajas, un tamdehl ņahņņis nobeidņas ar diņu resignaziju.

Intreņants mehginajums ņchajā wirņeenā ir Needras behdū luga peezos zehleenos „Seme“, ņas pahrņtrahdata no romana „Zihduma duhmō“. Protams, ņa te atlaiņti wiņi blatus ņareņchgijumi un zih-
nini, peemehram wiņs tas — ņas atteezas uņ kandidatu ņarli ņtraut-
mali. „Seme“ tā zihnitajis iņdalits tikai iņņcheneers, tomehr ari ne wiņumā, bet tā muiņchneeku ņemes atkarotajis preekņch beņņemneekem, pee tam papes fabrika ir tikai ņchās zihnas galwenais lihdsņellis.

Iņņcheneers Aņmens ir zehlaks, idejiskaks par Wili ņtraut-
mali. Idealisti ņarla diwehņele wiņā juhtami paņtrihpota.

Aņmens eeradees diņimtenē tā ņibiriajā noruhdits iņņcheneers, turņch ņarvā egoiņmā tur jau iņdiņihwojees un bankrotejīs. Tagad wiņņch grib tikai preekņch ņarwas tautas, ņaweem brahleem un apņahrt-
nes ņtrahdat. No paņņahwiga uņnehmuma wiņņch ir pahrņahjīs uņ kooperaziju.

Wiņa jaunais uņnehmums — papes fabrika ir tikai lihdsņellis. Lai ņagahdatu laudim darbu un eepchju ņabeedriņi darbotees weeno-
tām brahligām juhtam. Wiņa noluhņs narwa zaur fabriku naudu pelnit un iņdiņihwot, bet ņaturet tautu kopā ņarvā diņimtenē, lai tā neiņ-
ņlihtu uņ neweņeligajām pilņehtam un tahtlo ņibiriju. Lai ņtrahdajot

lauku fabrikā, tee dšihwotu šaškanā ar dabu, latwišti žilvežigā atmosfērā, pašči no šawa darba, inteligenzei weenojotees ar tautu un šchajā želā itin tā islihdšinot to dšilo plaīšu, kas 90. gados radusees starp semneezibu un pilsonību. Ja gribat, tā šaimneeziba, šchdbu eerihko inšcheneers Almens šavā fabrikā, ir itin tā komunala šaimneeziba. Un tašklatais šchis laušchu kopibas mehrkis buhtu šopejem lihdsleem atpirkt no muišchneekem muišchas, kuras tad šadalit un apšaimneekot uš kooperatiweem pamateem.

Tā tad inšcheneers Almens ir leels idealists, jateiz, pat fantastšs, preešch kura laiks wehl nav nahzis. Kā šinam, 1905. gads ar šavām fantastiškām žeribām bija durwju preešchā. Pēc tam patš Needra, nopirzis „Austrumu“ un „Belites“, šchta šaimneekot, tā lihdsigs starp lihdsigeem, pats ar šavām rošam pelnidams maiši preešch šaweem burtliišcheem. Kaut gan, tā leekas, nemišai altruišti šchtais šaimneekošchanas weids, Needras fantasišā winšch tomehr wareja weidotees par kaut ko loti neparastu, rošchainu, wišeem šawu šwehtibu nešochu.

Šavā laikā Needras lugaš idejai ušbruka Dermanis un Rainis, tā pahraf materialai. Šalihdsinadami tagadejo tautibneeku Almeni ar šeno Undehlu Raina „Pusidealistā“, pirmo wini eestatiņa par nošchelojamu praktiķi, kamehr otro teešcham par idealistu. Bet to wini teešcham dārija nemotiweti. Un 1903. gada „Austrumā“ Needra ar žehlu šachutumu winu ušbrukumū atraidija, tā dšejneeku Raini nostahdidams pelnitā augstumā, bet tā žilweku apšchazbidams, jo israhdišs, ka Rainis „Semes“ nebija ne uš štatuwes rešfejis, ne drutatu lašijis, bet nobewis par to šawu negatiwo špreedumu weenšchschī pehž tendenziošo beedru eestahsteem.

Kas atteežas uš lugaš mahšlineezigsto wehrtibu, tad wina pareiši ušbuhweta, šachpinata dramatiški, tikaš pakaila ar darbības motiweem. Šandehl weetam isnakuši romantiški nepahrleezinošchā, weetam rupji warmahziga, tā peem. 4. žehleenā. Preeštais žehleens labak ušrakstīts, bet beigās melodramatiškās.

Peršonas daudš bahlafas, tā romanā. Nordhausens newarigaks, Rāfs aštraks un neezigaks; wežais Strautmalis pahršteidšigaks. Šaunas peršonas Paegle un Preede: Paegle Wahrpinam lihdsigs, Preede jaunradits. Tad Šalwi jšdšes weetā nahš wihrišchīgā, emanzipetā Minna Behrsin, kuras komišms štipri žehla lugaš intresi, bet winas mahte — jauna peršona, tufšchi šchabloniška.

Dramatiškais dialogs šewi neslehpj ihštās raksturu dšihwibas, kas atšariga no pareiši ušwertās winu ihpatnešās walodas, bet ir wišpahri literariškšs. Luga dšihwo un miršt lihds ar šavām idejam, kas jau nowesojušchās, šandehl lugaš ari wairs neisrahda. Bet bija laiks, kad tika apšarota wehl špehžigā muišchneeziba, un tad luga guwa wehtrainus applaušus,

Needras „Seme“ wehrtējama, protams, daudš šemat par Blaušana bešideju un beštendentšchu lugaš, kas želtas uš raksturu dših-

wàs, paleekamàs daschadibas, us asprahdigam situazijam, lokalo walodu, mahkflineeziškam intermedijam. Wisleelakà Needras waina, ka tas mahkflas formas isleeto tikai ka eerozi sawu publizistisko un filosofisko ideju propagandai.

7.

Wehl eepreefsch lugas „Seme“, tuhliit pehz „Semneekdehla“, Needra ir farakstijis mahkflineeziškàs wehrtibas jinà otro pehz „Vihduma duhmeem“ wehsturiško stahstu „Rad mehnefs dilst“, kursch ap-twer pahri par trihs finti lapas puses. Tam sawam teefsmem us Baltijas pagahntes tehloschanu, kas Needrà bija pamodujschàs jau agrà jaunibà, tagad nu winisch dod pilnigu walu. Nogrimdams fenatnes weelà, winisch jinamà mehrà war atraifitees ari no sawam publizista un dsihtwes reformetaja idejam, atklaujotees tikai fantasijai. Bet tahda atraifischanàs no tendenzem nahk mahkflas darbam tikai par labu. Un teefcham schajà stahstà-romanà Needram isdodas usrafsttit daschas mahkflas jinà tik wehrtigas nodalas, kahdu winisch ne preefsch tam, ne wehlat nefad wairs nawa usrafsttijis. Til jaatsihmè, ka tahdu nodalu wisai maj ari schajà darba.

Stahstam, kursch pehz sawas buhtibas gan daudf tinwaks romanam, par kahdu es winu ari atklajchos fauft, patwisam 10 nodalu, pee kam peektà „Uj Wilnu“, ar epifodi par schihdeem, aifnem weselas 65 l. puses un pateesibà buhtu isdalama atsewischkà stahstà.

Romans norisinas Stefana Batorija laifos, tà ap Liwonijas fara beigam — 1582. gadà, kad Baltija fadalita starp sweedreem, po-leem, daneem un wahzeem. Stefanam Batorijam peeder tikai Behsu, Bernawas un Terbatas aprinki. Sche nu winisch stahjas pee Sigismunda Augusta privilegiju jo pamatigas eerobeschojchanas: muischu ihpafchuma rewisijas, polonifazijas un katolifazijas. Sche walda keh-nina weetneeks, sem ta atrodas aprinku wojewodas, bet katrà aprinki wehl ir wairaki starschini ar semes teefam, kureem parasti teef peefschirtas brihwàs wahzu muischas, waj tàs atnemtàs neustizigeem muischneekem, un teem, kuri newareja peerahdit ar dokumenteem sawu ihpafchuma teefibu us tam. Duhf apstahkli, kuros norisinas romana notikumi!

Galvenais romana patwebeens schahds: Baltijas muischneeziba, islozibamàs starp freevwu, sweedru, dahnu, polu wal dibam, peeradinajusees pee tahdas patwalibas pret semneekem un ari ahrsemneekem, ka rikhojàs, ka ween prahtà eenahk. Katra pils apzeetinata, katrai saws garnizons. Pirmà nodalà „Alibais Raspars“ teef tahds muischneeks attehlotš, kursch loti bargs, bet, ka laudis teiz, taisnis, jo per ka wainigos, tà newainigos, lai weeni otru neapfstaustu. Ihti, bet noteikti Needra muhs eewada Krahžes Rasparsa kahrtibà un feschàs lapàs paguhst fateschgit ari stahsta fabulu: eewadit zihnu starp Rasperu un polu karala eelisko starschinu. Raspars pehdejo tifeehr ignore, lihds eebrofschinas besbeewigi peefmeet pat wina fuhtaus: pee-

dsirditus un daščadi iſſokotus waſarâ ragawâs iſwed uſ leelzela un atſtahj laudim par apſmeeklu... Nu Krahzeneſcham gaidams poſts un ſods. Kaſpara kundſe Brigita to apſinas un atſauz Zeſchku. Divreiſ likuſi to nopehrt dehſ baikoſchanâs, ka neſin ne zela, ne walo- das, ka iſſuhta winu jahſchus uſ Bahzſemes Wirtenbergu pehz dehla Jndriķa, kuſchj tur ſtude, jo ſtuhrgalwigais Kaſpars neſpehs, ne ari griebes wairs ſalabt ar ſtarſchinu.

Otrâ nodalâ „Jaunais magiſtris“ teef tehlots Kaſpara un Bri- gitas dehls Jndriķis, kâ tas Wirtenbergas Domâ aiſſtahw ſawu di- ſertatajū, furâ nemas peerahdit deſmit gadus eepreeſchj nomiruſchâ polu astronoma Kopernika mahzibu par ſaules ſiſtemu ar paſiſtamo globu ſiſtemas palihdſibu. Winſchj ir kluwis par „netizibas apuſtuli“ un „ſapraſchanas“ deewinataju, furu ſtahda augſtaf par tizibu un peežu prahtu peerehji. Jndriķim oponē: 1. wina draugs, baſalawrs par Ptolomeja mahzibas eeneſigumu tiſ daudſeem profeſoreem, 2. wezs profeſors, kaſ peerahda, ka jau pirms Ptolomeja tâ mahzi- juſchi: ſololajz, ſamoſas Ariſtarchs un kaldeejſchu Seleaks, bet winu mahzibas nepeenentâs, 3. teologijas deſans, kaſ ar peeme- reem no Biſeles peerahda, ka ſaule ſtahw, un beidsot 4. Ticho de Brage, kaſ 16 gadus wezs ari teizas tizejis Kopernikam, bet dſihwe un praktiſkee iſmehginajumi winu pahrlleezinajuſchi par pretejo. Lai krahjot tahdas ſinaſchanas, tahdas Ptolomejam. Jndriķis wehl aiſ- ſtahwas, ka titai netizibâ ſinatnes attihſtibas ſafnes, bet kanzlers at- ſakas winam peeſchjirt doktora gradu. Jndriķis tad apſolas pretim uniwerſitaipei atwehrt ſawu jaunâs mahzibas eestahdi, lihđj wiſi ſtu- denti pee wina pahrnahſs... Pats winſchj dodâs uſ ahrpilſehtâs ſtudentu krodſinu, kur krodſineeže to ſagaيدا. Beidsot atkulas ſchurp ari baſalawrs ar krodſineeku, abi peedſehruſchees, un nodala beidſas ar rupjâm dramatiſkâm ſzenam... Œhi ir wiſmahſſlineezifkâ no- dala ſchini romanâ: ſpehzigi, ihſi, wehſturifki pareiſi un ar nenolee- dſamu inteligenzi uſtraſtita. Wezais wiðus laiſu un jaunais rene- ſanſa garz te ſpehzigi un pahrlleezinoſchi ſadurâs.

Treſchâ nodalâ — „Zeſchka Keſâ“ teef tehlots Zeſchtas zeſojumis. Ar nedaudis wahžu wahrdeem, diwi ſirgeem un dalderu pilnu joſtu winſchj jahj no Miſſkrahzes uſ Meſcha muifchu, Rigu, ſelgawu, ſkara- lautiſcheem, Witenbergu, lihđj netahlu no gala mehrka eekriht Keſâ. Kahda maſa krodſina tuwumâ baroſot ſawus ſirgus, winſchj teef pahrl- ſteigis no diweem papiru peepraſitajeem. Krodſneeks eewed ſirgus ſtalli, rewidenti to eewilina karſchu ſpehlē, lihđj pehſchni abi ſpehl- mani iſeet ahrâ un aiſſjahj wina ſirgus. Par laimi winu ſuns palizis pee Zeſchkas. Atjautigais puifis, ſuni pa preeſchu laiſdams, noķer ſaglus, kaſ ſeena laudſē eelihduſchi. Nu ſagli paſchi teef apſagti. Bet tagad tee Zeſchku kâ ſagli wed pee pilſkunga uſ teeſu, un wahžu wa- lodas neprateju iſglaħbj titai wina ſirgu mihleſtiba pret ſawu ſaim- neeku, kad tas jau iſzeetis pehreenu... Nodalâ gan brihniſchjgi ſa-

reischgita, bet 16. gadu simtena Bahzijas dšihwes apstahski zaur da-
schadeem fagadijumeem loti plaschi un tizami notehlojas.

Žeturtā nodalā — „Dīvas dšimtenes“ bafalaurš puhlas attu-
ret Žndriki Witenbergā preelšj sinatnes, tā tas Domā šwehrejees.
Bet Žndrikis pašlaufa mahte, lai glahbtu Aisfrahzes muišchu no
staričina dufmam.

Peetā nodalā jauzas „Hildegarde“. Šchāi nodalā tehlotā
balle Mešcha muiščā, tur izželas energiska jaunawa Hildegarde ar
šawu šwaigichnu torni un biblioteku, kurā darbojas pee Stefana Ba-
torija aissauktais astrologs Norberts — Brigites brahlis, Hildegardeš
tehwa brahlis. Hildegarde humana un apgaismota dwehsele, mihlē
semneekus. Ballē norišinas zihna starp stahraštu un Alibo Kašparu,
kuršch teek no pirmā daščadi kaitinats. Ari Žndrikis wišu to redi,
bet waldaš, lihdi eerauga, ka stahrasts te wišu muišchneezibu sem
papešcha mihdams, apškauj ari Hildegardi un Kašparam, kas wina
juhtnus isgehrbis, ušspeešdams teem karala jeegeli uš neminamas
weetas, tagad grib isdarit to pašchu winam wišu weesu klahbtuhtnē.
Rad stahrašta kalpi Kašparu taišas isgehrbt, pehdejais israuž sobenu,
bet teek notreekts gar semi. Šchajā brihdi Žndrikis peešauj pašchu
stahraštu, Hildegarde isdšehsch ugunis un aisfrahzeeschi aischeg...
Seno Baltijas muišchneeku eeračas, kaislibas un rupjee attimee
raksturi te špehžigi notehloti.

Seštā nodalā — „Uš Wišnu“ Žndrikim atleekas tīkai mukt
projam uš Wišnu pee mahtes brahla Norberta pehž karala ischela-
stibas. Šchis brauzeens kopā ar Žeščku, zauri stahrašta fastawai,
atmaškojot zelā stahrašta špijoni, kas Žndriki grib nokaut, eefrihtot
ščihdu šlasdos — šchihdu kapehtas farga pagraboš, kur ahrprahtigais
ščihds rahda triju dehlu lihkus — turgona, sinatneeka un paunu
ščihda — kuras krištigee nomozijusch, teekot walā no šcheemi šlasdeem
un Wišnā eebrauzot šchihdu lihku ratos, kad isščērttee kungs un kalps
weens otru no jauna šadabujusch — wišs kas peerahda bagatu autora
fantasijas spehli, kura tomehr neiseet no 16. gadu simtena beigu ap-
stahkleem. Tīkai šchehl, ka nešamehrigi išteepdams epifodi ar šchih-
deem, Needra šaboja stahsta kompozīciju. Gribešdams notehlēt waj
wišu šchihdišma likteni, Needra frauž notikumu uš notikuma, teiku uš
teikas, kuras komisma labad nowestas lihdi absurdam rupjibam, tā ka
freetni eesahktais darbs šchajā nodalā tīk tīko neišwehščas lubenee-
žiskā breefmu romanā.

Rahkamā septītā nodalā „Astrologs“ toteek grib buht smalkata
un zehlaka. Te teek tehlots kahdā klosteri astrologs Norberts, bet
pahraf steepti un šwalbi. Interesanti, ka Norberts zilweži šadala
trijās grupās: zeetejos, kas šawām kaislibam padoti, sinatšanu al-
zejos un gudrajos, kas weentuli mahjo atšinas augtumos. Žndrikis
tomehr iswehšlas pirmējo grupu, grib dšihwot, jo tīkai kaislibās dših-
wiba, zihna, ušwara un nahwe. Bet sinatne atščēhklusēes no dših-
wes... Kad eerodas kahds energisks, gudrs, uššains polis pee Nor-

berta. Indrikis sūhdsas par stahrašta pativaligo rihžibu Widsēmē. Polis attaisno to, jo muišchneezibai esot respekts jaeedwesh pret Poliju. Wini meļejot tikai šawas taisnības, bet nošpeeshot semneekus. Turpretim Polijai jaeewehro wifu taisnības — muišchneeku, semneeku, waltis, sinatnes un t. t. Zweena šchīra un grupa ziteem lihdslekem waldama, ko špehji tikai daudspuštigs waldneeks, preešch kura taisnība naw pašmehrtis, bet tikai mainigs lihdslekis dšihwes waja dšibam. Le Indrikim gribetos behgt atpakaļ uš Witenbergu, pee sinatnes, lai masakais paglahbtu tihru firds apšiau no dšihwes neireetnibam... Tad Norberts taisas uš silešchānu, teikdams: „es tizu tam, ko runaju, bet es runaju tai walodā, kurai tiz mani klaušitaji” (193. l. p.), bet Indrikis teek aizinats uš karala pili audienzē, kas nolikta šwaigschnu luhkotawā. Le winšch eerauga preešchā jau šawu Witenbergas aparatu un drihš eerodas ari Norberts ar to uhšaino poli, no kura nostahsteem par peedšihwojumeem medibās, kara gaitās, kaujās, waltis šaeimās Indrikis beidsot noprot, ka tas naw nekahds šchaurš sinatneeks, bet daudš warenaks, daudspuštigs gars, pats Polijas waldneeks Stefans Batorijs, kuršch leek winam preešchā, palist par Wilnas šwaigschnu luhkotawas waditaju un ar polu Kopernika mahžibam aistumschot Uranibergas Ticho de Bragi, jo apweenotā Polija šewi war attaisnot tikai tā plaschas kulturas radi-taja... Kad Indrikis atteizis, tad karalis atlaišch winu uš Krahzes pili, bet ar noteikumu — lai stahrašta ušwanditā tihrumā winšch sehji šchīru weenlihdsības, mihlestības un teesjstas eefahrtas atšiau, ja nepeezechšams, lai tad ari pats kluhst par šchis nahkotnes afins leezineeku... Gudrais Norberts tad peesihmē, ka Indrikis, deemšchehl, ir dšimis sem dilstošā mehneschā, jo wina laiks wehl nawa nahzis — Widsēmē weenlihdsības praweeti wehl tikai zeešchanas un nahwe šagaida, jo pats tas tur ir bijis neerebšets behl atšihšchanas šlahpem un semneeku mihlestības.

Ustotā nobalā — „Sobu pret sobu”, šanehmis wezā Norberta šwehtibu un mantojumu, Indrikis, lopā ar Zeschtu, atgreešchas uš dšimteni. Winšch domā par semneekem un jautā Zeschkam: waj winu dšihwe ir gruhsta? — Rā pee kura funga, atbild Zeschka. Uš jautajumu — waj semneeks nemakšatu labak nobodkus no šawa pašā semes ihpašchuma? Zeschka atbild — 5—6 to špehtu, pahrejee badā nomirtu, jo buhdami wahji, nepastahwigi, lofani firdszilwezini, beš prahta un pašchu gribas, tee gaida tikai rihkotaja. Kad jautā — waj semneeki apškaušch fungus? Zeschka atbild — fungi par tahleem; wairak pašchi šawejos: toš, kas uš augšchu eet, apškaušch tee, kas lejup slihš; štumjee droščos un preezigos... Ko winam darit, Indrikis-sinatneeks jautā šewi: waj semneekus taisit par sinatneekem, waj ar pašcham kluht par semneeku, lai zihnitos pehž labakas dšihwes, labateem likumeem, wairot patstahwibu semneekos, kuras šabojajuschī fakla fungi? Sinatne atbildes nedod, uš zilwezibu newed. Winam dšihwē atbilde jaatrod... Peebrauzot pee Wistrahzes pils, wini tur

atrod tikai nodegušus muhrus, apšņigušus kareivju un brunu kalpu lihkus. Stahrasts klibo Rāspari jau nosodijis. Indriķis drupās meklē savu wezaku, Zeshta savas Greetinas... Weidsot tee dodas uz Mešča muišu, kur Indriķa wezakee jau eesahrkoti. Indriķis grib nelaimi isjust lihds galam, nelaimē noruhditees par akmēni. Welti Hildegarde peerunā padotees stahrastam, nelikt dšihwibas uz spēles, bet deen no deenas strahdat pee muišņeefu waras mihtstinaššanas un semneefu pazēššanas. Kaišlais Indriķis naw peerunajams. Welti isgaidijees krahzeneešus uz tehwa behrem, winš patš tos usmeklē. Bet tee sem stahrasta nahkušči wina wairs nepasihst, grib pat faguhtit. Gerodas ari stahrasta brunu kalpi, kas dšenas pakal teem ar Zeshtu lihds Mešča muišai un, tā kā dāšči brunu kalpi no Indriķa apšhanti, eelenz ari Mešča muišu. Kad pils wairs newar aistahwetees, Indriķis ar 15 wihtreem, wešumā eesehdees, islauščas kļajumā, isnūhina aismugurē stahrasta pili, usšperdamš gaisā ar pulwera muzinu, teef eewainots un no Zeshtas paslehts pa preekšu pee Greetinas krustmahtes, tad dšili mešā.

Dewitā nodalā „Kad firds flusaka top“ winš zihnas ar nahwi mešča mahjā. Krišes nakti Zeshta dodas uz Hildegardi, kura atstahj stahrasta eenemto pili un steidjas pee Indriķa. Indriķis atlabojas. Bet aheem ar Hildegardi teem nefa wairak nawa, tā Zeshtam ar Greetinu. Tee ir šalihdsinajušchees ar semneekem. Zeshta gan ašnes Mešča muišas mahžitajam luhgumrakstu preekš Polijas karala, bet atbilde jagaida wešelu gadu flehpjotees mešča mahjā.

Dewitā nodalā — „Uš robešam“ Needra tehlo dšihwi mešā. Indriķis tagad atsihtas: „Es wahrgu, skumu, trafoju tamdehl, ka biju ahrpus dšihwes...“ „Rajak mahžit, wairak dšihwot...“ (286. l. p.). Zeshtas rošigā, dabigā dšihwe mešča paslehtuwe winam dob labu preekššihmi un ari winš šahst Zeshtam pakal darit. Tapat Hildegarde Greetinai. Kad Greetinai jau atradees puika, Zeshtu aishuhta uz Mešča muišas mahžitaju pehz karala atbildes. Bet draudse jau katolu mahžitajs, kurlš Zeshtu faguhtsa, prasa pehz Indriķa un draud uz Rata kalna nomozit... Kad ari Hildegarde bailēs un preekā fajuht, ka winai buhs behtns, Indriķis aiseet meklet Zeshtas. Winš atrod to pašchurēš mokamees uz Rata kalna, tomehr Indriķa mihtnes nenodobam. Tad Indriķis islez no kauschu bara, šarauj Zetaba šaites un gahšas wirsū stahrastam, bet teef faguhtits Zeshtas weetā. Sehdot zeetuma torni Indriķis šewi šalihdsina ar Zeshtu: Zeshta, semneekdehls, allaš ir tikai strahdajis un zehlis, bet winš, muišņeeks, kā dilstošchais mehnešis, tikai postijis. Nu winš teesham bija kluwis par ašinsleezineefu pret warmahžibam.

Wispirms jateiz, ka šchis darbs ir weenigais wehsturiškais romans latweešchu walodā, ja nekaita nedaudso Boruša wehsturiško stahstinu un pašča Needras jaunības špalwas mehginajumu.

Pati romana ideja winam laisam gan radujees sem Bujškina „Rapteina meitinas“ eespaida, kuru tas tulkojis trihs gadus atpafal. Jau romana tipi atgahdina Bujškina tipus: Indriķis — Grīnervu, bafalamrs — Schwabrinu, Zeiška — Saweljitišču, Stahrašta — Bugaršchervu, Stefāns Batorijs Katrinu Deelo, Hildegarde — Majču. Ari galvenā ideja tahda pat — islaistās muišchneezibas pahrmahziščana. Bet Needra iſho ſeno eerāšču, kara iſjauktās dſihwes un jaunellu mahziščanās romanu pawīſam zītā garā weido, peemehrojotees, protams, ſawas dſimtenes pagahrnei. Par galveno waroni winšč natw nehmis latweeti, bet gan wahzeeti, kuru mihlē Latviju, protams, ne aiſ patriotiſma truhuma, bet tamdehl, ka, peemehram, no Zeiškas jau romans neiſnahktu, kura waretu tiſ plaščus un daudſpusiģus tehlojumus, zenteenus un idejas ewilft, lai notehlotoſ wiſa 16. gadu ſimtera atmosferā Baltijā un wehl ar plaščām iſredſem uſ Wahziju un Poliju.

Sewiſki tas mani pahrlēezina par Needras ſekoſchanu Bujškinam, ka Needra neweenā eepreeſchējā ſtahštā naſa tiſ mahſlineezīſs, neatdodas tiſ brihwi ſawai fantāſijai, tajā pat laiķā eeturot pilnīģu ſekoſchanu wehſturīſkai pareiſibai, un iſwedot weſelu galeriju pawīſam jaunū tipu, kureem naſa nekahda pirmparaģa aģraſajoſ Needras ſtahstoſ un romanos. Ir eephejams, ka ſeštā nodalā, tehlojot ahrprahtiģi atreebigo ſchihdu, winšč atrodas ſem Doſtojewſka „Deelā inkwiſitora“ eespaida, bet Indriķa un Hildegardeſ pahrwehriſchanos pret ſemneeeem — ſem Tolſtoja eespaida. Domehr ſchee freemu rakſtneeku eespaidi tiſai eerofina wiņa fantāſiju, turpretim iſwedumā Needra ir pilnīģi patſtahwiģs, pat leelā mehrā uſtizams ſawai wahzu rakſtneeku ſkolai, nemdams no wahzu rakſtneeeem weelu otrai, treſchaj un ſeturta nodalai. Seštā nodalā notikumu krogā, ar Stahrašta pakalſuhſtito ſpijonu un Indriķa iſmanibu, winšč ir norakſtijis teeſchi no Stendala romana «Rouge et noir» otrās dalas.

Sawām tipīſti needriſtām idejam, kā ſemneeka-werga pſichologiſkam pretſtahbijumam kungam-waronim, ģimenes brihniſķka: paſchwehrtibai, tizibai uſ behrneem un dſihwes praktiķas ģaurtaiſiſchanai, Needra uſtizīģs ari ſchajā romanā, bet wiņas te notuſchetas, nekur newſbahſchas tendenziōſi paſtrihpotas.

Naſ atteegas uſ romana mahſlineezīſko wehrtibu, tad winšč ir weens no wiſiſturetakeem, wiſpirms, kompoſizijā, tad pahrlēezinoſho tehlojumu ſinā, tahlak augſto ideju ģahjeenā un jo ſewiſki daudſo jauno, pee Needras nekur wehl neredſeto tipu ſinā. Lepnais trafulis Raſpārs, ruhpiģā ſtingrā Brigita, naiſwais, bet attapīģais plaščās dabas zilweķs Zeiška, ſalonzentretais, laiſliģi waroniſķais Indriķis, angſtſkolu tips bafalaurs, patiſalīģā wahzu krodſineeze, waroniģi zehlē, gudrā un weentahriģi humanā Hildegarde, kaſ uſſtatama waj par paſchu ſeeuweetes idealu, ſlahwiſki tipīſķais ſtahroſta, ſentimentali baltīſķais Norberts un leeliſķais Stefāns Batprijs, kura

isprainē Needra eetwehriš ſawas dſilafās waldneeka atjinas, tee ir leeliſti tipi un rakſturi. Salihdſinot ar pahrejeem labakajeem Needras darbeem, ſchis romans ir: weenfahriſchaks un weelas bagatafs par „ſkaidro ſirdi“ un ſawā weelā iſſmalzinatafs par „Lihduma duhmee“, ſaut gan „Lihduma duhmos“ weſts daudſ rahmakā, plaſchi epifā garā. Wiſas ſchās atſihmetās ihpaſchibas ir leelā mehrā puſchfiniſtās. Tomehr deesgan daudſ ari te wehl palizis no iſtā, ſmagā, rupjā lauzeneezifkuma, ſas tiſ tipiſts „ſkaidrā ſirdi“, pee-mehram Witenbergas trodſineeku tehlojumā, zelā uſ Wilnu ſchidou tehlojumā, beidsot meſcha dſihwes ſtatos. Needriſti neeſtetifkās gleſnas, kuras tā eemihlejis Andrejs Upits un wineem paſaf ari Schwabe, kā — dublūs eeſchlahft azis, waj zilweku par lopu noſault — ſchahdas praſtibas ari jo beeſchi ween romanu bojā. Wehl wairaf tam par ſaumu naht iſpluhduſchee tehlojumi un plaſhpigee, neſakon-zentretee, miglainee prahtojuumi, ſas ſewiſchki uſ beigam, kā uichnas un neſahles pahrnem tiſ konzentreti eeſahfto darbu. Kur pirmās no-dalās pa 16, 24, 18, 14, 26 lapas puſes, tur pehdejās iſpluhft uſ 65, 40, 56 un t. t. lapas puſem.

Gala ſpreedums ſchahds: ſchis Needras wehſturifkais romans nebuht nepelna tiſ noſodoſchu kritiku, kahdu par winu 1903. gadā „Auſtrumā“ nobewis Teodors, waj Andrejs Upits ſawā wehſturē, ſaut gan newaram peeſriſt ari Petera Ermana apgalwojumam, ka tas eſot wiſlabakais Needras darbs, jo tahds ir beſ ſchaubam „Lihduma duhmos“. Tomehr daudſ wairaf taiſnibas Ermanim, neſā Teo-doram ar Upiti, kuri par aiſdomigu un noſodamu ſkaita jau paſchu intereſanto romana kompoſiziju un notikumeem bagato, dſihwes breeſmu, dihwaino deſku un mozibu pilno fabuleſchanu, ſas pee miht tiſkai reteem talenteem, ſtarp kureem minams ari Needra. „Kad mehneſ diſt“ nebuht nawa ne breeſmu, ne lubu romans, beſ pilniigi peenemams wehſturifko notikumu un eeſpehjamibu attehlojums, lih-dſigs ſchajā ſinā Buſchfina „Kapteina meitinai“. Tiſkai tahlu ne tiſ atturigs un mahſſlineezifki noſwehrtis ſtilā, ſaut ari dſilaks ſaturā. „Kad mehneſ diſt“ beſ ſchaubam ir kreetns eegitvums muhſu lite-raturā.

8

Kad Needra ſanem „Auſtrumu“ ſawās rofās, pee ſam lihds-ſchinejais redaktors Seiferts aiſnes ſew lihdsi wiſus manuſkriptus, tad wiſch ſpeeſts pa galwu, pa kaſlu gahdat un ſarakſtit jaunus dar-bus. No ſewis „Auſtrumā“ wiſch laiſch reiſē pa diwi, trihs ſtahſtus, kuri gribot negriboť jaſteepj garumā, daudſ daſchadu kritiku, prahto-jumu, Japanaſ kara kauju iſſkaidrojumu un t. t. Protams, ka tad wina darbi paleeſ aiſween ſchidraſi un banalaki. To eewehro wina ſahnzenſchi un drihs ween Needras bijuſcho romantiſta ſlowu iſnizina lihds pamateem. Winam uſbruht no wiſam puſem: Dermanis un

Rainis par lugu „Seme“, Teodors par romanu „Nab mehņeš dilst“. Blaumanis „Peterburgas aivīšs“ soho wīnu par daudzrakstītajū pelnas noluhkā, jaunakee rakstneēi par pilnīgi nemahkšlineezģīfo, banalī-sentimentalo rakstīšchanaš weidu un nodelbetām īdejām. Needra ža-wos tā laika darbos tamdehl šwaidās, kā eemešts šludru pušli. Wīnšch wehl fīfīstī nawa pilnīgi wefels un pašchreīš tam jāpehrē druk-mašchīnas, jāeerīhkojas Pelītēs. Tamdehl war šaprašt wīna talenta špehju pagrīmšchanu taišni šchajā laikmetā.

Wispīrms apīfatīsim wīna mašakos stahstīnus: „Bads un mīhleštība“, kas wehl Peterburgas aivīšs eesahkts, tad polemīstī sim-bolīstkos „Bezais Grihwiš“ un „Duhmu Peters“, tablak nahk šchi-drakais no Needras stahsteem, garais „Wīlīs Bahlodfe“, tad „Betur-tais beedris“, dašchi ahtrumā pašahktee un nepabeigtee, lihds beidšot atkal weens plašchš romans „Sīfšpahrnīs“, kurā Needras talents no-grimst šaruhgtīnajumā un pašchūizīnajumā, kā dumbrajā.

„Bads un mīhleštība“ ir pahris lofsnes garīch atjautīgs stah-stīnšch par ganu sehna neapmeerīnamo ehstgrību un šaimneezes pre-zešchanaš grību. Kalpu Mahrtina pīrtā pehpērfuhkā, kuru nošog ganu sehns un kuru tam atnem šaimineeze, domādama par šaimīnu škaištā Mahrtina wīnai suhtitu, šareschga ap šewi daudš jozīgu situa-žiju. Tautas tipu pašīšchana, wījiga waloda, šwaigee dabas tehlo-jumi ir intresanti, bet pahraf stiprā teekšme uš šarikaturu un pahr-steidšojcheem šareschgiījumeem, kā ari neatturība no besgarīchībām un praštībām, Needru šche tuwīna Burapukēm.

„Bezais Grihwiš“ tīkpat ihšs stahstīs, bet ar nopeetnu šaturu, pee tam peršonīgi simbolīstks, kā pehdejee Poruka stahstī, šahēot ar „Baltās drahnas“, kuršch ari tepat „Austrumā“ nodrukats un kuršch Needru laikam buhs eerošinajīs šaralkstīt lihdsīgu šawu stahstī. Šā „Baltās drahnās“ Krišchjahnīs šaudejīs trihš dehlus, tā te wezais Grihwiš. Wbi ar deerwahrdeem eesahk šawas šchēhlošchanaš, abi pa-līkuschī weentuki, nešapraštī, waj pahrpraštī no jaunajeem. Tīfai Krišchjahnīs pahrštrahdajeēs mīršt, bet Wezais Grihwiš, kā bešsem-neekš, īželo uš Sibīriju pehž šawa stuhrišcha, tur eetaiša plehšumus un dibīna Šaunās Rīgas koloniju. Wezo Grihwi tur par īsmanto-taju, kalpinataju (otra kolonīsta Žahna, kas paleek par puīši pee wī-na), jaunatnes preeku nihdeju (pee šchuhpotnem). Nobījušchees no wī-na šafareem ar kīneescheem, kuri tam zel ehkas, jo ziti latweeschi talkā neeet, — wīni apbrunojas, lai tos aīšdīhtu. Tšželas panīka, jo kaut kur tablumā šahzeēs karšch, bet kolonīstī domā, ka pašchreīš jau kī-neeschi klahē. Tee wīneem šahk wīfur špokotees, un wīni šahē kantees ar špokeem, šamehr wezais Grihwiš ar Žahni meerīgi aīš bīrjes ušar leelu lihduumu un patur šew, jo lihgtš — zīf kuršch ušar no šopejās šemes, tīf paturēs. Wezais beigās šaka: „Pašteīgīmees, kā dabūs šinat, ka mehš jau aram, tā wīši buhs klahē kā wāhšnās“. „Eš že-reju, ka pašaulēs plašchums wīnus leelakus darīs, bet...“ „leelos wīnšch dara leelus, mašos — wehl mašakus.“ — Tas plehšums bej

ſchaubam bija „Auſtrums“, bet lihdſkoloniſti ziti rakſtneeki, ſewiſchēi modernee miſtiki un taſ Zahnis, jadomā, ari zehſeneetis Zahnis Poruſs. Tā tad ſtahſts polemiski ſimboliſtſ.

Mahtſlineezikſtā ſinā taſ ſaberſts, tiſai treetam ſwaigs un dabigs, jo Needram leelā ſtila darbi labāſ patveizāſ, kur galvenaiſ pate dſihwe, newiſ ſtila konzentretaiſ ſpehts un dailums, tā taſ pee Poruſa un jaunatajeem.

Ari „Duhmu Peters“ ſaraſſtiſtſ tahdā pat polemiski ſimboliſtā garā. Poruſa Kriſchjahna jaunataiſ dehls ſauzaſ Peters, kurſch iſſweeſtſ paſchreiſ no ſeminara un pahrnahziſ tuſſchā pee tehwa. Ari Needraſ „Duhmu Peters“ leelſ tuſſchineekſ. Winſch pehž amata muhrneekſ, kurſch grih pawiſam jaunāſ krahnis iſmuhret, dſihwo truhzigi ar jaunō ſeewu, kura tam pelna maiſi, un no maſeem ſeege-liſcheem winſch taiſa modekuſ un mehginajumuſ, ne ka zita newaredamſ un ari nepraſdamſ. Scho ſarwaſ idejaſ mozeſli atſihſt tiſai weenigaiſ Zeeſaſ tehwaſ un lauž tam ſarwā mahjā jaunō krahnī eemuhret, kurai buhtu diwejada wiſſſchana — maſā un leelā. Deemſchehl krahnſ nemāſ newelk, iſtaba peenahſ duhmu pilna, tee gahſchāſ ahrā pa logeem, lihdſ kaimini ſaſkrej dſeht. Te kahtſ eeminaſ, ka muhrneekſam ſeewa dſemdejūſi pirmo behrnu, un nobijeſ Peters aiſſkrej uſ mahjam. Bet ko nu darit? — jo tahdaſ leetaſ Peteram pirmo reiſ preekſchā nahkuſchāſ... Te Needra meſtarikſti tehlo pilnigi nepraktiſku ziſweku, kurſch wiſeem pa ſahjam, neko newar, lihdſ aiſbehg uſ meſchu — itin tā pehž ſchuſpſa lihtſiſ, bet eemaldaſ ſapnoſ, lihdſ meſcha ſargſ — ſeewaſ attahliſch radineekſ wiſa neuſſtahdina uſ gimeneſ tehwa zela, eedodamſ naudu ſahtſchanai, i ſiwenu, i gowi, bet aemdamſ ſolijumu no Petera uſ preekſchu muhret tapat tā jau wiſi muhrneeki muhrejūſchi, lai tad dehls kahtreiſ iſſkolotoſ par modernu muhrneeku. „Tu jau nemāſ neeſi tiſ ſlihtſ ſtrahdneekſ, tiſai tu par daudſ domā. Lai domā ſkolotee... taſ wiſu amataſ. Bet tu neſkolotaiſ — dari tu ſawu darbu.“ „Kad tew paſcham narw ſpahrnū, tad neluſko pa meſchu laiſteeſ“. Un Peters, buhdamſ juhtigaſ, ekſaltetāſ dabāſ nokriht zeloſ pateikdameeſ, bet wehlaſ naſti ſawuſ ſapnuſ noſlihzina awotinā, zeredamſ, ka, warbuht, dehls zelſeeſ un toſ peepildis.

Schee nedaudſee mehginajumi konzentreteeſ mahtſlineezikſtā ſtilā, beſ tižibaſ moderneem zenteeneem un beſ neatlaidigaſ wehrtibu pahrwehrteſchanaſ ſchajā wiſjeenā — nekahtu dſilaku pehdu neatſiahi uſ Needraſ turpmaſo darbibu.

Jau nahkamaiſ ſtahtſ „Wiliſ Wahlodſe“ ſaraſſtiſtſ zitā — pa dakai Gallija „Butnina“ weeglajā, ſintetiſkajā ſtilā, kaſ peerahda, ka Needra tomehr neiſlaiſch iſ azim jaunatneſ, bet taſ ir iſnahziſ pawiſam plahniſ, ſteeptſ un nepaneſami plahpiğı, beſ Gallija ſmalſāſ garſchāſ un ſtila nojantāſ.

„Wiliſ Wahlodſe“ — ſewi ſatur 120 l. p. Pateeſibā ſtahtſ ir tiſai uſſahtſ un nobeigtſ par gimnaſijaſ audſekni Wili Wahlodſi,

furfch dabujis matematikā 2, zitos preefſchmetos tikai apmeerinoſchi, kaut gan ſoti apdahwinats, nebuht nauw ſlinkis, bet nodevees wiſadeem ziteem paſcha darbeem... Wiſs ſtahts noriſinas pawijam par zitu perſonu — par Wila Wahlodſes matematikas ſkolotaju Jefabu Klonu, jeb kà winu ſauz Diwreiſdiwi. Klons atkal ir paraſtais Reedras romanu tips, lihbſigs Bahlam, Indrikam Kalejam, Strautmaſeem un t. t., tikai wehl wairak nodevees ſawai weenigai idejai — ſluht par matematikas maģifteri, zaur ko ſluwis pilnigi formals, dſihwes neſaprototſchs, atſtahts un weentulſchs. Winſch Wili Wahlodſi noſehmis atſtaht uſ otru gadu, jo tas ſawà eſſamena darbà nejaufchi peelaidis, ka 2 reiſ 2 ir 5, kaut gan zitadi uſdewums pareiſs.

Tagad autors leef paſcham ſkolotajam zaur peedſihwojumeem naht pe apjauðas, ka ne wiſs ir tik ſkaidrs un pareiſs dſihwe kà 2 reiſ 2 ir 4, bet beſchi tur iſnaht, ka 2 reiſ 2 ir 5, t. i. ir eepreeſchejee aprehkini pawijam neſaſtan ar notikumu pateſjo gaitu, lihbſ tas Wahlodſes darbam beidſot peerakſta teizami.

Stahts todols ir Jefaba Klona, truhziga, weentulà ſinatneeka dſihwe kaut fur Rigas preefſchpilſehtà blafus ſahda fabrikanta Seeda dahſam, kurà jo beſchi ſanahht weeſi un Seeda meita Mehtra ſpehlè mandoliniu.

Winai nauw mahtes, bet to audſina ſtingra tante pehz wiſeem peeklahjibas likumeem, kuri tai jaeewehro ſewiſchi pret jaunajem baktereem un adiwofateem, kas meklè ſew bagatas lihgatees un Seedus jo beſchi apmeklè. Mehtrai tee ir garlaizigi karjeriſti, kas ruhpejas tikai par to, fur ſahdu kaſi apzelt un aiſnemees, bet ſawà darbà neeedſilinas un ta nemihl. Winai gadas pa logu dahſà eepuſto Klona ſaimneezibas iſdewumu lapinu pazelt, ta par winu eefchehlojas un galà peerunà tehwu, lai ſaiminſch par labu atalgojumu paſneedſ winai matematikas ſtundas... Neuweiklais matematikis ſahſ eerastees pee Seedeem, gahſch kaſejtaſes, ir neuweikls pret ſkolneezi, eedſilinas logaritmos, winas nemas neredſedams, lihbſ ta ſahdreis aiſmeeg. Nu winſch nahwigi apiwainots aiſbehg un paſino Seedam, ka atſtahj ari wina dahſa mahjiku, palikdams ihres naudu paradà par zeturtſni uſ preefſchu.

Tad Reedra patehlo fabrikanta Seeda pagahtni, kas bijuſi tikpat weentula un truhziga, lihbſ tas noprezejis ſawu Kriſtinu, ar kuru eemahzijuſchees ſtrahdat praktiſtu dſihwes darbu un ſluwischi par fabrikanteem. Wina meita Mehtra ir gluſchi pehz nelaiſes-mahtes, kas war dſili eemihlet, uſupuretees un ſluht par darba waroni. Tehws redſ, ka Klons winai eepatizees, eerodas pee ta, grib winu peerunat palitt, peefola ari ſantori darbu par 50 r. mehneſi, kuri Klonam ahrſahrtigi wajadſigi preefſch ſahbateem un ari pabalſteem Wahlodſes mahtei, nabaga atraitnei, turai zitadi Wilis no ſkolas ahrà janem. Seeda un Klona ſarunàs atſpogulojas weena no tipiſki needriſkam idejam par eeeefchanu praktiſkà darbà — ahrà no teoriſefchanas — ſpilgtaki, kà nekur zitur.

Lā kà jau eepreefšj nabaga Klons ir isnihžinatš zaur kahda ahrjemju profesora darba isnahšjhanu taisni par to pašu tematu, kuru Klons iswehlejees šarvai difertazijai un pee kura gadeem welti nostrahdajees, tad Klons beidsot ari padodas Seeda un wina meitas gribai, brihnedamees, kà gan winšj war intrefet til bagatus laudis. winšj, kas wairs itin nekam nam derigs. Šhi Mehtas mihlestiba uš winu tam leekas brihnišjki irrazionala, kà 2 reiš 2 ir 5. Tamdehl tas beidsot peedot ari Wila Wahlodjes kluhdu.

Štahstā eepihtas ari Wila Wahlodjes fargengela ruhpes, kurfj eerosas pee pašā Petera debesis pehz padoma un eeraudšijis Nj-tonu, luhds, lai tas Wila labā masleet sagroša reišrehina likumus. Šhi weenigā dšejistā weeta wišā stahstā, kurfj išteeps uš 10 burt-nizam un rakstis garlaikojotees, šewišjki nepanešamas padarot Klona garās refleksijas, kuras jau til beeschi dširdetas no ziteem lih-dšigeem Needras waroneem. Meluhkojotees uš deesgan peewilzigo tematu, wahjā isstrahdajuma dehl šhis stahsts waj wisflitakais no Needras stahsteem.

„Žeturtais beedris“, kas blakus eepreefšejam nodrukats 1904. gada beigās „Austrumā“, ir dauds ihšaks un wehrtigaks par wišeem tšhetreem eepreefšejem. „Žeturtā beedra“ temats reiš jau aiskerts „Semneeka dehla“ pirmās kodelas beigās, kur pee kandidata nahwes gultas šarodas wina studiju beedri ahrsts un šjurnalistis. „Žeturtā beedri“ — šhee trihs studiju beedri, pehz dešmit dšihwē pawaditeem gadeem, atkal šarodas Terbatā, lai parahditos weens otram ar ša-weem dšihwes stahsteem un šašneegumeem. Tee ir mahžitajs Ak-mens, departamenta pahriwaldneeks Wahrpa un šjurnalistis Las-dinšj. Šho triju beedru norakšturojums deesgan meisterists, žif nu tas eespehjams pee wakarinu galda šarunam, ne wis pašā dšihwē un darbībā. Mahžitajs Akmens ir pašmags lauzineeks, Wahrpa rasi-nets peterpileetis, Lasdinšj žihnu šaehštis ridšineeks. Pirmis no idealista žilwekmihletaja iswehrtes pašjapmeerinatā žitu mahžitajā un deewahrdu škaidrotajā, otais dšihwi lihds pamateem isbaudiju-šjā, rafinetā šteptiki, kam šen wairs illujiju nawa, tapat kà matu uš galwas, trefšs nošlihdejis dšihwes padibenēs kà dšehrajs un muh-šjigs protestetajs.

Mahžitajam autors pirmajam leek šawu dšihwes stahstu istah-stit. Bet wina šwaidito stahstijumu Šahrđinšj pawada ar diwdomi-gi šarkastiskām peesihmem un atjautam, lihds ispluhst usbru-kumā — jo ko gan winšj warot isškaidrot religijā, kura esot eedweš-mes un aisgrahbtibas mirklu katra intuitiws personigs pahrdšihwo-jums? (Že Needra wefelu žuhrmalas eespaidu ainu wahrdu pa wahrđam norakstijis no Wiktora Žgo. Št. 250—251 l. p. 1. sehj. Kop. Rak.). Pehz tam Šahrđinam šawufahrt usbruht mahžitajs, puhledamees to no dšerššanas atgreest, kuru Šahrđinšj isškaidro par idejistu šlimibu. Mahžitajs wišā nopeetnibā grib šahst to labot, žeredams, ka gada laikā ir eespehjams atradinatees. Bet Šahrđinšj

tad grib pee mahzitaja ari dšihwot, waj masafais aishemtees 2—3 simti, lai usfahktu fahrtigatu dšihwi. Mahzitajs nu ishwairas ščà un tà, grib ar Wahrpu us pušem islift fahdu masuminu. Bet Wahrpa nawa tik naiws un labširdigs fà mahzitajs, jo pašift žilwefus un ne kapeikas neuštiz dšehrajam, kaut gan labpraht šamafšà wišu kreetno wafarinu rehlinu. Žeturtais beedris nu buhtu širsnigàs, wišu peedo-
doščàs jaunibas atminas, bet tàs ir isnihtufščas, un katrs no tri-
jeem beedreem eegahjušči besisejas weentulibà.

„Žeturta beedra“ mahšlas wehrtiba buhtu daudš augštaka, ja tas wišzauri buhtu eeturets tajà korektajà, atturigajà toni, ar fahdu tas eefahkts. Deemšchehl Šahrdina nesawalbità waloda un šprediki ištanz stila weenibu, fà tas pee Needras allasch parasts. Tamdehl stahšts isnahžis neweenads, wideja labuma.

9

Pehž wairakeem masakeem darbeem ar šatweem plaschajeem ap-
mehreem (244 l. p.) atkal izželas romanweidigais „Sikšpahrnis“,
kuršch eedomats jau 1900. gadà, fà tas redšams no Needras wehstu-
lem, bet iswešts tikai 1905. gadà, kad ari nodrukats „Ausstrumà“.

„Sikšpahrne“ wiša wehriba peegreesta pašam Sikšpahrnim —
Žahnim Graubam, teesibu kandidatam, Wahrpgales muiščas mah-
školotajam, šasu krodšineeka dehlam. Par Sikšpahrne winšch tam-
dehl eefahkts, fà nawa ne putns, šas waretu šwabadi lidot, ne pele,
šas apmeerinas ar lošchnašchanu, šas naw ne fungs, ne semneeks,
bet pahrejas žihnitajs, eenihdets no weenas pušes un nesaprasts no
otras. Winšch fà žihlis trauzejošči eespeedešs šarp muišchneežibu
un semneežibu, lihš beidsot tam japeeweenojas no šabeedribas isme-
steem elementeem — dšehrajeem, wišnabadšigatajeem un pat krimi-
nal-nošeedšneekseem. Winšch tauštas pehž neatkaribas ne no weenas
ščkiras, waj šabeedribas, pehž absolutàs patštahwibas un pašchap-
šinas — pehž šatwas individualàs morales, kura pee malas nodabutu
wišu ščabloniško, parasto, laušču un ščkiru aiššpreedumus un ne-
taišnibas. Needra winu ir eedomajis par fahdu tipu, kura draudšigi
kopà šadšihwo teologs Žndrišs Šalejs ar teesleetu kandidatu Šsolu,
inščeneers Štrautmals waj Ūmens ar šemes araju brahli Žekabu.
Žahnis Grauds ir tehlots fà loti daudšpusigs, nošlehpumains, geni-
als wihrs, kuršch absoluti nerekšinas ar pašaules domam, bet dobas
pataf šatweem eedomateem mehrkeem un ismehginajumeem ar gadus
50 us preešču dšihwojoščà, no wišeem pahprasta genija ištamišumu
un eedomigo, šaruhgtinato weentulibu. Winšch remdejas dšerdams,
runà tikai šaimodams un šobodamees, škaita šewi pašudušču žilwetu,
kaut gan deewina špehku un gribu un patštahwibu wišàs weetàs un
gadijumos. Winšch ir šaruhgtinats un šadušmots, bet ne glušči
šems un launs, kaut gan ahreji dšihwo wišemakos un launakos ap-
stahškos. Winšch ir eedomigs us šatwàm gara dahwanam un šina-

ſchanam, ſchkeſch tās ar iſſchkehrdibu un nizinſchanu katram, kaſ pagadaſ. Winſch lepna uſ ſawu noſeegſchanoſ pret paſauli, wiſmaſ mihl dſihwot aptrautſ ar wiſmelnakām aiſdomam, kuru dehl ari teef noteefatſ uſ katorgu un eedſer galā gifti.

Bef ſchaubam ari paſcha Needraſ gara ſtahwoſkliſ ihſi preekſch 1905. gada rewoluzijaſ bija lihdsigſ Jahna Grauda gara ſtahwoſlim. Zihnā dehl perſonigāſ ekſiſtenzeſ winſch bija ſapineeſ walgoſ, no kureem zihnijaſ uſ augſchu, ar lihdsjektu iſwehli wiſai nerehſkinadameeſ, tomehr diwehſeleſ dſilumooſ par noſeedsneeku ſewiſ neſajufdamſ, bet tiſai par pahrzilweku, kuraſ naſw jarehſkinaſ ar winu apſtahjuſcheem kniſchleem. Siſſpahrnis ir wiſnizſchianiſkaſ, jeb pareiſafi wiſſſtirneriſkaſ Needraſ tipſ, gandrihſ jau lihdsigſ „Lihduma duhmooſ“ attehlotajam kaſeſ direktoram, kuſſch noſeedsſigi teezaſ patſ neſinadamaſ pehz kā.

Romanaſ eedaliſ 14 nodatāſ. Wina kompoſizija nepeeder pee labakajām, tamdehl nepuleſimeeſ tai iſſefot pehz nodakām, bet tiſai ihſumā atmineeteſ romana paſwedeenu.

Wezaiſ Wahrpgaleſ ihpaſchneekſ ir peeſawinajeeſ lihds 30 ſemneeku ſemeſ mahju platibaſ, kuraſ pagatiſ grib atpaſaſ dabut. Teeſaſchanaſ twada wezaiſ Graudaſ, bet pee wezajām teeſam ſemneeki ſaudē ſawu prahwu, jo teem naſw ſkaidru peerahdijumu. Wini noluhdſaſ un tagadejaiſ Wahrpgaleſ kungſ iſlihgſt ar teem. Wezaiſ Graudaſ gan iſput no mahjaſ, bet winam iſnomā Kaſu frogu un wina dehlu Wahrpgaleſ Dochoſwſ peenem par mahjſkolotaju, palihdſot winam mahjiteeſ augſtiſkolā. Te kaut kaſ ſtarp Dachoweem un jaunoo Graudu noteef un Jaunaiſ Graudaſ beſ neka atgreeſchaſ uſ Kaſu frogu, pahtrautſdamaſ ari ſtudijaſ, un ſawā noſlehpumainā weentulibā paſtiprinati dſer.

Pehz tam iſplataſ baumaſ, ka Manajeinam iſdarot Baſtijaſ rewijiſju, par jaunoo eefneegta ſuhdſiba pret Dachowu dehl peeſawinatāſ ſemneeku ſemeſ un ka ſuhdſetajaſ tagad ir jaunaiſ Graudaſ. Dochoſwſ Kaſu krodſineekam peepraſa, lai taſ dehlu iſraida, un winam atleekſaſ tiſai patwerteeſ meſchā un pahrtiſt no ſawaa biſeſ un maſſchereſchanaſ. Ihſi preekſch prahwaſ iſteeſaſchanaſ Dachowā meita un Graudaſ ſkolneeze uſaizina winu uſ ſlepenu ſatikſchanaſ muuſſchaaſ kapehtā, kuſ noſkaidrojaſ, ka Jaunaiſ Graudaſ tamdehl padſihtſ, ka tam bijuſchaaſ intimaſ atteezibaſ ar Gertrudi. Bet Gertrudeſ winſch laiſkam naſwa pateefi mihlejiſ, jo ſkuhpſtoteeſ ar to behninaſ ir iſſadſiſ no Dachowu papiru kaſteſ wezo muuſſchaaſ karti, pehz kuraſ ſkaidri redſama ſemneeku ſemeſ peeſawinataſ dala. Gertrude ſawaaſ pirmāſ aiſtrauſchanaſ wahrdaſ praſa karti atpaſaſ, jo ja prahwu wezaiſ Dachowſ paſaudēſ, tad ta buhſ wina moraliſka naſhwe. Jaunaiſ Graudaſ ir nodſihwojeeſ par meſchoni, wiſhēſ, beſ krekla, obu noſoſtſ, bet Gertrude tomehr ſkuhpſta winu, kā dſehrajaſ newaredama atrauteſ pat tad, kad Graudaſ atraida winaſ luhgumu. Winſch teiz, ka tiſai ar ſcho ſuhdſibu warejiſ peerahdit, kā muuſſchai, tā pagatam,

ka tas ir wehl kaut kas; bet tagad tas wehletos, lai Gertrude wīnu noschauj, waj wismas eedwefmē masu mirkli pašam noschautees, jo weens tas par glehwi un parebs, ka drihsumā buhs jau tā nodsehrees, ka danzos par degwihna glahsiti frogā dsehrajeem. Gertrude tad peedahwā wīnam naudu, lai tas aishelotu uš ahrsemem, ispausdama, ka pašdreis teem mahjās 30.000 r. Bet Grauds patehlo Alpus un Egiptes piramides tif krahšni, kahdas dabā tās nemas neivar buht, un teiz, ka ahrsemēs šchim neesot ko meklet.

Pa tam Dachows prahwu ir pasaudejis, un kamehr Wahrpgaleefchi Kasu frogā šwinē šawu ušwaru, jo wineem peespreesta neween seme, bet ari 20.000 par nodoklu ilggadejo maksu, tamehr teef garam pawests wezā Dachowa lihšis. Šaunais Grauds dser kopā ar Wahrpgaleefcheem, furi beidsot tam par atlihbsibu eedahwā mešča mahjīnu ar tā šaukto maitu šilīnu, plawu un tihrumu, peesuhtidami ari kurtwi alus un wihna. Pašchi wīni taišas waj wišus 20.000 nodsert Kasu frogā, un Grauds nojausch, ka labuma weetā zaur šcho ušwaru Wahrpgaleefchi eeguhš tīkai idiotu paaudsi, kas buhs dsehrumā eedšimta.

Jau brauzot no apgabalteefas, Graudam peesitas kahds dsehrajīnšch Piplozinšch. Piplozinšch israhdas bijis kahdreis lahga semneeks, bet pehž pirmā seewas nahwes, tura bijuši engela wehrts, wiņšch apprezejis muiščas seetveeti ar naudu, Dachowa mihlako, un tā padšinusi wina dehlu no pirmās seewas un pašchu norwedusi lihds isfamifumam. Grauds aishes šchim Piplozina puikam — ganīnam 10 rublus no tehwa, pahrstēids wīnu wahrnulenus šitam un šahlijam preefšch seemas školās, un filosofē, ka lai zif zentigs buhtu sehns un lai kā no šawa tehwa netifumeem atkwabinatos, tomehr galā lihds ar Salamanu atradis, ka wišs ir šehnalas. Grauds ir šaruhgtinats pefimists. Un kad no frogā wīnu Piplozinšch ar šawu sirgu aishwed uš maitu šilīnu, tad tas pagaidam ir apmeerinats. Te nu wīnam mafafais ir pajumte.

Bet israhdas, ka tajā pat nakti, kad Grauds fatizees ar Gertrudi, Dachoweem issagti tee 30.000. Wifdomas friht uš Graudu, wiņšch teef arestets un muišchas pagrabā pehrts, lai atsihtos. Weidsot palaisis šawas šahpes wiņšch masgā basnizfrogā. Pateefibā šahdsibu isdarījuši Piplozeene, naudu pašlehp dama Dachowa šahrkā. Israhdas, ka wina Graudu kaisligi mihlē jau no wina mahiškolotaja laikeem pee Dachoweem. Tagad nu tā peespeesch wihru pahrzeltees uš Grauda mešča mahjīnu. Piplozinšch apstrahdā semi, Piplozeene apkopi un pahhdina Graudu, lihds starp teem nodibinas Piplozeenes sen ilgotais šakars. Grauds atkopjas, šahš jau rakstit, kad pehšchni wišs eet bojā.

Gertrude atrašta no ahrsemem, atsuhtidama ari zela naudu, lai Grauds brauz uš wīnu isklaidetees. Piplozene wehštuli islaša un pašino, ka teem buhs behrns. Grauds, kas gribejis pašlaukt Ger-

trudei, ustraufsts nējin, šo tagad eesahkt. Winšch tomehr grib tift ahrā no maitu šilina. Le Piplozeene atklahj, ka naudas winai deesgan ari preetšch ahrsemem, tur wiſi tee waretu jaunu dšihwi uffahkt. Wina aifrahda, ka nepelnita nauda Gertrudes, waj winas rofās, wiſs weenalga. Un Grauds galā winai padodas.

Le polizijas eebufums pee Sifspahrna wiſus planus pah-trauz... Piplozeene iſnem paſi preetšch ſewis un wihra, aiſſauz to lihdsi uſ Dachowa kapu, leet iſrakt tam naudu un, ſanehmufi to, wihrū noſit ar lahpfu un aprok, lai tad Grauds ar wihra paſi waretu aiſbeht lihds ar winu, jo Grauds ari uſ to buhtu gataws, eesauſdamees: „E, war jau to wiſu darit“ (ſt. 206. l. p.). Bet Piplozina behlens, kaſ jau ſen notwehrojis, ſo Grauds ar pamahiti dara pret wina tehwu, atklahj notikuſcho un Graudu nodod teeſai. Winſch mainu ſanem uſ ſewi, lai Piplozeene ar behrnu waretu paglahbtees no wajaſchanas uſ ahrsemem. Winu noteefā uſ katorgu. Proturors plaſchi iſtirſā jautajumu par ſemneeziſkās inteligenzes Sifspahrna dabu, kurai naw tahdas ſabeedribas, kuras eefkati un morale to atbalſtitu un waditu. Ja tee naw eedſimti moralifki geniiji, tad ir weentahrfchi moralifki baſkahji — beſ kauna un goda juhtam, kaſ paſchi ſew atſtahti, gatawi iſleetot wiſus ſawā labā: ſemneeziibu, muifchneeziibu, draugus, ſewu, paſchu dabu un ari ſkolā eeguhtu gudribu, tur mahjits, ka dšihwē naw tahda grehka, kurſch kahdreif naw uſſtatits par atkautu, ne tahda kauna, kaſ kahdreif par godu nebuhtu uſſtatits. Schā bihſtamā noſeedſneeka perſonā jaſoda wiſa ſchi bihſtamā Sifspahrnu giltis.

Atteeziibā uſ Graudu nu paleet atklahts jautajums: waj tas peederejiis pee moralifſteem geniieem, kam paſcheem ſawa tikumiba, lai tee atraſtos kahdā noſeegumu ellē atraſdamees, waj ar tas noſeedſneeks, lihdsigs Piplozineem? Un no ſchejeenes mehs waram jautat ari par paſchu autoru: waj, azim redſot, ſapluhdinadams ſewi ar wezo Oſolu „ſkaidrā firdi“, ar Wili ſtrautmali „Bihduma duhmos“, beidsot ar Graudu „Sifspahrni“, kurſch jau wairš nezif neifſchkiras no krahjkaſes direktora jeb weenigā genialā blehſcha-latweeſcha; waj atgreedamees atkal un atkal pee noſeedſneeku tehloſchanas ſawos eemihkotos kriminalromanos ari pats Needra — ir ihpatnejs moralifſs genijs, waj weentahrfchs wiſu iſleetotajs ſawā labā, t. i. ir noſeedſneeks un nodewejs?

Grauds kahdā weetā eesauzas: „Naw muhſu tautai wehl ta ſpehka, kaſ atbalſtas pats uſ ſewis“.. „Nad ees garam pirmais latiweetis, kaſ ſawu ſpehku neſis pats ſewi un ſawu gaitu noteiks“.. tad winſch gataws noreibt no preeka un laimes un mirt.

Man leekas, ka ſchee ſawa zela gahjeji ir wiſi tipifſee 90. gadu latiweeſchi, ſahkot jau ar Weidenbaumu, bet kamehr Weidenbaums ſawu abſoluto patwaligo ſofiſtiku ahtri pahrdſihwoja, nonahkdams pee zehluma dwehſelē un deewiſchkās harmonijas wiſā koſmoſā, Needra palizis tur bijis. Paſal Weidenbaumam ari Aſpaſija, Poruſs,

Rainis, Jallijs un t. t. wisi ir israhbijushees par moraliskeem geni-
jeem, no kureem tatrš isstrahdajis šawu ihpatneju mehsturisku pa-
šaules usfkatu, bet par Needru mehš leekam — ? Ne Kantš, ne So-
krats, ne Kristus winam natw šwehti. Warbuht Stirners, Aretino.
sokists Protagors?

Kas atteežas us romana ispildijumu, tad winšch nesašneedš
nebs „Dihduma duhnu“, ne „Kad mehneš dils“ mahšlineezijšas
mehrtibas. Išaemot Zahni Graudu, to jau esmu peeteekofchi rak-
sturojis, un wehl Diplozinu, kuruš waretu usfkatit ša mahzita do-
mataja un nemahzita širdš zilweka pretstatijumus, wisi pahrejee tipi
bahli. Abi Dačowi pawšam nonosihmigi. Gertrude, lihdsigi Dagdai
un Duzijai, nosonturejas ša šentšchu eerashu upuris un personifizeta
pašiwitate, pat bes ihša muišchneezijša gara šmalkuma, kreetni ween
šadomata un butaforiska. Šapat ari wišas zitas personas, ša bojniz-
trodsineeks ar šeevu, aprinka preekšchneeks Šagens (Šaarena atehna),
Zahna Grauda tehws (wežā Šola atehna) un t. t. Masleet špilgtaks
Diplozina dehlens Peters, truhkumā noruhdijees praktikis, un Diplo-
zeene, kura Needra šapluhbinajis, šopā ar Kristines gahdibu un
Minnas Birk wihrifchibu, wehl šahdu pirmatneji raganisku kaislibu,
nešchehibu un širdšapšinas truhkumu, kas tai ļauj kalpinat un ari
nokaut šawu wihru, ar isredši ahršemēs baudit laulibas laimi ar
Graudu, patehrejojot nošagtos 30,000 r. Romahzofchi šmags, šems
un reebigs raksturs.

Kas atteežas us stilu, tad neweens Needras darbs nawa šarakt-
stits tik šmagā, beekšahdainā stilā, it ša pawšam bes eedwešmes, tikai
ar nobomu, prahtu un grihu. Šaur to Zahnim Graudam un ari
muišchneezijšam personam atnemta gandrihs wiša eekšhejā inteli-
genze un leelā mehrā ari ahrejā. Graudam tikai domas itin ša
inteligentas, bet šajuhtas praštas: wina leelums tikai pašcheedomata
leeliba, wina zehlums tikai nekāuniba un isliifchānās. Un ta ir šihme,
ša pats autors, šarakstot šcho darbu, nawa bijis laimigs, iswaligs,
nawa diferejees ar zehlām šajuhtam, domam, darbeem, bet ša jau
teikts, eestidsis us laukeem praktikā, jutees pahrdarbinats, no wišeem
nonizinats, nekaimigs un ihgns. Literarijšas garšchas truhkums we-
tam ir tik leels, ša Needra eeeet pilnigi Andreja lpišcha rakstijcha-
nas weidā, peemehram, škatā par wahrnulenu šahlišchanu un zep-
šchanu, waj škatā par wežā širga šchaufchanu un dihrašchanu, waj
dšeršchanas škatos pa šasu un bašnizkrogeem, waj šahda zilwežina
tehlojumos, šahds Diplozinšch, kuru Dačowa šapenē šeeva nošit ar
lahpštas galu un ša kuremi šmiltis eegruhsch, waj ari pašcha Šit-
špahra daufišchanā muišchas pagrabā lihdsi šilām un ašinainām
meešam. Wišs tas teek nodarits un noštahstits bes mafakās šau-
tribas, šmalkjuhtibas un mehra šajuhtas, šamdehl šahw ahrpus
šatrām literarijšām robešcham.

Up šcho pašchu laiku Needra wehl puhlas šewi peekšpeest usrakstīt

peezzehleenu lugu „Miljonars“, turu pahrttauß peßß otrà zehleena, un romanu „Sem ßartana taroga“, Scherlok-Holmsa stila, turu pahrttauß peßß tresßas nobalas.

10.

Peßß schahdas literarißßas galopeßßchanas jo ßewißßßki 1904. un 1905. gados, tad rewoluzija ißßosta wißßus Needras praktißßkos ußßnehmumus un patß tas paleet par mahßitaju, papreeßßchu Matißßas, tad Alßnawà, griba kaut to literarißßtu rabiß Needram pahreet uß ilgatu laiftu.

Lifai 1911. gada beigàs „Dßimtenes Weßßtneßßa“ Seemasßwehtku numuram Needra ßaralßta weenu no dßilafeem un wehtti-gafeem ßaweem stahßtineem „Peters Salna“. Pee ßhà stahßtina, turu waram ußßuhfot par Needras talenta atdßimßßchanas ßihmi, bet turu dasßhi lit. weßßturneeßi, tà peem. Andreßß Ußpits neßin tà no-neewat, ußßaweßßimees ilgafi.

Stahßtinßß ußßrakßtits ar leelu meern un mißßlestibu. Wina atkal teet rißßinata weena no dßilafam Needras problemam — latwißßfà noßeeguma problema, turßß te tehlots weenlißßßß soßialas un indiwi-dualas dabas.

Seemasßwehtku ßestdeenà peßß darba mahßitajß pahßßßata to-respondenzi. Pee kolega Rißà wißßß apßaulajeess par 1905. gada rewoluzionara Petera Salnas ßentißßu dßihwes notifumeem weßàs baßnißas grahmataß. Un beedriß atrakßtijiß ßeßoßho: Salnas ir bißußßhi te pagaßta warenee, te noßeedsneeki. Seemekkara laiftà kahßßß Peters Salna ßodits ar 100 kokeem pee baßnißas par muißßas labibas ßagßßhanu, bet ißßrahwees un ar baßnißas wohrtineem notreeßis wa-garu; mahßitajß eebeßßßßis mahlu bedrè, leelßßkungß ußßßtreßßis leepà. Salna aißßbeßßßis un draudeßis nodeßßßinat labibas pilnàs muißßas ßehtiß. Tad muißßneekßß ßeidißßis 60 weßßumos to aißßwest uß Rißu, bet ßekà Salnas Peters ußßruzis un wißßu atnehmiß. Wina lißßßßbeedri aißßbeßßgußßhi, bet Peters ßagußßtits un daußits, lai ißßdod lißßßßßßina-tajus. Nad jau meesßas gabali ßahßß nokrißßt, Salna atßihßßas, tà la-biba paßßleßßpta mahßitaja gubenì (— ßleßßpdamees tas tur atrabißß paßßha mahßitaja noglabato labibu). Tad par peenahßßußßhà tunga ßaßperßßchanu ar waleßam ßahßam wiinu noßit. Lißßßim wehl ußßdeßßßina-tauna ßihmi uß gihmia. Bet Seemasßwehtku naßti lißßßis lißßßß ar ßauna itabu brißnißßßhà ßahrta noßuhd. Petera mahßas atßtahß wi-na ßeewai, bet mantu atdod wina braßlim — baßnißas dßeedatajam un peßßrminderam.

Mahßitajß pahßßdomà par noßudufßho rewoluzionaru, turu ari ßauß par Peteri Salnu, ßas 13 deenas aßinaini walðißis par pagaßtu. Te weens pee loga peeßlauwè. Mahßitajß, ßiteem jau gußot, atwer un eenahß patß noßudufßhais: wina ßeßà nemeers, grußßßirðiba, bet ne aßßpraßts. Salna nahßis ßirði atweeßßlinat. Galwenaiß greßßß,

ka wiņš ir nodedsinājis šāva kaimiņa un rādā Mārtina Salnas mājas un nokāvis viņu ģimeni. Bezais naidis starp divām Salnu ģimenēm Purva Salnam un Bezsalnam jau sen pastāvējis. Purva Salnu Pēteris ir pahraks, gudraks, bet Bezsalnu Mārtiņš lehnams, nogaidot viņu viņur ušvar, arī viņa Mādi atnē. Wiņš ir pagasta wezakais, bet Pēteris māsmahjās kallejs, kas beidsot aiseet uš Rīgu fabrikā. 1905. gadā wiņš eerodas pagastā kā agitators. Novembri nogahš Mārtina valdību un pats tee eemehlets par preefšneeku. Ar nodedam un šķuhtim Mārtinu wiņš isposta, strahdneekus tam aishrauz un t. t. 13 deenas nowalda, wiši tam paklausa, tikai Mārtiņš atturigi nogaida. Beidsot eerodas joda eefpežija.

Pētera kallejnizā apšpreesčas tīšetri beedri; nezeređami wairs, ka šaldateem pagasts pretošees, kā gan bija šolijees, viņi nolenj isnizinat nodedvejus, lai laudis nezeestu. Nodedvejs, kā wineem leekas, war buht tikai Mārtiņš. Bež lošes nošchaušana jaisdara ģimnastam ar školotaju, tee eeeet istabā, bet pahreje, arī nomaškotais Pēteris Salna paleef ahrpušē. Kad ģimnastis ischauj uš Martinu, viņa seewa Māde ušbruht tam ar revolveri, bet Pēteris eestrej palihgā un notreez to gar tumodi. Winas behrni eesauzas — frusttehws!, jo pašihst Pēteri, un Pēteris apšchauj arī tos. Tad sameklē lampu, aishdedina to un eeshlēš fāpi. Kā pa šapni tee dodas projām. Ģimnastis israhdas eewainots, beedri to nes, lihš wairs nespeh, un wiši paslehpjas muišchas rījās, fur aismee, zeređami, ka beedris drihš nomirs, un tad warēs isflichst. Ustura peeteef tikai trijām deenam.

Rihtā tee redš dragauns garam aishwedam revoluzionarus pa trijeem ragawās. Dšird tos arī nošchaujām. Nahwes bailēs ģimnastis lihš viņa neatstah, te pat 60 werstis viņam mahē, atcaltne, gaida to uš šwehtteem mahjās. Bet kad draguni tuwojas rījam, diwi beedri no rījam eemuht meščā, paleef tikai eewainotais un viņa šchlotajs Salnas Pēteris. Abi farunajas, šilda pee šadedsinamām šlabargam rokās. Ģimnastis murgu par mahē, mofās jautā, waj tas nāw arī behrnus apslepšawojis. Pēteris atšihstas pats to isdarījis un pehtšni abi raud. Tuwojotees nahwei, ģimnastis gribetu kaut šweziti no bašnizās. Un Pēteris teescham dodas pakal tai uš bašnizu, zeređams to nolaupit, kamehr šwanikis ušahps šwanit. Gaididams kapehtā sem egles uš šwaniki, tas aismee.

Šapni wiņš redš kahdu mozineeku pee šauna staba, un bašnizeni, isnahdami no wežās šoka bašnizinas, šwinigi tuwojas tam un šluhpsta rokās, behrni nes puķes, kahds apflahj lihš ar purpuru... Te wiņš atmostas, eeranga bašnizinas durwis walā, pakler šwanika lukturi ar šwezi un nejauschi eemaldas muiščā, tad uš mešču, beidsot ušmanigi tuwojas rījam. Peedarbā tam kahjas atšitas pret kahdu lihki — zeturto beedri. Rījā pee ahrdeem farajas školotajs. Ģimnastis gul nomiris, šaldats tam uš fruhš ušlīzis

krustinu... Peters pilns brihnumu un bailu noskaita tehva reisi un ismetas pa durvim uš mešū.

Tahlaš stahstītajs atsihtas, ka nodarītās šlepšavības tam dsihtvi padarijušās neespehjamu. Semišči breešmigi ešot Seemšvehtu wakarī. Birmajā gadā tas strahdajis wišu nakti, otrā ušmeklejis eelas seeweeti, treščā gribejis no tilta eeleht Daugavā, žertūtā weliš ištwanijees pee polizijas prištawa durvim, lai nodotos šodam. Un šohogad ešot atnahžis pee mahžitaja — ko winam darit? No nahwes tam bail natwa un katorga newar buht gruhata par šho šlepšawas apšinu.

Mahžitajs domigs leet preekščā kopeji lašit tahlaš israkstus no basnizgrahmatam par Salnas šentscheem. 18. g. š. beigās pehrminders Krustups preekščā nahwes atšinees šahdā grehtā: Loreis kad to labibu weduši uš Rigu, Krustupa ragawās eemetees ištbehgušchais Salnu Peters un ešauzees: „Duhs ešat mulki! Žuhju ir 70 — wagarš weens pats. Un behrni jums raud pehz maišes. Žopini ištprahgs. Bet juhs wedat maiši uš Rigu. Bahrdoš, wedis leelungam wišnu par to! Šrihtkos balli.“ „Kā Deems lizis“.. es atbildu: „bet kas lai nem grehtu uš šewis?“ Že pagadijees wagarš tuwumā. Peters gahsees tam wiršū un nositis. Pehz tam lizis greest širguš atpataš un wesumus iwest katram šawās mahjās, bet winu nodot kā laupitaju wiršneeku. Pee štaba nonahwetu nakti šaudis winu aprakusi, bet tā ka bijis peefehdets, tad ar wišu štabu. Krustups nu luhdi, lai winu dsihtwē godato aprof beš swancem, bet nizinato zeeteju Salnas Peteri godā patur. Wišu muhšū Krustups atsihtas šehlojis bahrinus un dewis muišchā, lai nolihdšinatū paradu.

Remeerīgais šlepšawa tagad šaprot, ka wina šentscheem basnizeni rofu štuhpsta newis par šlepšawibu, bet par behrnu paehdinašchānu, behrni tam roses nes ne tamdehl, ka tas nahwei špihtejis, bet ka dsihtwibu nodewis par brahseem. Mahžitajs špeesch Salnas Peterim rofu, tamdehl, ka ari tas naw pametis beedra nelaimē.

Kā redšams, štahstina ideja loti weenfahrscha un štaidra. Špilbijums uštkatams, konkrets. Kompozizija originala, intresanta. Rošeeguma ištjuhtu un širdsapšinas moku anališe šmalta un gala ištwebums pahrlēezinošchi zehls. Kas te ko ušttrauktees pat ištstam rewoluzionaram, ne wehl Upitini? Peters Salna pa dašai jau ištpirzis šawu grehtu. Turpmākais zehsch norahdits ar Krustupa paraugu.

Šchi mahkšlas un etoša pehrle Reedras darbu štarpā pa dašai atgahdina wina jaunības noweles, pa dašai defadentu šafonzentretos štahstinus.

Behdejais Reedras štahšits ir „Waratawas“, loššnes trihs garšč, šaraktiits un nodrukats „Dšimtenes Wehtšneši“ 1915. gadā.

Šchajā štahstā, kuruš dibinats uš atjautības, Reedra wehl reis peerahda leelās šabuletaja dahwanas, kas teešcham prot intrigu šareschgit un atrišinat. Šapat kā „Peteri Salnā“ ari šchajā štahstā

Needra wiszauri ifturets mahfflineeks. Ne parastās Needras senti-
mentalitates, ne pahrsphiletā patofa, ne gari atšchaiditu prahto-
jumu, ne weeliskā smaguma tehlojumos — wispahri netahdas ween-
mulibas un ifdeenibas te nawa. Azim redjot abus pehbejos stahstus
Needra rakstijis ne wairs truhkuma speests un steigdamees, bet
iswaligi, radishanas preefa dehl un ar weelu mahfflineezijfi rota-
lodamees.

„Karatawu“ siichets nemts atkal no katofu laikeem, furu weh-
sturisko un soziales apstahklus, ar wisām sadshwes eerascham,
Needra teizami pasihst, kā jau to finam no ziteem wina wehsturiska-
jeem stahsteem un romana „Rad mehnefs dilst“. Stahsta darbiba
norishinas kahdā no Diwonijas pilim un sahkas ar to, ka brunineeks,
gribebam isprezinat šawu meitu, ir atwedis tai lihgowaini, kuram
lihgawa nu ir japarahda. Bet kad to eegehrbj schaurās modes
drehbēs, tad israhdas, ka widukli wina preefch lihgawas par pee-
breeduschu. Brunineeks ar wisleelako neschehlibu to nopletnē un
eefloga pils pagraba ar noluhfu issinat ari winas lihdsiwainigā
wahrdū, lai tad abus noteefatu uš nahwi. Bet eeflodsitā wehls
eepreefch grehtus fuhdsjet un winai eefuhsta wikaru ar šwehto sakra-
mentu. Laišni schis wikars tad israhdas par winas lihdsiwainigo.
Winch pahrghehrbis winu šawās drehbēs isfuhsta ar šwehto sakra-
mentu rokās uš šawu dshiwokli, lai wehlat ta pašlehtos pee wina
mahtes. Pats turpretim zer kaut kā tift walā no mofu štaba un
droščās nahwes zaur šawu pahrgalwibu.

Pret brunineefu wikars, kā biškapam padotais, isturas isai-
zinofchi un nizinošchi, par ko brunineeks, kad weh to uš maitu kalnu,
issaimodams ussehina winu uš behru wihna muzas, bet pats ar ap-
tahrtnes brunineefem brauz tuhli eepakalis un gekojas. Tad
wikars jau pa zekam leef preefchā isfuhdsjet grehtus, lai lihds šaules
reetam to paguhtu godigi pakahrt. Brunineeks ar meeru. Un diwi
preesteri, peeferdamees pee schaurowahgu malam, winu sahst nopra-
tinat. Wikars, atsihdamees šawos grehtos, eepin ari preesteru ne-
darbus un nofeegumus pret brunineefem, furus tee tam kahdreif
bistejuschi, tā ka tee no bailem aismuht meščā, bet atteeziguee bruni-
neeki sakaitinati wineem pakal. Maitu kalnā šanahkuschos laudis
winch aisdjen projam ar šawas mantas — lopu un apraktās naudas
diwdomigo nowehleschanu teem, kas pirmee winu atradis, lihds ratu
kalnā pahri paleef tifai bende, brunineeks un kahda ubadje. Bet
ari brunineefam isdodas pašneegt sagifteto wihna kausu, pehz kam
wikars šwinigi, kā kahds šwehtais, pašlubina winam nahwi un, kad
tas nobeidsees, ari bendem ar ubadsi leef gatavotes uš to pašchu.
Tee pahrbihstas un, atraisijuschu wikaram rokas, luhds lai winch par
teem luhds un tos šwehta. Wikars pehfchni pašuhd... Dai nu segtu
šawas neishmanibas pehdas, wini ahtrumā isgehrbj brunineefu failu,
usbahsch galwā šebeneefu un pakar wikara weetā, pehz tam tuhli
apof.

Needra šcho tematu ir apstrahdajis ar feno italeešchu novelistu apbrahtigo isdomas spehju, kas zaur dabigo, ijjusto, glesnaini speh-zigo stohstijumu aistrauj un pahrleezina lihds pat beigam.

Starp daudseem Needras darbeem šcheem diweem — weenam dšili nopeetnam, otram pahrgalwigi jautram — ir leela tihri mahf-flineeziska nosihme, jo tos autors ir radijis teešcham kà mahf-flineeks — nesteigdamees un bes kahdas tendenzes. Needras atjautigà fabuleščhana atgahdina brihnisčko tautas paštu ahrejo konkretibu un pašlehpto eefščejo gudribu. Jau no školās laikeem šči fabule-ščhanas spehja winà attihstijusees un kà šarkans pawedeens eet zauri wišai wina literariškai darbibai, pat wairak — ari šawà dšihwē winšč ir kluwis par dehškinu peedšihwojumu mekletaju, atjautigu apstahflu šaresčgitaju un atrišinataju.

Lai gan „Peteri Salnà“ mahzita bahrenu šchehloščhana un šawas dšihwibas nodoščhana par hrahleem, tomehr dšihwē Needra naw wairs mehginajis šawas mahzibas peepildit, kà mehs par redšam no wina biografijas. Pawišam otradi — winšč ir iswehretees par tautas šwehtumu šaimotaju un egoistisku leekuli wehl leelakà mehrà, nekà wina tehlotais wifars „Karatawās“. Ja jau Zahna Granda teh-lojumà mehs newaram iščširt, waj Needra ar to naw gribejis ween-šahrešči nošeedšibas besdibenos eelaištees un tos attaišnot, tad no „Karatawu“ warona pšichologijas mums škaidris, kà deena, kà te Needra šew atlahwees uš to besdeewigako isšobotees par wišem žil-wezes un bašnizas šwehtumeem, šewišči grehtu šuhdšehanu, šakra-menteem, mihleštibas leetam un t. t. Kad to daritu laižigs rakst-neeks, tas buhtu weeglaki šaprotams, bet kad to dara mahžitajs, kas šwehtdeenās ar šcheem šakramenteem rihšojas wišà nopeetnibà, tad mehs waram titai apbrihnot to milšigo leekulibas besdibeni, kahdà nowadita muhsu bašniza. Ka tahds mahžitajs war kluht par tau-tas un walšis nodeweju kaut furà winam isdewigà situazijà, par to newar buht šchaubu.

Tapat kà renesanses nošeedšigais muhts un rakstneeks Peters Aretino, furšč nobeidša šawu muhsču karatawās, tapat ari Andreju Needru kahda newaldama teesme winà rauj uš nošegumu pašča nošeguma dehl. Eš esmu objektivi rahdijis Needras attihštibà gai-ščakus pošmus, tamdehl lai ir atkauts ašrahdit ari uš wina pagrīm-ščhanas laikeem.

11.

Titušči galà ar Needras mahfklas darbeem, mehs wehl pata-wesimees pee wina teoretisķeem uščlateem un atšinam par mahfflu, jo šahfot jau ar kritiku par Ašpasijas rakšteem 1897. gadà „Au-strumà“, winšč šchad un tad ir uščtahbijis estetiskās mehraulšas ari wehlakās kritiskās.

Kritiseedams Ašpasiju, Needra pareiši ašrahda uš winaš gal-wenajam kluhdam: teekšmu nenoteiktibu un besgalibu, kà ari uš

malodas abstrakzijam. Analīzējot viņas lūgas, atrodo, ka darbībai nav peeteekošā motīvejuma, lai statītajs waretu līdšradīt un līdšī domāt. Viņas šķās kluhdas ir, tā ļaujamo, Sturm un Dranga rakstneefu kluhdas, tā tad Needra prasīja mahkflā jau sinamas organīfetas gatawības: noteiktu ideju un mehrku, ufkātama, konkreta tehlojuma un logīfki īfaugufčas darbības. Tee ir, protams, tīfai formali, normatīvi prasījumi, kas neatteezas uf pašā darba buhtību, furai jābuht pilnīgi īhpatnejai, subjektīwai, jo subjektīwīfmu Needra atfīhst par mahkflīneefa laimi. Kā wina indīwīdualitatē atfpogulojas pašau — pee mahkflīneefa tas efof wīfwarīgafais un te kritīfīs wīnam nedrīhktot ufkāhdīt itīn nekādu līfumu, pehz fureem rīhtotees. Pats mahkflīneefs intūitīwī atrodof ļawās mahkflās ideju un weīdu, darof eefpaīdu uf lafītaju, un ari kritīfīm jāīfeet wairaf no fā neapfīnīgī ļanemamā eefpaīda, neka no prahtojumecm un teorījam, kāhdas ļaut fur kāhdš ufkāhdījīs („Auftrumā 1899. g.). Wehļaf īfķķīrdams 1, dogmatīfko Defīna kritīfī, 2, īfprasķanas un īfķķķānās apfķāhķu — Brandefa kritīfī, 3, mahkflīneefa kritīfī, kas attehlojof eefpaīdus no mahkflīneefa eefpaīdeem, laīfām subjektīwo, pats wīnķ eeteīz 4, eстетīfki domajofķo kritīfī, kā preekfķ mahkflīneefa, tā preekfķ lafītaja, furai jābuht reīfā: pamahzītajai, lai aīftaupītu nekāīdras meklefķānas, līdšradītajai, kas pāhrdfīhwotu pašā radīfķānas prozešu, un apbrīhnotajai, raugotees no mahkflās darba gatawības un pilnības mehra. Beķdejās domas wīnķ īfteīz 1902. gadā, „Pēterburgas Wīwīfķu“ Nr. 1 peelīfumā, rakfā: „Kritīfās ufdewums“.

Par to, kas ir mahkfla, teeķķī wīnķ neīfķafas, bet neteeķķī gan. „Refpeķzīgā dmehfelē“ Kāleī Jndrīfīm wīnķ leef prahtof, kā no religīfķas genīalitates, kas weenojofķī aptīwer ļewī wīfū, beedro un aplaimo wīfūs, pa māfam īfbalās ufpuhtīgāīs prahts, lepna mahkfla, leefulīgā tīfūmība un tūwredfīgee ufkātī, lai zīhnītos pret teem. Tā tad „lepna mahkfla“ buhtu jāapķaro, jo tā no aplaimotajās un beedrotajās grib īfwehrtēes par ļaut to zītu. Ari tehlotāīs free-wīnķ, kas kāfaku īnfīntīwīwī labaf īfdejo, nekā ītaleetīs pehz wīfeem mahkflās līfumeem, leefas aīfrahdam uf to, kāhdai jābuht mahkflai: religīfķī īnfīntīwīwai, nāzionalai beedrotajai, newīs „lepnaī“. Šķahds, kā mehš fīnam, ir Tolfstoja ufkāts par mahkflu. Kā Needra ar to ir eepafīnees, redķams no wīna rakfā 1899. gadā „Auftrumā“ Nr. 5 „Tolfstoja domas par mahkflu“. Tolfstojs teeķķām religījai leef noteīft, kas ir laīme un labķķājība. Un tā efof — weenoķķānās ar Deewu, kā tehwu, un zīlwekeem, kā brāhķeem, īdeālu fīatof Krfīstī. Sīnatnes un mahkflas efof tīfai ahrejās un eefķķeķās beedrotajās — fīnatnes zaur prahtu, mahkflās zaur ļuhtām. Nekāhdas fīolas mahkflai newajagof, jo ļuhtas efof wīfeem. Mahkflās īhftenība atķara-jotees no: īfteīfķo ļuhtu originalītatēs, fķāīdrības un ļaprotāmības preekfķ wīfeem, un pateefas īfķufībās. Bet Needra fķo Tolfstoja mahkflās weedofķī fākritīfē un tāīfni no „lepnaš mahkflās“ weedofķā.

Needra šaka: „Attihstības weidā Tolstojs grib greešt mahkšlas attihstību atpakaļ, individuālo mahkšlu padarīt atkal par tautas mahkšlu („M.” 1899. g. 378. l. p.). „Wišiem pēcētama mahkšla var būt tikai stipri neattihstīta (turpat).” Kas attežas uz prātu, tad to gan Needra atšīst par weenotāju, jo loģikas likumi esot objekti, bet griba, kas šaknojoties jūstās, zilvēkus šadālot ihpatnībā. „Jūstu pateesība ir tikai tam, kas viņu šajuht par pateesību. Prasīt, lai manai šajūšanai padotos wiši ziti, ir twarmahzība” (turpat). Tā tad Needra, itin kā pretrunā ar Jndriki Kāleju un arī Tolstoju, ihwehšlas diferenzeto, lepno, individuālo mahkšlu, kuru Tolstojs nošoda kā tahdu, kas nowedot: pēc lepnības, dšimuma instinktā un dšihwes apnikuma. Šāi lepnā mahkšla atšīst arī školu, formas pilnību un t. t.

Bet kas nu īsnaht ar Needru? Wina pahrleezība, teorija praša lepnās, individualās mahkšlas, kas teesham warbuht wed uz dšimuma instinktu un dšihwes apnikumu, bet šāo lepno mahkšlu wiņš pēkšņ beš kahdas školas, beš stila konzentrazijas, beš formalās pilnības, pat apšarojot defadentus, kā šās mahkšlas pilnības īf šopejus. Turpretim teorijā nošodot wišem šaprotamo mahkšlu, kura warot būt tikai ļoti neattihstīta, wiņš pateesībā tikai šahdu wišem šaprotamu tautas mahkšlu ween kultivē, pat „Lihduma duhumus” kuhpinadams teem 10,000-eem, ne nu wehl zitus wahjakos darbus. Zaur to īsnaht, ka Needra, kā mahkšlineeks, pats šewi īsnihzina: nešneegdams brahliki weenojoshās etisto jūtu mahkšlas, wiņš nešneedš arī estetiski īsghitojoshās labās garšās mahkšlas, bet — lepnas naidigas jūhtas newihšgīgā, rupji šmagā formā. Un ka tas teesham tā noteek, to wišlabal mehs redšam no „Sikšpahrna” ar wina lempigo štirneristu Zahni Graudu un abeem šagleem un šlepkawam šeplozineem.

Ka šāis nowiršeens, ar Needru preekšgalā, muhsu literaturu ir wedis etistā purwajā, to wišlabal peerahdijis ar wišu šawu postošo darbību Andrejs Upits, kā ihštenakais starp wišem needristem. Un zik tahlu Schwabe, Pawils Rosits un Wesels turas pēš šā pašā weedokļa, tiktahlu wiņi ir bištami katrai etisti, waj etetiski augštakai mahkšlai. Šāi nepareizi no Needras eerautā lube- neezība muhsu mahkšlas literaturā beš šehlastības apšarojama, jo galā wina nowed uz rasputjinismu un taršanismu, kas paššreis kā nešahles teek kultiwetas no dāšchadeem špefulanteem.

Bet buhšim pilnīgi objektīwi un laušim beigās pašam Needram nobod špreedumu par šewi un šaweem darbeem. To wiņš īdara bešparakšta ešējā „Dšimtenes mahkšla”, kas nodrukata 1905. gada „Ausstrumā”. Needram kritika pahrmeta, ka pat wišlabakee wina darbi esot šadomati, abstrakti, wina waroni bahli un beš kon- kretības, ka dšihwē nekur mehs tahdu newarot nowehrot. Uļ to tad Needra atbildeja.

Winfch jādala rakstneefus objektīvos nowehrotajos jeb realistos un subjektīvos jutejos un domatajos jeb idealistos, nemdams par paraugu preekšč pirmajiem Blaumani, preekšč otrajiem Needru. Pilnīgi konkrēti, tā rokām taustāmi esot viņi Blaumana patreifejā dšihvē nowehrojamee tipi un tehlojumi, jo winšč esot realists, kas pats no šewis nekā kļāht nepeeleeftot. Turpretim Needras tehli esot neisbehgami abstrakti un miglaini, jo Needra šāwos darbos dšihwojot waj nu tahlā nahkotnē, jeb pagahtnē un radot jaunu gara un domu bagātu dšihwi, kuras šastahw-elementi tikaj pa daļai esot nowehroti, waj ari no grahmatam nemti, jo Needra esot idealists. Kā garam esot winšč aishahda uš Šhefšpira Hamletu, Getes Faustu, uš Bairaona un Kalderona darbeem, kuri viņi dšihwojot pāšāu azim ne nowehrotā tahlas nahkotnes, waj pagahtnes ideju pašaulē, jo tikai tā idejas warot nowest lihds galam un issmelt. Turpretim realists neisbehgami esot aprobešchots tikai ar ahrejo un pee tam tikai ar tagadnes ahrejo dšihwes uštverschanu. Tamdehl Blaumanim nekurneesot neweenas idejas, nedš pašā personīgās juhšmas.

Šcho starpību starp Blaumani un Needru mehš, protams, pašām zītādi isskaidrojām, jo peederedams pee agrākās 80 gadu rakstneeku paaudšes, Blaumanis dšihwoja wehl episkajā, uš šenšēm tautas eeraščam un tradizijām dibinatā laikmetā, absolūti brihšs no katra subjektīwisma un indiwiidualisma pašāules ijuhtā un pašāules uiskatā. Turpretim Needra jau pats šewi atšihst par meklestaju, kas viņš šaites ar šemneezību šarahwis, kaut ari wehl naw šepšis peeweenotees kultūrelai šabeebrībai. Winšč ir pahrejos laikmeta gars, ne wehl libotajš putns, ne wairs loščnataja pele, bet šilspahrnis, kas darbojas kreščlas — pahrejos laikmetā. Wina tehlu un waronu bahlašiniba meklejama šaisni šajā apstahli. Turpretim atšauktees uš Geti, Šhefšpiru, Bairaonu un Kalderonu Needram naw eemešla. Šhee leele gari ir gan subjektīvi un indiwiuali, bet eeguwišči pilnigu idejisko un formalo gatawību, peeweenojami pilnīgi kultūrelai renešanšā šabeebrībai. Winos nawa neka nepahrdšihwoia un nepeeredsēta winu no šaizlibam un šinaščanam kuhšajochos laikmetos. Un pat ja wini nem pagahtnes weelu, peemehrom Geie Fausta legendu, waj Šhefšpirs Hamleta legendu, tad wini tajos eeleeft pilnīgi šawa laikmeta un teešči pašči šāwus peedšihwojumus, pahrdšihwojumus, nojautas un atšinas. Metahdas miglainības un bahlašinības winos nawa un neivar buht, bet gan tahds konkrētības špilgtums, tahda laikmeta šolorita bagotība, par šohdu Blaumanis nešapnoja, jo Faustu un Hamletu uštatija par winam nešajneedsameem idejiskā dšiluma un mahščlas konkrētības paraugem.

Bet klasificimees tahlak pašā Needrā. Abiem šheem radiščanas weideem — realajam un idealajam — esot šāwos negatīwās puses, turas issuhtu, ja realās un ideolās radiščanas metodes waretu apweenot. Šcho apweenību Needra otrod „Dšimtenes mahščlā“, par kuras paraugu nostahda Šaulēščā stahstus. Šaulētiš tehlojot

patš ņewi un, no weenas pufes, esot realists, bet tā tā winā robotees ari jaunas idejas, kaut gan tikai ņawos pirmbihglos (peem. „Ka-ņenā”), tad winā darbeem netruhstot ne meefas, ne dwehjeles, tee esot pilnigi.

Bes ņhaubam ņinams reņons iņdalit starp 80 gadu raņstneefceem un 90 gadu raņstneefceem muhņu literatūrā ņhaudu „dņimtenes mahņflineeku” grupu bija. Un bes ņauleeņha mehs waretu noņaukt te ari Annu Brigader, Pluhdoni, ņtalbi, Jaunsudrabianu, pat ņkurateri, Bahrdu un t. t., bet Needra nebija tik naiws, ka neredņetu taņlafo ņaņneegumu nepecezeefņamibas muhņu literatūrā. Iņbihbidams blakus ņew ņho grupu, winņh tikai wehlejās nowehriņt wiņpahribas aņis no eiropesijņi kultureleem 90 gadu dņejneefceem un raņstneefceem, ņaweem bihņtameem ņahnzenņheem. ņa Weidenbaumis un ņspasija atradās wehl tajā pat mekleņaju ņtadijā, tā Needra, tad ņahnis Boruņs, ņainis un ņallijs jau bija atradeji, jau bija peeweenojuņhees kulturelai reneņanņa ņabeedribai.

Besbailgees ņozialās un indiuidualās dņihwes pahrraditaji, apbrunoti ar eiropesijņas iņglihtibas atņinam, neween nojauza wiņas 80 gadu ņemneezibas dņihwes un eeraņhu tradizijas, bet dewa ari jaunas, ņozialo brihwibu, liņumu un indiuidualo kulturelo dņihwes eeraņhu weidā. Bija eepreeņņ pati realā dņihwe japahrrada, lai winā eepluhņtu: leeliņkas iņjuhtas, iņmeleņņas domas un jaunas kulturas dņihwes un mahņklas formas.

Bet ņhajā dņihwes pahrweidoņšanas ņtadijā pahrweidojās ari mahņflineeizņtā radishana. No Blaumana realistiņtās ņemneef-dņihwes notehloņšanas, mehs nokluwām eefņhejās katarņes ņtahwoņti, kureņh ahreji iņteizās wahrigā primitiwismā un ņtilu juzeņti, kūrā tika eerauti ari dandņi no „dņimtenes mahņflineeku” jaunatās formazijas, tā peemehram, ņkuraters, Bahrda, bet jo ņewiņņti ņuņtrianņh, ņekabņons, Strahls un Kruhsa. ņahlaņā mahņflineeizņtās radishanas pahrweidoņšanas ņtadija bija pilnigs subjektiwisms un indiuidualisms, tas ir ņawas ihpatnejas ņejas atrahana un weidoņhana, kuru jo beefņhi nepareizi dehweja par romantismu. Un tikai ņho ņtadiju pahrdņihwojot, mehs tuwojamees tikpat objektiwai, meerigai un konkretai muhņu tagadejās, pahrweidotās ņozialās un indiuidualās kulturas dņihwes attehloņhanai, ar ņahdu ņawā wezajā ņemneezibas laifmetā wareja lepotees Blaumanis. Bet, protams, ka tagad mehs newadamees no ņentņhu eeraņham ween, tās eeet tikai tā weens no ņastahwelementeem muhņu ihpatnejos paņaules uņņtatos, starp kureem Boruņa teisms, ņspasijas panteisms, ņallijs dabistais indiuidualisms, ņaina aktiwisms un t. t. ņpihņ tā daschadu wadoņhu idealu ņwaigsnes, kuras pehņ iņwehles katrs laņitajs war peeņawinatees tā ņawai indiuidualitatei wairak peemehrotas. Luht ta ir ihtā reneņanņe un reneņanņes kultura.

Ir peenahņis laifs ari muhs, lihņfigi Needras peeminetajeem ņetem, ņheņņpiram, Baironom, ņalderonom, apweenojot ņewi no-

wehrotaju realīsmu, jaunradītajū idealīsmu, beš tam ari stīla kon-
zentrazīju un simbolīsmu un klasīzīsmu školai zauri gahjōšōo formalo
pilnību, bīhīvi un īšmelošōi notēhlot šarvu laīkmetu, wīna laubīs
un domas un raksturus beš kahdas leekas īsmekletības, kas nekad
natva bījis leelās, īštās mahkklas noluhkōs, kà to šaka ari Šekspīrs
ar Šamleta muti.

Needra šāa zela natw atradīs, bet aīsgahjīs nezēlā.

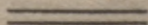
Wīspahri Needras garš wīsaugstāko līdojeenu ir šašneedšīs,
nahkdamš šakarā ar Ruses Grothuseem, šhōs laīkus notēhlodamš
„Bīhduma duhmos“, bet pehž tam kahpeenu pehž kahpeena taīšījīs
lejup: no „dšīhwes plātā zēla“ nogreesdamēes „weentulīgā buhđīnā“
1896. gadā, tad nododamees „maš attīhštītai tautas mahkklai“, šahkot
jau ar „Bahrenīs un Bruhnā“, tahkal eeslīhtdamš dšīhwes praktīkā
un weīkalos, šahkot ar 1903. gadu, līhđj pawīšam atmetīs kaut jēl
kahdas progresa teekmes 1905. gadā un 1919. gadā kluwīs par no-
deweju un Latwījas bīhīwības un šurwerenītatēs apšarotaju, pahr-
dodamees wahžu muišchneezībai.

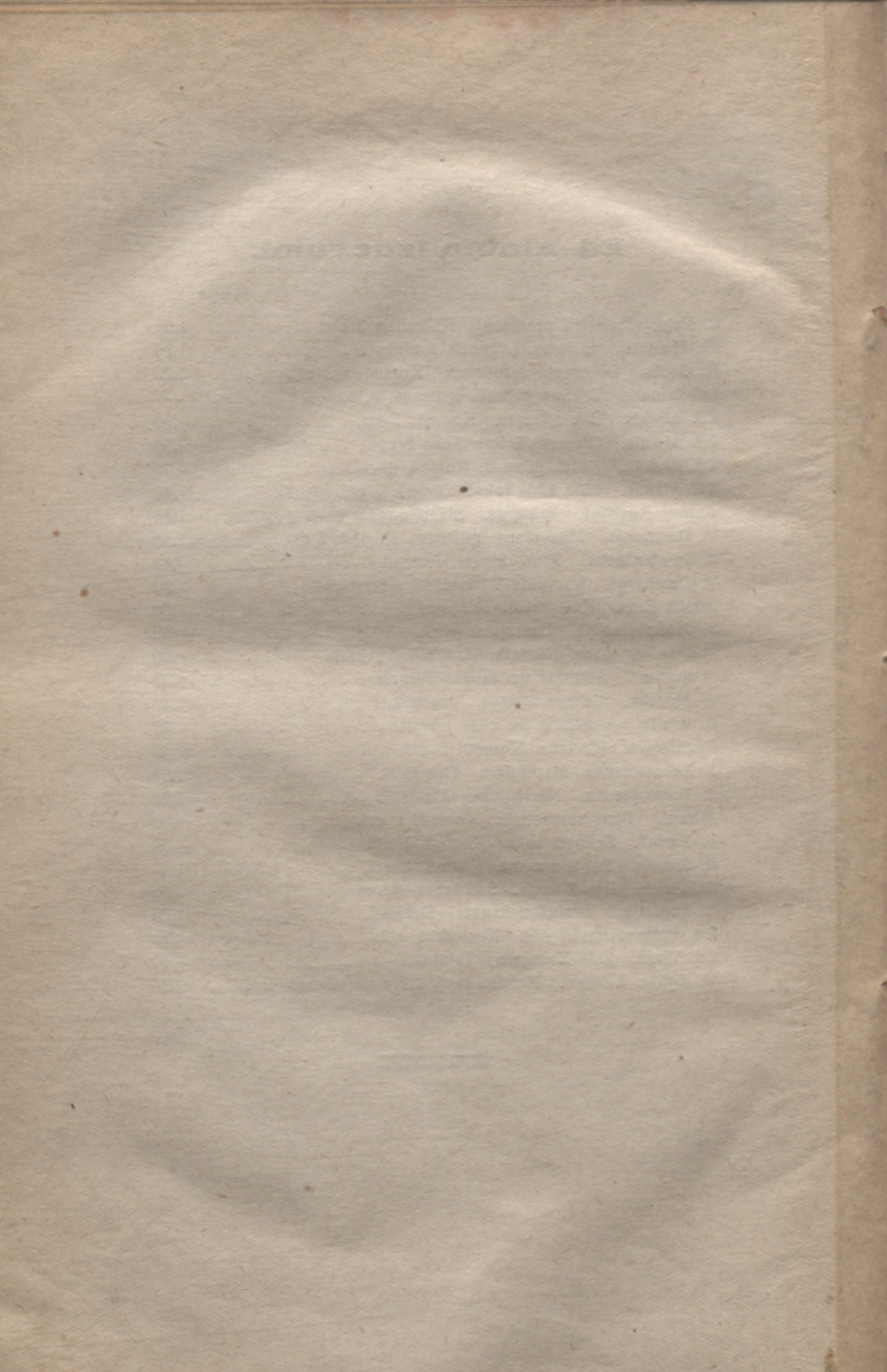
Duhk šarjera, šurai wīslabāki peedeēn wahrds reakzīja, un
wīhrs, šurš līhđšīgi wehšim weēnmehr atpakaļ rahpees.

Ed. Alaiņa izdevumi.

Maksā Ls.

L. Nagl.	Ministru prezidents. Komēdija 3 cēl.	1.20
Fr. Molnars.	Liljoms. Lēgenda 7 ainās	1.20
R. Grečs.	Dikerpota mantineeki. Komēdija 3 cēl.	1.20
Lui Dimars.	Tēvijas grāveji. Romans.	—
Ed. Alainis.	Bez atļaujas. Komēd. 1 cēl.	—50
Ed. Alainis.	Ģimenes laime. Joks 1 cēl.	—50
Ed. Alainis.	Klusā ģimenē. Komēd. 1 cēl.	—50
Ed. Alainis.	Lūk, kāds joks! Komēd. 1 cēl.	—40
Antons Austriņš.	Sakasnis. Stāsti un dzejas	1.40
V. Dambergs.	Mēs viņus gūstisim. Komēd. 5 cēl.	1.50
J. Dzintarneeks.	Suņu deenas. Komēd. 1 cēl.	—40
V. Dambergs.	Visvalda Tūla stāsti miniaturās	—70
Adolfs Erss.	Krustceļos. Tēlojumi	—80
J. Jaunsudrabiņš.	Dzērajam laime. Stāsti	—50
„Lapsenes“	gada grāmata. Iznāk katru gadu	—60
„Lapsene“.	Mākslas un zatiņas žurnāls	—30
A. Moreks.	Laires atšlēga. Komēd. 1 cēl.	—40
P. Rozits.	Atreebiba un citas noveles	—80
Rudenkovs.	Revizija. Komēd. 1 cēl.	—40
J. Zeemejneeks.	Atzejošais. Dzejas	1.20
J. Zeemejneeks.	Nezinamai. Dzejas	1.20
Ziltars.	Pirts sestdeenā. Komēd. 1 cēl.	—60
K. Zariņš.	Sakostā roka. Komēd. 1 cēl.	—50
R. Sotaks.	Paganu zemē. Komēd. 3 cēl.	1.—
Sukuburs.	Raibā lenta. Satiriskas skices	—60
K. Students.	Zvaigžņu krusts. Dzejas	1.20
Ed. Vulfs.	Atreebšanās. Komēd. 1 cēl.	—70
Ed. Virza.	Zajā Zemgale. Tēlojumi	1.40
V. Eglits.	Andreevs Needra savā dzīvē un darbos	1.20

30
[]
::: Vāku zīmejis :::

A. CIMERMANIS.

Handwritten text, possibly a signature or date, partially visible at the top edge.

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTEKA

0309096203